ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

7

DERS KİTABI

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

7

YAZARLAR

Feramuz YILMAZ

H. İsmail DOĞAN

Sümeyye ÖZKAN

Yusuf ÖZTÜRK

EDİTÖR
H. İsmail DOĞAN

DİL UZMANI
Yusuf KOÇYİĞİT

GRAFİK TASARIM
Ferhat SAYGINER

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

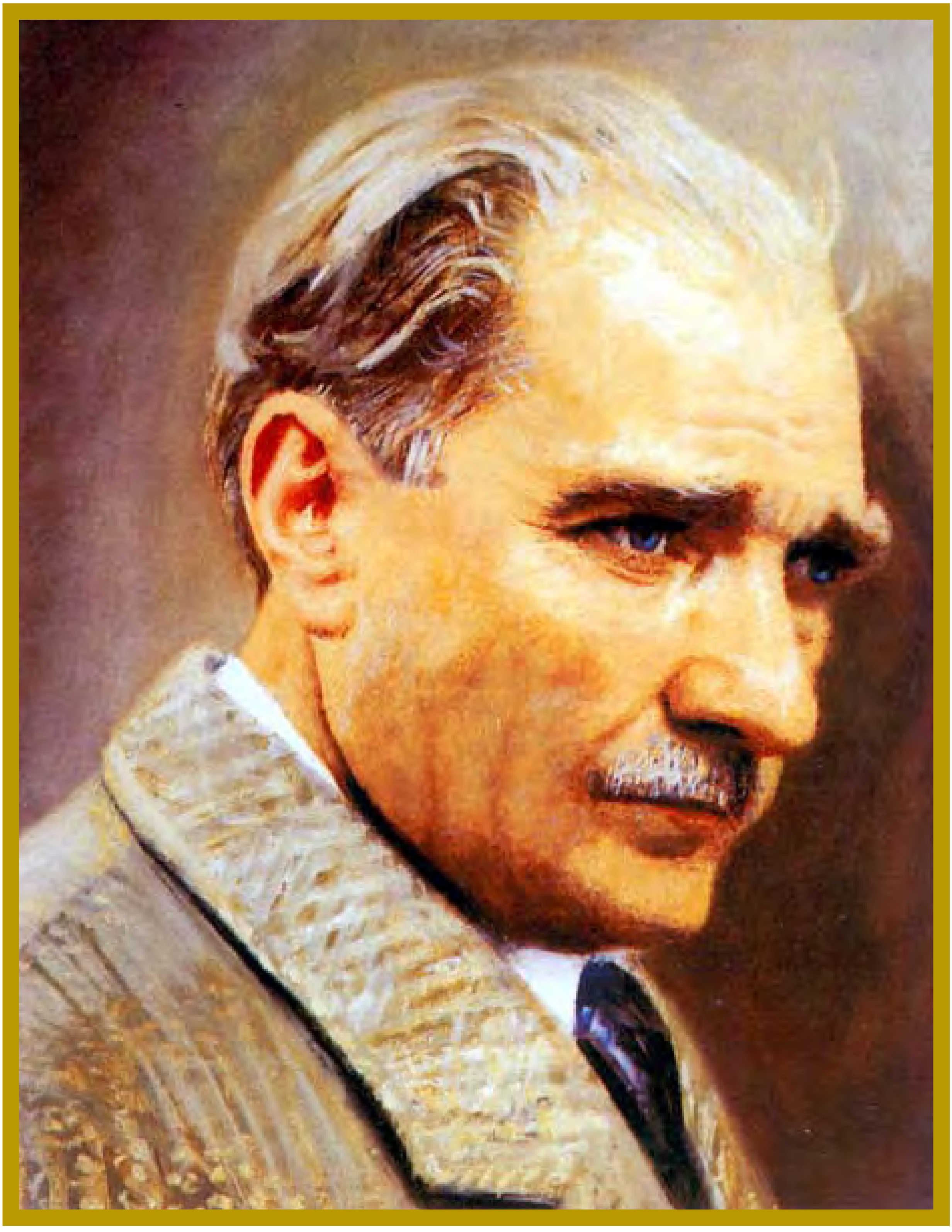

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

1. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI

Bu ünitede;

1. Peygamberimizin nübüvvet öncesi hayatını öğreneceğiz.
2. Peygamberimizin İslam'a ilk davet sürecini, davetin yaygınlaşmasını ve Peygamberimizin tebliğine karşı tepkileri sonuçlarıyla birlikte değerlendireceğiz.
3. Peygamberimizin Taif'e yolculuğunun sebep ve sonuçlarını öğreneceğiz.
4. İsra ve Miraç olayının önemini kavrayacağız.
5. Hicretin sebep ve sonuçlarını öğreneceğiz.
6. Peygamberimizin Medine yıllarını ana hatlarıyla öğreneceğiz.
7. Peygamberimizin sabırla ilgili bir hadisini öğrenecek ve hadisten ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

☑ davet ☑ hicret ☑ isra
☑ mirac ☑ biat

11

PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI 1. ÜNİTE

Müslümanların İlk Kıblesi Mescid-i Aksa ve Mübarek Şehir Kudüs

BİLİYOR MUSUNUZ?

"Filistin'in başkenti Kudüs'te yer alan Mescid-i Aksa, Müslümanların Medine'ye hicret-ten sonraki ilk kıblesidir."

(bk. Bakara suresi, 143. ayet.)

Filistin'de bulunan ve dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Kudüs; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'te önemli bir yere sahiptir. Peygamberler şehri olarak da bilinen Kudüs'te Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Davud, Hz. Süleyman gibi pek çok peygamber yaşamıştır. Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi peygamberlerin yolu da buradan geçmiştir. Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği gibi Peygamberimiz de Mekke'den Kudüs'e bir gece yolculuk yapmış, orada göklere çıkmış ve ilahi hediyelere mazhar olmuştur. Ayrıca Müslümanların hicretten sonra ilk kıblesi olan Mescid-i Aksa burada bulunmaktadır.

Kudüs, Müslümanlar için Mekke ve Medine'den sonra üçüncü kutsal şehirdir. Aynı zamanda Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'dan ve Medine'de bulunan Mescid-i Nebi'den sonra Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa, Müslümanlar için önemli üçüncü mescittir. Peygamberimiz, ibadet ve ziyaret için ancak bu üç mescitten birine gidilebileceğini ve buralarda kılınan namazların sevaplarının diğer yerlerde kılınan namazlardan kat kat fazla olduğunu bildirmiştir.[54]

Kâbe'ye çevresiyle birlikte Harem-i Şerif denildiği gibi Mescid-i Aksa'ya da çevresiyle birlikte Harem-i Şerif denilir. Mescid-i Aksa, içerisinde Kıble Mescidi ve Kubbetü's-Sahra'nın da bulunduğu 144 bin metre karelik alanın tamamına verilen isimdir.[55]

Bugün Kudüs'ün de bulunduğu Filistin topraklarında çok sayıda Müslüman öldürülmekte ve göçe zorlanmaktadır. Tüm Müslümanlar "Darü's-Selam" olan ve "Barış Diyarı" anlamına gelen Kudüs'ün bir gün gerçekten barış ve adalet diyarı olmasını ümit etmektedir. Kudüs Müslümanlar için vazgeçilmezdir.[56]

7.1.13. Mescid-i Aksa-Kudüs

54 Müslim, Hacc, 95.
55 Nebi Bozkurt, "Mescid-i Aksa", TDV İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 268.
56 bk. Ömer Faruk Harman, "Kudüs", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 323-327.

31

ORGANİZASYON ŞEMASI

BİLİYOR MUSUNUZ?
Konu ile ilgili ilgi çekici ve ek bilgilerin yer aldığı bölümdür.

PAYLAŞALIM
Konu ile ilgili öğrencilerin bilgi ve tecrübelerinin paylaşıldığı bölümdür.

NOT EDELİM-YAZALIM
Konu ile ilgili not alınması veya etkinliğin üzerine yazılması gereken kavramların yer aldığı bölümdür.

TARTIŞALIM-DEĞERLENDİRELİM
Konu kapsamında verilen örneklerin öğrenciler tarafından tartışıldığı veya değerlendirildiği bölümdür.

SİZ OLSAYDINIZ?
Öğrencilerin verilen örnek olay kapsamında kendisinin hangi tepkileri verebileceğinin ölçüldüğü ve konu ile bağlantı kurmasının istendiği bölümdür.

YORUMLAYALIM
Öğrencilerin düşünmeye ve farklı açılardan konuyu yorumlamaya teşvik edildiği bölümdür.

LİSTELEYELİM
Konu ile ilgili çıkarılması gereken sonuçların liste hâlinde istendiği bölümdür.

İLKELER ÇIKARALIM
Ünite sonlarında verilen hadisten, öğrencilerin ilkeler çıkarması istenen bölümdür.

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:
Konu ile ilgili ayetlerin olduğu bölümdür.

DERS DIŞI ETKİNLİK
İşlenen konuları pekiştirmek ve bilişim araçlarını kullanma becerilerinizi geliştirmek amaçlı etkinliklerin olduğu bölümdür.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:
Konu ile ilgili hadislerin olduğu bölümdür.

Kitabınızda bulunan karekodlar sayesinde kitabınızın tüm PDF'sine, ünitelere ve işlenen konu ile ilgili materyallere ulaşabilirsiniz

KISALTMALAR

b.	: Bin (oğlu) ifadesinin kısaltması
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
c.c.	: Celle celaluhu
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DÖGM	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
r.a.	: Radıyallahu anh/anha
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
ty.	: Tarih yok
Yay.	: Yayınları

1. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI

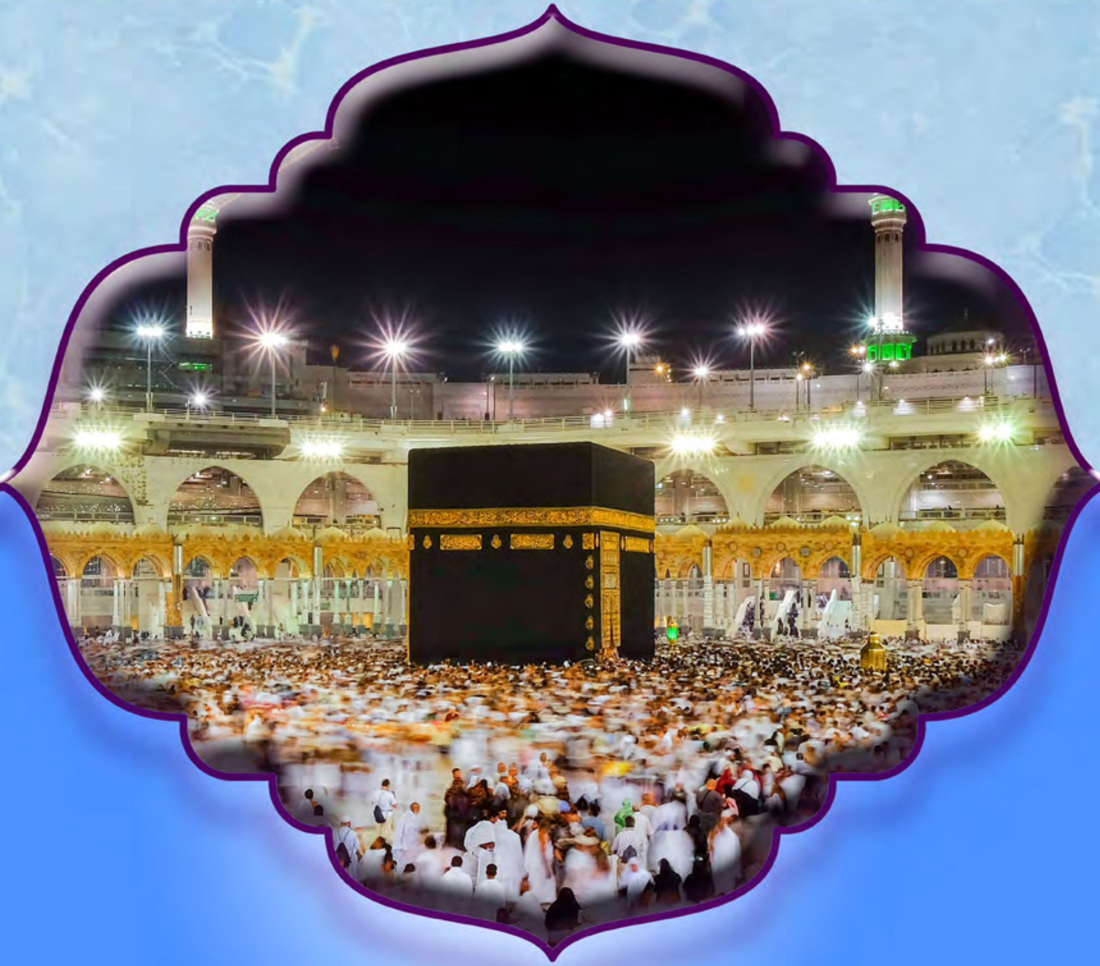

Bu ünitede;

1. Peygamberimizin nübüvvet öncesi hayatını öğreneceğiz.
2. Peygamberimizin İslam'a ilk davet sürecini, davetin yaygınlaşmasını ve Peygamberimizin tebliğine karşı tepkileri sonuçlarıyla birlikte değerlendireceğiz.
3. Peygamberimizin Taif'e yolculuğunun sebep ve sonuçlarını öğreneceğiz.
4. İsra ve Mirac olayının önemini kavrayacağız.
5. Hicretin sebep ve sonuçlarını öğreneceğiz.
6. Peygamberimizin Medine yıllarını ana hatlarıyla öğreneceğiz.
7. Peygamberimizin sabırla ilgili bir hadisini öğrenecek ve hadisten ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

- ☑ davet
- ☑ hicret
- ☑ isra
- ☑ mirac
- ☑ biat

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Peygamberimizin çocukluğu ile ilgili neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Hilfü'l-fudûl (Erdemliler Birliği) hakkında bilgi toplayınız.
3. İsra ve Mirac ile ilgili bir ayet ve bir hadis bularak defterinize yazınız.
4. İslam tarihindeki hicret olayı hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

PAYLAŞALIM

Peygamberimizin çocukluk yıllarında en çok etkilendiğiniz olay nedir?
Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (s.a.v.)*, 571 yılında Rebiülevvel ayının on ikinci günü Mekke'de dünyaya geldi. Babası Abdullah, ticaret için gittiği Şam'dan dönüşte Yesrib (Medine) şehrinde hastalandı ve Peygamberimizin doğumundan önce orada vefat etti. O sıralarda annesi Âmine Hanım hamile idi. Yetim olarak dünyaya gelen torununu dedesi Abdulmuttalip, Kâbe'ye götürdü, Allah'a (c.c.)** şükretti ve ona Muhammed[1] ismini verdiğini duyurdu. Orada bulunanlar çok bilmedikleri bu ismi neden koyduğunu sorduklarında, Abdulmuttalip "Yerdekiler ve göktekiler onu övsün!"[2] diye cevap verdi.

7.1.1. Peygamberimizin doğduğu evin bulunduğu yer. Şu an kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Peygamberimizin ilk sütannesi, amcası Ebu Lehep'in cariyesi Süveybe Hanım'dı. O dönemde çocuklar, Mekke'nin sıcak havasından korunmaları, Arapçayı açık ve düzgün bir biçimde öğrenmeleri için civar köylerden gelen sütannelere verilirdi. Peygamberimiz de sütannesi Halime'ye verildi. İki yılın sonunda anneye teslim zamanı geldiğinde Mekke'de veba salgını vardı. Hz. Halime, Peygamberimi-

* "*Sallallahu aleyhi ve sellem*" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi Hz. Muhammed'in üzerine olsun." anlamındadır.

** c.c. "Celle Celâlühû" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Şanı yüce olan" anlamına gelir.

1 'Muhammed', "övgüye değer, bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi" anlamına gelmektedir.

2 Beyhâkî, Delail, C 1, s. 113.

ze bakmak için annesi Âmine Hanım'dan iki yıl daha süre istedi. Annesi Âmine Hanım da çocuğunun sağlığı ve geleceği için bu teklifi kabul etti. Peygamberimiz Sa'doğulları yurdunda iki yıl daha kaldı.

Peygamberimiz dört yaşına geldiğinde sütannesi Halime Hanım tarafından Mekke'ye getirilerek annesine teslim edildi. İki yıl annesinin yanında kaldıktan sonra, hem babasının kabrini hem de Medine'de bulunan akrabalarını ziyaret için annesi Âmine Hanım ve dadısı (bakıcısı) Ümmü Eymen ile beraber Medine'ye gittiler. Abdülmuttalib'in annesi olan Selma Hanım'ın akrabaları ve Neccaroğulları'nın yanında yaklaşık bir ay kadar kaldılar. Peygamberimiz burada arkadaşlarıyla oynadı ve yüzmeyi öğrendi.[3] Medine ziyareti sonrasında dönüş yolunda Ebvâ köyü yakınlarında annesi Âmine Hanım rahatsızlandı. Annesi ölüm anının yaklaştığını hissedince canparesi oğlunu yanına çağırdı ve "Her hayat sahibi ölecek, her yeni eskiyecek, her büyüyen yok olacak, ben de öleceğim. Ne mutlu bana ki senin gibi bir hatıra bırakarak gidiyorum."[4] dedi. Peygamberimizin annesi orada vefat etti ve bulunduğu yere defnedildi. Yıllar sonra Ebvâ'ya annesinin kabrini ziyarete gelen Peygamberimiz, gözyaşlarına hâkim olamayarak yanında bulunan arkadaşlarına "*Annemin sevgisini ve merhametini hatırladım.*"[5] demiştir.

YAZALIM

Aşağıda Arif Nihat Asya'nın şiirinden bir bölüm yer almaktadır. Şiiri okuduktan sonra Peygamber Efendimiz ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi aşağıda verilen boşluğa yazınız.

Günler, ne günlerdi, ya Muhammed;
Çağlar ne çağlardı:
Daha dünyaya gelmeden
Müminlerin vardı.
Ve bir gün ki gaflet
Çöller kadardı,
Halime'nin kucağında
Abdullah'ın yetimi,
Âmine'nin emaneti ağlardı!

(Arif Nihat Asya, Dualar ve Aminler, s. 62.)

____
____
____
____
____
____
____
____

Daha doğmadan babasını kaybedip yetim kalan Hz. Muhammed (s.a.v.) altı yaşında da annesini kaybederek öksüz kaldı. Dadısı Ümmü Eymen onu dedesi Abdulmuttalip'e teslim etti. Dedesinin yanında iki yıl kalan Peygamberimiz, dedesi vefat etmeden önce şefkat ve merhameti ile ön plana çıkan amcası Ebu Talip'e emanet edildi. Peygamberimiz sekiz yaşından evleninceye kadar Ebu Talip'in yanında kalmaya devam etti. Ebu Talip ve eşi bu emanetin üzerine titremişlerdir. Medine'ye hicretten sonra Fatıma Hanım vefat ettiğinde Peygamberimizin gözlerinden yaşlar akmış, "Bugün annem vefat etti." demiştir. Bu ilginin sebebini soranlara "*O (Fatıma binti Esed) benim annemden sonra annemdi.*"[6] diye cevap vermiştir.

Peygamberimiz Ebu Talip'in yanında kalırken sürülerine çobanlık yapar ve kimi zaman da ticaret işlerinde ona yardımcı olurdu. Peygamberimiz on iki yaşında Şam'a ticaret için giden amcasının onu Mekke'de bırakacağını öğrenmesi üzerine devesinin yularından tutarak "*Amca! Beni burada kime*

3 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 116.
4 Suyuti, Hasâisü'l-Kübra, C 1, s. 196-197.
5 Bekir Topaloğlu, "Âmine", TDV İslam Ansiklopedisi, C 3, s. 64.
6 Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 212.

7.1.2. İslam öncesi Arap Yarımadası'nı gösteren harita.

bırakıyorsun? Ne annem var, ne babam.”[7] dedi. Ebu Talip, bu sözlerden çok etkilendi ve seyahat zor olmasına rağmen onu yanında götürdü. Yine Peygamber Efendimiz on yedi yaşlarında amcası Zübeyir ile birlikte Yemen’e bir ticaret seyahati yaptı.[8]

Peygamberimizin gençlik yıllarındaki önemli gelişmelerden biri de haksızlıklarla mücadele maksadıyla kurulan Hilfü’l-fudûl’a (Erdemliler Birliği) katılmasıdır. Ticaretin merkezi konumundaki Mekke’de, aldığı ürünün parasını vermeyenler ve başkasının malını ucuza alan tüccarlar vardı. Bu uygulamalardan rahatsız olan Peygamberimizin amcası Zübeyr ve bazı Mekkeliler Abdullah b. Cüd’an’ın evinde bir araya gelerek Hilfü’l-fudûl (Erdemliler Birliği) anlaşmasını imzaladılar. Bu birliğe henüz yirmili yaşlarda olan Peygamber Efendimiz de katıldı. Sosyal sorumluluk örneği olan bu birlik sayesinde Mekke’ye ticaret için gelenlere haksızlıklar yapılmayacak, dışarıdan gelen tüccarların da hakları tam olarak korunacaktı.[9]

Ebu Talip’in yanında ticaret işlerini öğrenen Peygamberimiz, yirmi beş yaşında iken zengin bir tüccar olan Hz. Hatice’nin kervanında görev aldı. Hz. Hatice, Peygamberimizin dürüstlüğünden ve güzel ahlakından çok etkilendi ve ona evlenme teklif etti. Amcalarıyla istişare eden Peygamberimiz bu teklifi kabul etti ve Hz. Hatice ile evlendiler. Peygamberimiz, Hz. Hatice (r.a.)* ile yirmi beş yıl mutlu bir şekilde hayat sürdü. Daima Peygamberimize destek olan Hz. Hatice hiçbir zaman onu yalnız bırakmadı. Aynı zamanda İslam’a inanan ilk kişi oldu. Hz. Hatice hayatta iken başka biriyle evlenmeyen Peygamber Efendimizin bu evlilikten altı çocuğu oldu. Bunlar Kâsım, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Abdullah’tır.[10]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimizin yedi çocuğundan altısının annesi Hz. Hatice’dir. Yedinci çocuğu İbrahim’in annesi ise Hz. Mariye’dir.

Kâbe’nin Tamiri

Peygamberimiz otuz beş yaşına geldiğinde sel baskınlarıyla artık yıkılmak üzere olan Kâbe’nin tamir edilmesine karar verildi. Mekke’nin ileri gelen aileleri el birliği ile Kâbe’nin duvarını yükseltmeye başladılar. Sıra Hacerü’l-Esved adlı taşın yerine konmasına geldiğinde büyük bir anlaşmazlık oldu. Her bir kabile bu şerefli ve kutsal görevi kendileri yapmak istiyordu. Dört beş gün süren anlaşmazlık çok ileri boyutlara vardı. Neredeyse kan dökülecekti. Kureyş’in büyüklerinden biri bu duruma müdahale

7 İbn İshak, Kitabu’l-Mübteda ve’l-Meb’as, C 2, s. 53.
8 İbn Cevzî, el-Vefa, C 1, s. 101.
9 İbn Cevzî, el-Vefa, C 1, s. 136.
* Radıyallahuanh/anha ifadesinin kısaltmasıdır. “Allah ondan razı olsun.” anlamındadır.
10 İbn-i Sâd, Tabakât, C 8, s. 13.

etti ve "Şu kapıdan ilk girecek kişiyi aramızda karar vermek için görevlendirelim (hakem yapalım)." dedi. Tüm kabile mensupları bu görüşü kabul ettiler ve beklemeye başladılar. Herkes merak içinde beklerken biri göründü. Yaklaşan şahsın Peygamber Efendimiz olduğunu gören herkes mutluluk ve heyecanla "el-Emin o, Muhammed o, onun verdiği hükme razıyız." dediler. Biliyorlardı ki o, adaletle karar verir, kimseyi kayırmazdı. Bu durum kendisine anlatıldığında Peygamberimiz, bir örtü getirmelerini söyledi. Hacerü'l-Esved'i içine koydu. Her kabileden bir kişinin örtünün bir kenarından tutmasını istedi. Birlikte tutarak taşıdıkları Hacerü'l-Esved konulacağı yere geldiğinde Peygamberimiz kendi elleriyle taşı alıp yerine yerleştirdi. Bu olayın adaletle çözülmesi tüm şehir halkını mutlu etti.[11]

7.1.3. Kâbe'de yer alan Hacerü'l-Esved

2. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik hayatını iki bölüm hâlinde ele almak mümkündür. Birinci bölüm ilk vahyin gelişinden hicrete kadar olan süreçtir ki bu zaman dilimine Mekke Dönemi denir. Bu dönem on üç yıl sürmüştür. İkinci bölüm ise hicretle başlayıp Peygamberimizin vefatına kadar devam eden süredir. Buna da Medine Dönemi denir ve on yıl sürmüştür. Mekke yılları İslam'ın en önemli inanç esası olan tevhid inancının yerleşmesi dönemidir. Medine Dönemi ise İslam'ın kurumsallaştığı ve devlet hâline geldiği dönemidir.

2.1. İlk Vahiy

PAYLAŞALIM

Kadir Gecesi'nde neler yaparsınız?
Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamberimiz, içinde yaşadığı toplumda var olan putlara tapınma, sosyal hayattaki haksızlıklar, kız çocuklarına ve kadınlara değer verilmemesi, zenginlerin fakirleri ezmesi, kölelerin hor görülmesi gibi toplumun kötü hâli hakkında düşünürdü. Bu durum onu çok üzüyordu. İşte böyle bir ortamda Hz. Peygamber Mekke yakınlarındaki Nur Dağı'na sık sık çıkıyor, Hira Mağarası'nda günlerini geçiriyordu. Yapılan haksızlıkların, zulümlerin ortadan kalkması için çareler düşünüyordu. Toplumdan uzaklaşıp bu mağarada kalıyor, uzun uzun tefekkür ediyordu.[12]

Bu tefekkür günlerinde Peygamberimiz vahye hazırlık anlamında sadık rüyalar görmeye başladı. Gece gördükleri gündüz aynı şekilde gerçekleşiyordu. Yaklaşık altı ay sürecek bu durum ilahi mesaj için bir ön hazırlıktı.

Otuz beş yaşlarında birkaç günle başlayan bu tefekkür süreci, kırk yaşına doğru haftalarca sürmeye başladı. Hatta Peygamberimizin Hira günleri uzun sürdüğü için Hz. Hatice çoğu zaman şehirden ona yiyecek ve içecek götürüyordu.[13] Günümüzde Mekke'de bulunan "İcabe Mescidi" işte böyle günlerde Hz. Hatice'den Peygamberimizin yiyecek teslim aldığı yerin anısına inşa edilmiştir. 610 yılı

11 Taberi, Tarih, C 2, s. 201.
12 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 196.
13 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 233.

Ramazan ayının Kadir Gecesi'nde yine böyle bir tefekkür hâlinde iken ufukta nurdan bir şekil görmüş ve o zamana kadar hiç karşılaşmadığı bu nuranî varlığın kendisine seslendiğini duymuştur. Resul-i Ekrem olayı şöyle anlatır:

"O varlık bana Cebrail (a.s.) olduğunu, Allah'ın beni peygamber seçtiğini ve bunu bildirmek için kendisini görevlendirdiğini söyledi. Bana temizliği ve abdest almayı öğretti. Ben de temizlenip dönünce okumamı emretti. Kendisine okuma bilmediğimi söyledim. Beni kolları arasına alıp kuvvetle sıktı; sonra* **"Oku!"** *dedi. Ben yine, "Okuma bilmem" dedim. Beni tekrar kolları arasına aldı, kuvvetle sıktı ve* **"Oku!"** *diye tekrar etti. Ben yine "Okuma bilmem" dedim. Üçüncü defa kolları arasına alıp daha kuvvetlice sıktıktan sonra bıraktı ve ilk vahyi öğretti:"*[14] **"Yaratan Rabb'inin adıyla oku. O insanı alaktan (embriyodan) yarattı. Oku! İnsana kalemle (yazmayı) ve bilmediğini öğreten Rabb'in en büyük kerem sahibidir."**[15]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾

اَلَّذ۪ي عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ ﴿٥﴾

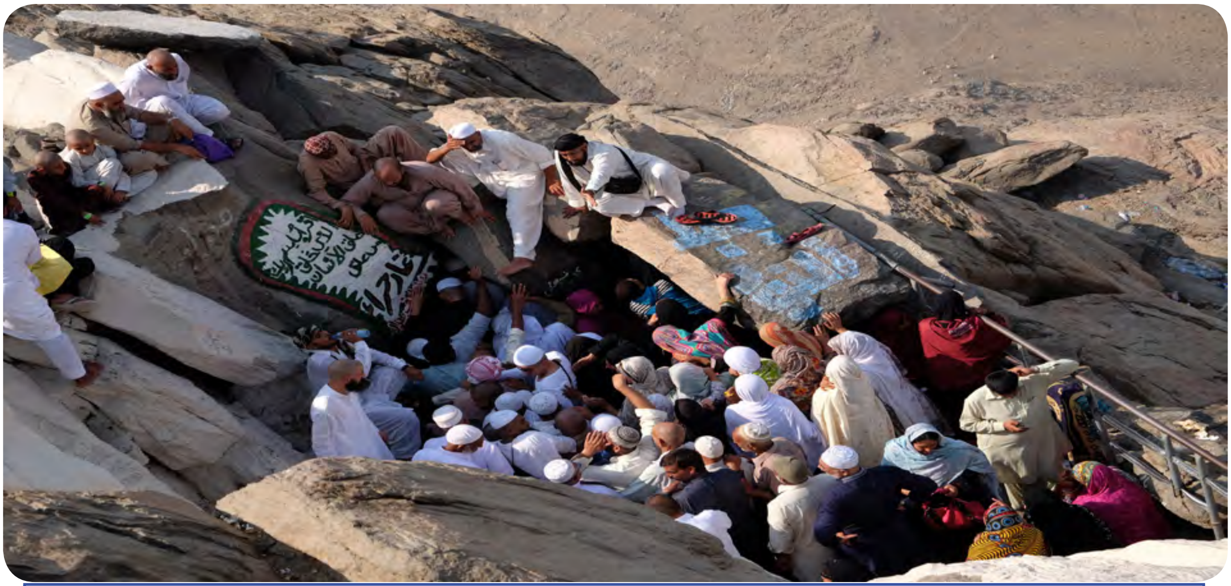

7.1.4. Hira Mağarası

Peygamberimiz yaşadığı olayın endişesiyle Hira Mağarası'ndan çıktı korku ve endişe içinde evine gitti ve eşine *"Beni örtün, beni örtün!"* dedi. Bir süre dinlendikten sonra yaşadıklarını Hz. Hatice'ye anlattı. Hz. Hatice eşine "Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin, fakirleri

PAYLAŞALIM

Rabb'imizin gönderdiği ilk ayetlerde okumaktan ve kalemden bahsetmesinin sebebi ne olabilir?
Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

14 Buhârî, Bed'ul-vahy, 3.
* Aleyhi's-selam ifadesinin kısaltmasıdır. "*Allah'ın selamı onun üzerine olsun.*" anlamındadır.
15 Alak suresi, 1-5. ayetler.

seversin, misafirlere ikram edersin, darda kalana yardım edersin.”[16] dedi. Sonra Hz. Hatice Peygamberimizi amcasının oğlu Varaka b. Nevfel’in yanına götürerek olanları ona anlattı. Yaşlı adam oturduğu yerden kalktı ve heyecanla "Kuddûs! Kuddûs! Senin kocan Allah’ın (c.c.) peygamberidir. Ona gelen melek diğer peygamberlere gelen Cebrail’dir. Keşke yaşım genç olsaydı da kavmi onu Mekke’den göndereceği zaman onun yanında olsaydım.’’[17] dedi.

7.1.5. Hira Mağarasının bulunduğu Nur Dağı.

Peygamberimiz “*Allah’ın peygamberi olduğuma kim inanır?*” diye sordu. Hz. Hatice “Ben inanırım.” diyerek İslam’ı ilk kabul eden kişi oldu. Bu ilk vahiyden sonra bir süre vahiy gelmedi. Ara sıra Peygamberimiz Hira Mağarası’na gidiyordu. Yine böyle bir gün orada Cebrail (a.s.) ikinci vahyi indirdi.

İnsanoğlunun dünyadaki sorumluğunu unuttuğu ve Allah’a (c.c.) karşı görevlerinin farkında olmadığı bir dönemde Allah (c.c.) şu ayetleri gönderdi: “**Ey bürünüp sarınan (Resulü'm)! Kalk ve (insanları) uyar. Sadece Rabb'ini büyük tanı. Nefsini kötülüklerden arındır. Kötü şeyleri terk et.**”[18] Bunlar, Peygamberimizi İslam davetiyle sorumlu kılan ilk ayetlerdi. O, üstlendiği peygamberlik görevi ile Cahiliye Dönemi'ni sona erdirip insanlık için yepyeni bir çağ açtı. Peygamberimiz insana var olma gayesini duyurarak sorumluluğunu hatırlattı.

Peygamberimiz, dini tebliğe başladığı ilk andan itibaren kadın, erkek, genç, yaşlı, zengin fakir, hür, köle ayrımı yapmaksızın tüm insanları İslam’a **davet** etti. Bu davete, yakın çevresinden ve güvendiği dostlarından başladı. Çünkü ilk davet yılları, Mekkeli müşriklerden kaynaklanan güvenlik nedeniyle açıktan yürütülmüyordu. Davetin açıktan yapılmama süreci üç yıl devam etti. Daha sonra İslam’ı kabul eden insanların sayısı artınca davette gizlilik sona erdi ve insanlar İslam dinine girdiğini açıkça söylemeye başladılar.

NOT EDELİM

İslam öncesi Mekke toplumunun sosyal durumu “Cahiliye” olarak ifade edilmektedir. O dönemde Cahiliye, İslam'a uymayan her türlü inanç, söz, fiil ve davranışı ifade eder.

(İsmail Karagöz, “Cahiliye”, Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 71.)

Peygamberimiz, İslam davetini Allah’ın (c.c.) birliği (tevhid) esasına dayandırıyor ve yaşadığı dönemde yaygın olan her türlü şirki reddediyordu. İslam’a girişin esası olan Kelime-i Tevhid, Allah’tan (c.c.) başka ilah olmadığı ve Peygamberimizin O’nun elçisi olduğu anlamına geliyordu. Tevhid, tapılan bütün sahte ilahları terk edip gerçek ilahın Allah (c.c.) olduğunu kabul etmekti. İnsanlığın tevhid inancından uzaklaştığı bir dönemde, Peygamberimizin bir ve tek olan Allah (c.c.) inancını yerleştirme ve öğretme sorumluluğu böylece başlamış oldu.

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Hira Mağarası’nda ilk vahyin gelmesi ile başlayan davet günleri, yakın çevrenin ve güvenilen insanların İslam'a daveti ile üç yıl boyunca devam etmiştir. Müslümanlar bu süreçte tevhid merkezli İslam’ın inanç ve ilkeleri ile donanmıştır.

16 Buhârî, Bed’ul-vahy, 3.
17 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 237-238.
18 Müddesir suresi 1-5 ayetler.

2.2. Davetin Başlaması ve İlk Müslümanlar

7.1.6. Kelime-i Tevhid

Peygamber Efendimiz, risaletle görevlendirildikten sonra en yakınlarından başlayarak İslam'a davet vazifesini yerine getirdi. Peygamberimize ilk inanan kişi Hz. Hatice oldu. Vefalı eş, her zaman Peygamberimizin yanındaydı. Servetini Peygamberimizin emrine vererek, İslam daveti için harcadı. Asilliği, iffeti, cömertliği ile tüm inananlara örnek oldu. Her zaman Peygamberimize destek oldu. Vefatından sonra Peygamberimiz her zaman onu hayırla ve özlemle andı. Hz. Hatice'nin kendisine verdiği desteği şu hadis ile bize anlattı: *"Allah'a yemin ederim ki bana Hatice'den daha hayırlı bir hanım verilmemiştir. İnsanlar beni inkâr ettiği zaman o bana iman etti. İnsanlar beni yalanladığı zaman o beni tasdik etti. İnsanlar beni mahrum ettiği zaman o bana malıyla sahip çıktı. Allah beni ondan, diğer hanımlara nasip olmayan çocuklarla rızıklandırdı."*[19]

Ebu Talip'in geçim sıkıntısı çektiği dönemde Peygamberimiz amcasının oğlu olan Hz. Ali'yi yanına almıştı. Bir gün Peygamberimiz ile Hz. Hatice namaz kılarken Hz. Ali onları gördü. Bu yaptıklarının ne olduğunu sorduğunda daha on yaşlarında olan Hz. Ali'ye Peygamberimiz *yerleri ve gökleri tek bir Allah'ın yarattığını, kendisinin de O'nun peygamberi olduğunu* söyledi ve onu İslam'a davet etti. Yaklaşık dört yıldır Peygamber'in evinde, onun ailesi ile birlikte kalan Hz. Ali bu önemli teklife, babası ile konuştuktan sonra cevap vereceğini söyledi. Peygamberimiz İslam'a ilk davetin gizli olmasından dolayı bunu kimseye anlatmamasını istedi. Hz. Ali o gece düşündü ve sabah mutlu haberi Peygamberimize verdi. O, artık Müslüman olmuştu.[20]

NOT EDELİM

Bir hadisinde Peygamberimiz Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Ey Ali, sen dünyada ve ahirette benim dost ve yardımcımsın."*

(Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 7.)

Ardından Peygamberimizin azatlı kölesi Zeyd b. Harise'ye (r.a.) mutluluk sırası gelecekti. Peygamberimizle uzun yıllar beraber olan Zeyd (r.a.) hiç tereddüt etmeden İslam'ı kabul etti. Böylece ilk inanan Müslümanlardan olma şerefine erişti.

Peygamberimizin ailesi dışından İslam'a ilk davet ettiği kişi Hz. Ebu Bekir oldu.[21] Arkadaşına çok güvenen Hz. Ebu Bekir, bu teklifi tereddüt etmeden kabul etti ve Müslüman oldu. Onun Müslüman olması Peygamberimizi çok sevindirdi. Hz. Ebu Bekir de en yakın arkadaşlarına İslam'ı anlattı. Onun İslam'a girmesinin ardından, Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah, Zübeyir b. Avvâm, Abdurrahman b.

19 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 8, s. 204.
20 İbn İshak, Kitabu'l-Mübteda ve'l-Meb'as, C 3, s. 118.
21 İbn İshak, Kitabu'l-Mübteda ve'l-Meb'as, C 3, s. 120.

Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Habbab b. Eret, Ebu Ubeyde b. Cerrah da İslam'ı din olarak kabul etmişlerdir. İlk Müslümanlar arasında Hz. Ebu Bekir ve Hz. Osman gibi çok zengin sahabilerin yanında Hz. Bilal, Hz. Habbab gibi köle ve fakirlerden bir grup kimse de vardı.[22]

NOT EDELİM

İslam davetinin ilk yıllarında Peygamberimiz tebliğ faaliyetlerini genelde Hz. Erkam'ın evinde yapıyordu. Peygamberimizin İslam'ı anlattığı ve Müslümanların bir araya gelerek ibadet ettikleri bu evin adı Daru'l-Erkam'dır.

(M.Asım Köksal, "Darülerkam", TDV İslam Ansiklopedisi, C 8, s. 521.)

2.3. Davetin Yaygınlaşması ve Sonuçları

Allah Resulü peygamberliğinin ilk üç yılında sadece kabul edeceğini tahmin ettiği yakın arkadaş, dost ve akrabalarla iletişim kurdu. İlk Müslümanlar da Peygamberimizin metodunu uygulayarak en yakınlarını İslam'a davet ettiler. Bu şekilde Müslüman olan kimseler üç yıl boyunca ibadetlerini gizlice yaptılar. 613 yılında Peygamberimize en yakın akrabalarını uyarması emredildi.[23] Gelen ayetler şöyle idi: **"Önce en yakın akrabanı uyar. Sana uyan müminlere kol kanat ger."**[24]

Bu ayetin gelmesi üzerine Peygamberimiz önce kendi soyu olan Abdulmuttalipoğulları, ardından daha geniş akraba grubunu oluşturan Haşimoğulları ile bir araya geldi. Onları İslam'a davet etti. Amcalarından Ebu Talip bu dini kabul etmeyeceğini fakat kendisine peygamberlik görevinde destek olacağını, onu koruyup kollayacağını açıkladı. Diğer amcası Ebu Lehep ise Peygamberimize bu işten vazgeçmesi gerektiğini kötü sözlerle ifade etti. Kimseden olumlu cevap alamayan Peygamberimiz bu duruma üzülse de ümitsizliğe kapılmadı. Doğru bildiği yolda ilerlemeye ve görevini yerine getirmeye devam etti.

Şimdi sıra Kureyş kabilesindeydi. Peygamberimiz bu amaçla Kureyşlileri Safa Tepesi'ne toplayarak onlara şöyle seslendi:

"Ey Kureyşliler! Size şu dağın arkasında düşman askeri var desem bana inanır mısınız?"

"Evet, çünkü şimdiye kadar senin hiç yalan söylediğine tanık olmadık." dediler.

"Öyleyse sizi uyarıyorum, Allah'a inanmaya çağırıyorum. Allah bana en yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. 'Allah'tan başka ilah yoktur.' demedikçe size ne bu dünyada ne de öbür dünyada faydam dokunur." dedi. Peygamberimizin bu çağrısına ilk tepki yine amcası Ebu Lehep'ten geldi ve şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana! Bizi bunun için mi çağırdın?"[25]

Müşrikler, Hz. Peygamber'in İslam çağrısını önceleri pek önemsemediler. Ancak putların kendilerine ne bir fayda ne de bir zarar vermeyeceğini bildiren ayetler nazil olunca ondan rahatsızlık duymaya ve Peygamberimizi engellemek için türlü yollar aramaya başladılar.

22 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 250-255.
23 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 20.
24 Şuara suresi, 214-215. ayetler.
25 Taberi, Tarih, C 2, s. 319.

Açıktan davetin başlamasıyla Peygamberimiz artık Kâbe'ye gidip orada puta tapanlara aldırmaksızın[26] namaz kılmaya ve Kur'an okumaya başlamıştı.[27] Bunları duyan Ebu Cehil, Kureyşlilere: "Muhammed'in secde ettiğini gördünüz mü?" diye sordu. Orada bulunanlar da "Evet" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Ebu Cehil şöyle dedi: "Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki eğer Muhammed'in böyle namaz kıldığını görürsem, boynuna ayağımı koyacağım ve yüzünü yere sürteceğim."[28]

Ebu Cehil ve diğer bazı müşrikler, putları terk edip bir olan Allah'a (c.c.) yönelen ve yalnızca O'nun emirlerini yerine getiren Müslümanlardan çok korkuyordu. Bu nedenle Müslümanların ibadet etmelerine engel olmaya çalışıyorlardı. Öncelikle Allah Resulü'nü namazdan alıkoymak için ona çeşitli kötülükler yaptılar. Namaz kılarken üzerine deve işkembeleri attılar, tehditler savurdular hatta onu boğmaya çalıştılar.[29]

Bu tür eylemleri gerçekleştirenler Alak suresinde Rabb'imizce şöyle ikaz edilmiştir:

BİLİYOR MUSUNUZ?

Ebu Leheb'in giderek artan İslam'ı engelleyici ve ahlak dışı tavırları yüzünden ilerleyen dönemde Tebbet suresi nazil oldu.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla:

1. **"Ebu Leheb'in elleri kırılsın.** Gücü ve saltanatı yok olsun, kahrolup gitsin. **Zaten kendisi** kopkoyu bir inkâr bataklığına saplanarak **kahroldu ya.**

2. **Ne o** güvendiği malı ve **serveti kurtarabildi onu** korkunç akıbetten, **ne** diğer çalışmaları ve **kazandıkları.**

3. İşlediği günahlardan dolayı **alevli bir ateşe girecektir o.**

4. Bir zamanlar laf getirip götüren ve Peygamberin yoluna dikenler taşıyan **karısı da,** kendilerini yakacak **odunları sırtına yüklenmiş olarak,** kocasına eşlik edecek.

5. Hem de, **gerdanında** (o dillere destan kolyesi yerine) hurma lifinden **örülmüş** kalın **bir halat olduğu hâlde."**

(Mahmut Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, s.650)

"Sen, namaz kıldığında kulu (bundan) engelleyeni gördün mü? Ne dersin, ya o (engellenen kul) hidayet (dosdoğru yol) üzere ise; ya da takvayı (Allah'a karşı gelmekten sakınmayı) emrediyorsa!? Ne dersin engelleyen, Peygamberi yalanlamış ve yüz çevirmişse!? O Allah'ın, her şeyi gördüğünü bilmiyor mu? Hayır! Andolsun, eğer vazgeçmezse, muhakkak onu perçeminden; o yalancı, günahkâr perçeminden yakalarız."[30]

Müşriklerin İslam'la mücadele adına yaptıkları işlerden bir diğeri, Peygamberimize yönelik karalama kampanyaları yürütmekti. Bu karalama kampanyaları ile Peygamberimizin mücadele gücünü ve toplumdaki itibarını yok etmeye çalıştılar. Onunla alay ettiler, kırk yıl boyunca güvenilir bildikleri Hz. Muhammed'e (s.a.v.) "Bu sözler Allah'tan değil, sen uyduruyorsun." dediler. O bir şair, o bir büyücü, dediler. Bütün bu yakışıksız müşrik suçlamaları Kur'an-ı Kerim tarafından şöyle cevaplandırılmıştır:

26 bk. Hicr suresi 94-96. ayetler.
27 Mevdûdi, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı, C 2, s. 440.
28 Zehebi, A'lami'n-Nübela, C 1, s. 122.
29 Taberi, Tarih, C 2, s. 307.
30 Alak suresi, 9-16. ayetler.

"Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki O (Kur'an), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin (Allah'tan alıp tebliğ ettiği) sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabb'i tarafından indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı, mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik. Hiçbiriniz de bu cezayı engelleyip ondan savamazdı."[31]

NOT EDELİM

"Müşrik" kelimesi Allah'a (c.c.) ortak koşanlara verilen isimdir. Mekke'de insanların çoğunluğu putları kendileri ile Allah arasında aracı olarak gördükleri için onlara müşrik (Allah'a ortaklar koşan) adı verilmiştir. Müşriklerin çok sayıda putları vardı.

7.1.7. Kur'an aklı kullanmaya önem verir.

Müşrikler, maddi çıkar kaygısı ve körü körüne bağlı oldukları geleneksel inançlarını koruma adına çeşitli planlar kuruyorlardı. Bunlardan biri de çeşitli menfaatler teklif ederek Peygamber Efendimizi tebliğ davasından vazgeçirmeye çalışmaktı. Bu amaçla Peygamberimize gelerek: "Eğer mal mülk sahibi olmak için bu işi yapıyorsan seni içimizdekilerin en zengini yapalım. Makam mevki sahibi olmak için bu işi yapıyorsan seni kendimize başkan yapıp her işimizde sana danışalım. Kral olmak istiyorsan seni kral yapalım. Eğer hasta isen, hayaller görüyorsan seni en iyi doktorlara götürüp tedavi ettirelim." dediler.[32] Bu teklifleri kabul edilmeyince bir başka teklif sundular: "Bir yıl sen bizim ilahlarımıza ibadet et, öbür yıl da biz senin ilahına ibadet edelim." dediler. Allah da (c.c.) bunun üzerine Kâfirûn suresini indirdi ve Resulullah ertesi sabah Kâbe'de onlara bu sureyi okudu. İşte o zaman müşrikler Peygamberimizden ümitlerini tamamen kestiler.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla:

"De ki: Ey Kâfirler!
Ben sizin taptıklarınıza tapmam.
Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim,
Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
Sizin dininiz size, benim dinim de bana!"

(Kafirun suresi, 1-6. ayetler.)

31 Hakka suresi, 38-47. ayetler.
32 Zehebi, A'lami'n-Nübela, C 1, s. 128.

Peygamberimize, İslam'a davetten vazgeçmesi için yapılan tekliflerden sonuç alamayan müşrikler, Ebu Talip ile görüşme kararı aldılar. Ondan yeğenini peygamberlik davasından vazgeçirmesini istediler. Şayet bunu başaramazsa onu öldüreceklerini söylediler. Müşriklerin kararlı ve tehditkâr sözlerinden tedirgin olan Ebu Talip, Peygamberimizle görüştü. Amcasını dikkatlice dinleyen Peygamberimiz gözleri yaşlı bir şekilde son sözünü söyledi: "*Amcacığım! Güneşi sağ elime, Ayı da sol elime verseler, ben bu yoldan vazgeçmeyeceğim. Allah beni bu yolda muvaffak kılana ya da ben bu yolda ölene kadar mücadeleye devam edeceğim.*" Kararlılık ifade eden bu sözler üzerine Ebu Talip: "Yeğenim, sen yaptığın işe devam et. Allah'a yemin ederim ki ne olursa olsun, amcan seni asla düşmanlarına teslim etmeyecek."[33] diyerek yeğenine büyük bir destek sağlamıştır. Peygamber Efendimiz, amcası Ebu Lehep hariç, kabilesinin desteğini aldığı için rahatlamıştır.

7.1.8. Peygamber Efendimiz bütün zorluklara rağmen yolundan dönmemiştir.

LİSTELEYELİM

Müşriklerin, Peygamberimizin davetini engellemek için giriştikleri faaliyetleri listeleyelim.

Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in Müslüman Oluşu

Peygamber Efendimiz İslam davetini Mekke'de devam ettirdiği sırada iki sevindirici olay gerçekleşti. Mekke'nin ileri gelenlerinden Hz. Hamza ve Hz. Ömer Müslüman oldu.

Hz. Hamza'nın Müslüman olmasında Hz. Peygamber'in Mekke müşriklerinden gördüğü baskı ve eziyetlerin doğrudan etkisi vardır. İslam düşmanı Ebu Cehil, Allah Resulü'ne hakaret etmişti. Olaya şahit olan bir kadın, av dönüşü tavaf amacıyla Kâbe'ye yönelen Hz. Hamza'ya gördüklerini anlattı. Duyduklarından büyük bir öfkeye kapılan Hz. Hamza doğruca müşriklerin toplantı yerine giderek, Ebu Cehil'e elindeki yay ile vurarak onun başını yardı, ardından da, "İşte ben de Muhammed'in dinini benimsiyorum, cesaretin varsa ona dediklerini bana da söyle!" diyerek müşrik önderlerine kendisinin de Müslüman olduğunu ilan etti.[34]

Hz. Hamza'nın Müslüman olması Ebu Cehil gibi müşriklerin ileri gelenlerini bir kez daha Daru'n-Nedve'de buluşturdu. Yapılan toplantıda Ebu Cehil Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öldürülmesi gerektiğini belirtti. Bu toplantıda yer alanlardan biri olan Ömer b. Hattab bu görevi üstlenerek yola koyuldu. İslam'ın daha fazla büyümesini engellemek için Hz. Muhammed'i (s.a.v.) öldürmek amacıyla büyük bir hırs ve öfke ile giderken, kız kardeşi Fatıma ve eniştesi Said b. Zeyd'in Müslüman olduklarını yolda öğ-

33 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 266.
34 İbn İshak, Kitabu'l-Mübteda ve'l-Meb'as, C 3, s. 135-136.

rendi. Bir anlık tereddütten sonra Allah Resulü'nden önce kendi ailesindekileri cezalandırmaya karar verdi. Doğruca kardeşinin evine gitti. Onları Kur'an okurken buldu ve onlara saldırdı. Daha sonra yaptıklarından pişmanlık duydu, onlardan okuduklarını kendisine de okumalarını istedi. Okunan ayetlerden son derece etkilenen Hz. Ömer derhâl Hz. Peygamber'in huzuruna giderek Müslüman olduğunu ilan etti. Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in İslam'ı seçmeleriyle Müslümanlar güçlendiler.[35]

7.1.9. Allahuekber (Allah En Büyüktür)

Müslümanlara Şiddet ve Baskı Dönemi

Peygamberimizi davetten vazgeçirmek için yapılan her türlü alay, hakaret, karalama faaliyetleri ve mevki makam tekliflerinin sonuçsuz kalması müşrikleri sertliğe ve acımasızlığa yöneltti. Ona inananlara işkence etmeye başladılar. Kimsesizlerden ve kölelerden başlayarak çeşitli işkence yöntemleriyle İslam davetini engelleyeceklerini düşündüler. Amaçları Müslüman olanları dinden döndürmek, İslam'a sıcak bakanlara ise gözdağı vermekti.

İşkenceye uğrayanlardan biri de Bilal-i Habeşi'ydi. Bir köle olan Bilal (r.a.), İslam dinini kabul etmişti ve bunu her yerde açıkça söylemekten de çekinmiyordu. Bilal'in (r.a.) Müslüman olmasından rahatsızlık duyan efendisi Ümeyye, onun boynuna ip takıp ipi çocukların eline verir ve sokaklarda dolaştırıp insanlara hakaret ettirirdi. Öğle vaktinin sıcağında onu kızgın kumlara yatırıp aç ve susuz bırakırdı. Acıdan inleyen Bilal (r.a.), çektiği eziyetlere rağmen dininden dönmedi. Onun durumuna çok üzülen Hz. Ebu Bekir yüklü miktarda bedel ödeyerek Bilal'i (r.a.) efendisinden satın alıp azat etti. Böylece Bilal (r.a.), kölelikten kurtulup özgürlüğüne kavuştu.[36]

NOT EDELİM

Mekke Dönemi'nde özellikle himayesiz Müslümanlar'a karşı Kureyş müşriklerinin ağır baskı ve işkencelerinin başlaması üzerine buna maruz kalanların başında Yâsir ailesi gelir. Ebu Cehil, Yâsir ailesinin bütün fertlerine kızgın kumlar üzerinde ağır işkenceler yapmıştır. Onların işkence altında kaldığına şahit olan, ancak elinden de bir şey gelmeyen Allah Resulü *"Sabredin ey Ammar'ın ehli, sizler Allah'ın lütfuna nail olacaksınız."* diyerek tesellide bulunmuştur. Ebu Cehil yaptığı tüm baskı ve işkencelere rağmen istediğini elde edemeyince, Ammar b. Yasir'in (r.a.) annesi Sümeyye (r.a.) ile babası Yasir'i (r.a.) katletmiştir. Bu sebepledir ki onlar İslam'ın ilk şehitleridir.

(http://www.sonpeygamber.info/ilk-islam-sehitlerinin-oglu-ammar-b-yasir (10/05/2019))

İslam'ı din olarak kabul ettiği için işkenceye uğrayanlardan bir diğeri de Mekke ile Medine arasındaki Gıfâr bölgesinden gelen Ebu Zer'di (r.a.). O, doğru bildiğini her yerde açıkça söylemekten asla çekinmeyen bir kişiydi. Müslüman olduğunda inancını herkese haykırmak istedi. Doğruca Kâbe'ye gitti. Kalabalığın ortasında: "Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şahitlik ederim ki

35 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 291-292, 342-346.
36 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 22-23.

Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve peygamberidir." diyerek Müslüman olduğunu açıkladı. Ebu Zer'in (r.a.) bu hâli Mekkelileri âdeta çileden çıkarttı. Hep birlikte Ebu Zer'in (r.a.) üzerine atılıp onu dövmeye başladılar. Peygamberimizin amcası Abbas onu müşriklerin işkencesinden kurtardı. Ertesi gün tekrar Kâbe'ye giden Ebu Zer (r.a.) yine: "Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed, Allah'ın kulu ve peygamberidir." dedi. Ebu Zer'i (r.a.) gören Mekkeliler: "Anlaşılan, bunun aklı başına gelmemiş." diyerek onu tekrar dövmeye başladılar. Bayıltıncaya kadar dövdüler. Öldüğünü sanıp bıraktılar. Tüm bu yapılanlara rağmen Ebu Zer (r.a.) inancından dönmedi.[37]

İşkenceye uğrayanlar sadece Bilal (r.a.), Yasir'in ailesi ve Ebu Zer (r.a.) değildi. Habbab b. Eret (r.a.), Süheyb-i Rumi (r.a.), Abdullah b. Mesut (r.a.), Peygamberimizin en yakın dostu Ebu Bekir (r.a.) gibi pek çok Müslüman, müşriklerin hakaret ve işkencelerine maruz kaldılar.[38] Peygamberimiz, geçmişte de peygamberlere ilk inananların böylesi eziyet ve zulümlere uğrayıp öldürüldüklerini anlatarak Müslümanlara daima sabrı tavsiye ediyordu. Müslümanlar, Peygamberimizden ve kalplerindeki imandan güç alarak, bir olan Allah'a (c.c.) iman etmekten ve ibadetlerini yerine getirmekten geri durmadılar. Din ve ibadet özgürlüğünün engellenemeyeceğini ve sabrın sonunda zafer olduğunu bizzat yaşantılarıyla insanlığa öğrettiler.

Habeşistan'a Hicret

Hicret, sözlükte "terk etmek, ayrılmak, bir yerden başka bir yere göç etmek" anlamlarına gelir. İslami bir terim olarak hicret kavramı ile "Hz. Muhammed (s.a.v.) ve arkadaşlarının 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmeleri" kastedilir. Genel anlamda ise bir göçü hicret yapan, sadece amacı ve niyetidir. Yani, asıl hicret kişinin kendisini Allah yolundan alıkoyan her şeyi terk etmesidir.[39] Peygamberliğin beşinci senesinde, Mekke'de her ailenin en az bir ferdi Müslüman olmuştu. Baskı altında tutulan, ibadet etme özgürlüğü ellerinden alınan Müslümanlar, Peygamberimizin yönlendirmesiyle bugünkü adı Etiyopya olan Habeşistan'a hicret etti. Habeşistan'a ilk hicret, 615 yılında on iki erkek ve dört kadın tarafından yapıldı. Hicret edenlerin güvenlik içinde oldukları haberi Mekke'ye ulaşınca ertesi yıl daha kalabalık bir grup Habeşistan'a göç etti. Hicret edenlerin toplam sayısı yüz kişi kadardı.[40] Göç edenler yalnızca zayıf ve güçsüz Müslümanlardan değil, toplumun her kesiminden ve değişik kabile mensuplarından oluşuyordu. Peygamberimizin kızı Rukiye ile damadı Hz. Osman, amcası Ebu Talip'in oğlu Cafer b. Ebî Talip de (r.a.) hicret edenler arasındaydı.

7.1.10. Günümüzde de çeşitli sebeplerle göçler devam etmektedir.

37 İbn-i Sâd, Tabakât, C 4, s. 211.
38 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 22–30.
39 Ahmet Önkal , "Hicret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 458.
40 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 203–207.

Müşrikler, Müslümanların Habeşistan'a hicret etmesinden büyük rahatsızlık duydular. Bu hicreti engellemek için içlerinden seçtikleri Amr b. As ve Abdullah b. Ebi Rebia'yı Habeşistan hükümdarı Necaşi'ye gönderdiler. Amaçları, hicret eden Müslümanları Mekke'ye geri getirmekti. Necaşi, Kureyşli temsilcileri dinledikten sonra hicret edenleri de dinlemek istedi. Necaşi'nin huzuruna muhacirleri temsilen gelen Cafer (r.a.) şu konuşmayı yaptı:

"Ey Hükümdar! Biz cahilce yaşayan bir topluluktuk. Putlara tapıyor, ahlaksızlık yapıyor, akrabalık bağlarını çiğniyor ve komşuluk haklarını tanımıyorduk. Güçlülerimiz zayıflarımızı eziyordu. Biz böyle bir yaşantı içindeyken, Allah bize, aramızdan soyunu, doğruluğunu, güvenilirliğini ve namusluluğunu bildiğimiz bir peygamber gönderdi. Bu peygamber, bize Allah'ı bir bilmeye ve O'na ibadet etmeye, bizim ve babalarımızın taptığı taşları ve putları bırakmaya çağırdı... Bundan başka peygamber bize, sadece Allah'a ibadet etmemizi ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamızı emretti. Bize namazı emretti. Biz de onu tasdik ettik ve ona inandık. Allah tarafından kendisine bildirilenlere uyduk. Fakat kabilemiz bizi rahat bırakmadı. Bize işkence yaptılar. Bizi Allah'ın yolundan döndürmeye, daha önce yaptığımız kötülükleri tekrar yaptırmaya uğraştılar. Bizler de bu baskılardan kaçarak senin ülkene göç ettik. Seni başkalarına tercih ettik. Senin koruyuculuğunu istedik. Yanında bize zulüm yapılmayacağını umduk."[41]

Bu sözlerden sonra Cafer b. Ebi Talib'in (r.a.) okuduğu Kur'an'ı dinleyen Necaşi, Müslümanları teslim etmeyeceğini söyledi. Müşriklerin temsilcilerini, getirdikleri hediyeleriyle birlikte geri gönderdi. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar, müşriklerin baskısından kurtuldular ve oradaki özgürlük ortamında dinlerini rahatça yaşama imkânı buldular. Habeşistan Kralı Necaşi, ilerleyen dönemde Müslüman olmuş, vefat ettiğinde Peygamberimiz Medine'de sahabileriyle onun gıyabi cenaze namazını kılmıştır.[42] Habeşistan'a göç eden Müslümanlardan bazıları Medine'ye hicretten önce Mekke'ye döndüler. Bazıları da hicretten sonra Medine'ye geldiler.

SİZ OLSAYDINIZ?

Habeşistan'a hicretin başladığı ilk günlerde Hz. Ebu Bekir de hicret etmek isteyenlerden biriydi. Allah Resulü'nden izin aldı ve yola koyuldu. Yolda İbnu'd-Dügunne ile karşılaştı. Hz. Ebu Bekir'e nereye gittiğini sordu. Hz. Ebu Bekir de: "Huzur içinde Rabb'ime ibadet edebileceğim bir yere gitmek istiyorum." dedi. İbnu'd-Dügunne, "Olur mu Ebu Bekir? Senin gibi bir adam kovulur mu? Sen toplumumuz için bir hazinesin. Yoksulu, fakiri doyurursun, herkese merhamet gösterirsin. Haydi, memleketine dön. Ben seni korumam altına alıyorum. Sen kendi şehrinde Rabb'ine ibadet etmeye devam et." Teklifi kabul eden Hz. Ebu Bekir ile şehre giren İbnu'd-Dügunne halka şöyle seslendi: "Ben Ebu Bekir'i korumam altına aldım. Bundan sonra kimse ona kötü muamelede bulunmasın." Mekkelilerin tek bir şartı vardı: "Ebu Bekir evinde nasıl isterse Rabb'ine ibadet etsin ama evinin dışında ibadet ve dua etmesin." Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir sadece evinde ibadet etti. Fakat müşrikler İbnu'd-Dügunne'ye "Ebu Bekir'in evinden Kur'an sesi geliyor, biz buna tahammül edemiyoruz, ya o sessiz ibadet etsin ya da sen korumanı geri çek." diye yakındılar. Bunun üzerine İbnu'd-Dügunne Hz. Ebu Bekir'e gelerek durumu anlattı. Hz. Ebu Bekir bu teklif karşısında...

- **Hz. Ebu Bekir nasıl cevap vermiş olabilir?**
- **Siz böylesi bir durumda ne cevap verirdiniz?**

41 İbnü'l Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 79–80.
42 bk. Müslim, Cenaiz, 65.

SİZ OLSAYDINIZ? (CEVAP)

İbnu'd-Dügunne tarafından ikaz edilen Hz. Ebu Bekir: "Tamam, ben senin korumanı iade ediyorum ve Rabb'imin himayesine giriyorum." demiştir.

(İbn Hişam, Siret, C 2, s. 22-23.)

Ambargo Dönemi

Ambargo; bir malın, devletin, ülkenin veya kişinin/kişilerin başkalarıyla ilişkilerini engellemesi demektir. Mekke Dönemi'nde müşrikler, Peygamber Efendimize ve Müslümanlara çok yoğun bir şekilde ambargo uygulamışlardır. [43]

Necaşi'nin Müslümanları ülkesinden çıkartmayı ve onlara bir ceza vermeyi reddetmesi, Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi ileri gelen kişilerin Müslüman olması, Mekkelileri daha da öfkelendirdi ve bir tedbir almaya yöneltti.[44] Ne yapacaklarını görüşmek üzere peygamberliğin yedinci yılının Muharrem ayında Mekke'nin ileri gelenleri Darü'n-Nedve'de toplanarak bazı kararlar aldılar. Buna göre, Haşimoğulları Hz. Muhammed'i (s.a.v.) öldürülmek üzere teslim edinceye kadar;

- Haşimoğulları ile oturulmayacak ve konuşulmayacak.
- Haşimoğulları ile evlenilmeyecek.
- Haşimoğulları ile ticari münasebette bulunulmayacak.
- Haşimoğullarına gizli veya açıktan hiçbir şekilde yardım edilmeyecek.

Müşrikler alınan kararların titizlikle uygulanması konusunda o kadar kararlıydılar ki bu kararları yazıya geçirerek Kâbe'nin iç duvarına astılar.[45]

Ebu Lehep hariç tüm Haşimoğulları, Peygamberimizi koruma kararı aldı. Ebu Talip, yeğenini ve kabilesinin mensuplarını güvenlik açısından daha uygun gördüğü kendi mahallesine (Şi'b-i Ebu Talip) taşıdı. Üç yıl süren toplumdan soyutlama girişimi yüzünden Müslümanlar çok zor günler yaşadı. Sadece hac mevsimi ve haram aylarda yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıkabiliyorlardı. Fakat müşriklerin buna bile tahammülü yoktu. Örneğin Ebu Cehil, tüccarlarla anlaşma yaparak, Peygamberimizin yakınlarına ve dava arkadaşlarına satış yapmalarını yasaklıyordu. İşte bu ambargo günlerinde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Hatice tüm servetlerini Müslümanlar için harcadılar. Yaşanan açlık nedeniyle ağlayan çocuk sesleri mahallenin dışından duyuluyordu. Öte yandan Müslümanlara yiyecek yardımı yapmaya çalışan biri yakalanınca cezalandırılıyordu. Tüm bunlar Müslümanların direniş gücünü

43 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, 208–209.
44 İbnü'l Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 87.
45 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 208–209.

kırmak ve Hz. Muhammed'i (s.a.v.) teslim etmelerini sağlamak içindi. Ancak kabilesi ve inananlar, Peygamberimizi kendi canlarından daha çok sevdiklerinden onu yalnız bırakmadılar. Onlar gün geldi ağaçların yapraklarını yediler, gün geldi yerde buldukları kurumuş deri parçalarını suda kaynatıp içtiler ama Allah Resulü'nü teslim etmediler. Bu dayanışma müşriklerin hedeflerine ulaşmalarına imkân vermedi. Müslümanların ambargo ile yok edilmesine vicdanı elvermeyen Züheyr b. Ebu Ümeyye, Hişam b. Amr ve Mut'im b. Adiy gibi bazı müşriklerin girişimleri ile ambargo kaldırıldı.[46] Müslümanların bu ambargo yıllarında Allah'a (c.c.) ve Resulü'ne olan bağlılıkları arttı.

2.4. Taif'e Yolculuk

BİLİYOR MUSUNUZ?

Ambargonun bitmesinin ardından (nübüvvetin 10. yılında) Peygamberimiz, kendisine gerek maddi gerekse manevi boyutta desteğini esirgemeyen amcası Ebu Talip'i ve üç gün sonra da eşi Hz. Hatice'yi kaybetti. Peygamberimizi derinden etkileyen bu yıla "Hüzün Yılı" denilmiştir.

Ebu Talip'in ölümü ile Peygamberimiz sadece amcasını değil aynı zamanda en büyük desteğini de kaybetmişti. Müslümanların büyük çoğunluğu Habeşistan'a hicret ettiği için çevresinde onu savunacak insanlar da yok denecek kadar azdı. Artık Mekke şehrinde korumasızdı ve her geçen gün saldırının yeni bir çeşidine maruz kalıyordu.

Gittikçe artan zulüm ve işkenceler sebebiyle İslam davetini yaygınlaştırma imkânı azalan Allah Resulü, davetinin merkezini Mekke dışına taşıma zamanının geldiğini anladı. İlk olarak Taif'e gitmeye ve Taif halkını İslam'a çağırmaya karar verdi. Çünkü Taif, Mekke'ye çok yakındı. Orada annesi tarafından akrabaları vardı, amcası Abbas'ın Taiflilerle ticari ilişkileri iyiydi ve onlar güç kuvvet açısından Mekkelilere denkti.

7.1.11. Taif şehrine giden sarp yollardan bir görüntü

46 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 113.

Peygamberimiz Zeyd b. Harise (r.a.) ile Mekke'den gizlice ayrılarak Taif'e gitti. Burada Sakif kabilesinin önde gelen üç lideri ile görüşme yaptı. Bu liderlerden biri kaba ve çirkin bir tarzda, diğer ikisi de alaylı bir şekilde Peygamberimizin, İslam davetini reddettiler. Büyük bir hayal kırıklığı ve hüzne kapılan Peygamberimiz Mekkelilerin bunları duyup cesaretlenmelerini engellemek için onlardan hiç olmazsa bu konuşulanların aralarında kalmasını istedi.

Taif liderleri, Peygamberimizin çağrısını kabul etmeyerek "Derhal şehrimizi terk et." dediler. Peygamberimiz on gün boyunca Taif'te İslam çağrısına kimseden olumlu cevap alamadı. Tek duyduğu şey alay ve hakaret sözcükleriydi. Oradan ayrılmaktan başka çare kalmamıştı. Taif'in ileri gelenlerinin kışkırttıkları gençler ve köleler Peygamberimizi şehirlerinden kovmak için harekete geçtiler. Ona kötü söz söyleyerek onu taş yağmuruna tuttular. Hakaret içeren sözler ve bağrışmalar şehirde büyük bir kalabalığın toplanmasına neden oldu. Atılan taşlarla ayakları kan içinde kalan Allah Resulü yürümekte zorlanırken onu korumaya çalışan Zeyd b. Harise'nin de (r.a.) başı yarıldı.

Taiflilerin hücumları Utbe ve Şeybe'nin bahçesine kadar sürdü bahçeye sığınarak saldırılardan zar zor kurtulan Peygamberimiz, bahçenin duvarına yaslanarak oturdu ve orada biraz dinlendi. İnsanların kendilerine sığınan birini kabul etmeyip taşlaması onu son derece hüzünlendirmişti.[47] Ellerini açarak Yüce Allah'a şöyle dua etti:

"Ya Rabbi!
Güç ve kuvvet bakımından şu zayıf hâlimle
Elimdeki şu basit imkânımla,
İnsanlara karşı bu güçsüz hâlimle
Sana sığınıyor, sana yalvarıyorum.
Ey merhametlilerin en merhametlisi!
Sen benim sahibimsin. Beni kimlere bırakıyorsun!
Kaba saba yabancılara mı?
Başıma gelenlerin, senin öfken ve gazabından olmasından korkarım.
Böyle değilse sabrederim, katlanırım.
Fakat koruma ve şefkatin daha hoştur.
Sığınacak bir yer arıyorum.
Güç ve kudret ancak sendedir.
Tövbe edilmeye, af dilenmeye layık olan sensin.
Benim tövbemi kabul et, beni affet ve koru!"

(Taberi, Tarih, C 2, s. 345.)

Yaşanan kötü muameleye tanık olan Utbe ve Şeybe kardeşler, köleleri Addas ile Peygamberimize bir tabak üzüm gönderdiler. Hz. Peygamber ikram edilen üzümleri yemeye başlamadan önce besmele çekti. Besmeleyi ilk defa duyan Addas ile Hz. Peygamber arasında gelişen sohbet neticesinde köle Addas Müslüman oldu.

47 Mustafa Kılıç, Zeyd b. Harise, s. 64.

Mekke'ye dönme vakti geldi. Fakat Peygamberimiz şehre nasıl girecekti? Mekke'nin lideri olan amcası Ebu Lehep onu dışlamıştı. Tek çare, Nur Dağı civarında bekleyerek Mekke'de kendisini koruma altına alacak birilerini bulmaktı. Bazı kimselere haber yolladı. Himaye talep edilen kişilerden ancak üçüncüsü bu teklifi kabul etti. Böylece Peygamberimiz müşriklerden Mut'im b. Adiy'in himayesinde Mekke'ye girdi. Silahlarını kuşanan Mut'im'in üç oğlu Kâbe'ye kadar Peygamberimize refakat ettiler. Kâbe'yi tavaf ederek iki rekât namaz kılan Peygamberimizi evine dönünceye kadar yalnız bırakmadılar. Peygamberimiz, Mut'im bin Adiy'in bu iyiliğini asla unutmadı.[48]

7.1.12. **"Muhakkak ki her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır."** (İnşirah suresi, 5. ayet)

Mekke'nin Müslümanlar için bir yurt olamayacağı, burada Müslümanca yaşamanın imkânsız olduğu açıktı. Yeni yurt arayışı için atılan bu ilk adım da maalesef başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Peygamberimiz artık Taif'ten ümidini kesmişti. Artık yeni bir yurt bulmak gerekiyordu. Biliyordu ki Allah (c.c.) kendi dini için çalışanları yardımsız bırakmaz, bir kapıyı kapatırsa daha hayırlısını açardı. Fakat çıkar yol bulmak için Peygamber de olsa çalışması, gayret etmesi ve asla pes etmemesi gerekiyordu. Peygamberimiz de sorunları aşmak için var gücüyle çalışmaya devam etti.

2.5. İsra ve Mirac

NOT EDELİM

سُبْحَانَ الَّذٖٓى اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ
الْاَقْصَا الَّذٖى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ١

"Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."

(İsra suresi, 1. ayet.)

Peygamber Efendimiz hicretten bir yıl kadar önce bir gece yarısı Mescid-i Haram'dan, çevresi mübarek kılınan Mescid-i Aksâ'ya mucizevi bir seyahat yaptı.[49] Bu gece yolculuğuna **İsra** adı verilir. Mescid-i Aksâ'dan göğe yükselişine ve Allah (c.c.) katına çıkışına da **Mirac** denilmektedir. İsra ve Mirac, Peygamber Efendimize ihsan edilen bir mucizenin iki safhasıdır.[50]

48 Taberi, Tarih, C 2, s. 447.
49 İsrâ suresi, 1. ayet.
50 Salih Sabri Yavuz, "Mi'rac", TDV İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 132.

Peygamber Efendimiz, İsra ve Mirac gecesinde yaşadığı olağanüstü şeyleri Kâbe'de insanlara açıkladı. Müşrikler bu habere hem şaşırdı hem de sevindi. Sevinmişlerdi çünkü Hz. Peygamber'in güya yalan söylediğini ispat için delil bulduklarını zannetmişlerdi. Bu olayı, Hz. Ebu Bekir'e haber verdiler:

Müşrikler: Dostunun son olarak anlattığı bu yeni şeylere ne diyeceksin, göklere çıkmış!

Hz. Ebu Bekir: Bunu o mu söyledi?

Müşrikler: Evet, o söyledi.

Hz. Ebu Bekir: O söylediyse doğrudur. Onun ağzından çıkan her sözün doğru olduğuna inanıyorum.

Daha sonra Kâbe'de bulunan Hz. Peygamber'in yanına gelen Hz. Ebu Bekir orada da Allah Resulü'nü tasdik ederek destekledi. Hz. Ebu Bekir'e bu doğrulayıcı tavrından dolayı "Sıddîk" (çok doğrulayan) sıfatı verilmiştir.[51] Müşrikler, Peygamberimizin anlattıklarına inanmak istemediler. "Mescid-i Aksa'yı anlat bakalım." dediler. Müşriklerin bu alaycı sorusuna karşılık Allah Teâlâ bir mucize daha gerçekleştirerek Resulü'nün gözünün önüne Mescid-i Aksa'yı getirdi.[52] Gördüklerini Peygamberimiz anlatıyor daha önce oraya giden bir müşrik ise hayretle bu sözleri tasdik ediyordu. Konuşmaları dinleyen insanlar çok etkilenmişti. Yalnızca Ebu Cehil ve onun gibiler inanmama konusundaki ısrarlarını sürdürdüler. Hatta bu olayı da karalama kampanyalarına malzeme olarak kullandılar.

İsra ve Mirac mucizesi Hz. Ebu Bekir gibi ihlaslı müminlerin imanını, müşriklerin de inkârını artırdı. Bu olayın en önemli yanı ise, açıktan davetin başlaması ile devam eden sıkıntılı günlerde sabır ve azimle mücadele eden Hz. Muhammed'e (s.a.v.) büyük bir moral olmasıdır. Çünkü Peygamberimiz, açıktan davetin başlaması ile gerek Mekke'de gerekse Taif'te insan onurunu zedeleyen tarzda kötü muamelelere maruz kalmıştı. Kararlılık, sabır ve azimle, sorumluluk bilinci ile çalışsa da gücü tükenmekteydi. Allah Teâlâ kudretinin işaretlerini göstererek kuluna manevi destekte bulundu.[53]

Mirac'da Allah Teâlâ, Resulü'ne cennet ve cehenneminin yanı sıra sayısız nimetlerinden dilediklerini göstermiş, bilinen dünya nimetlerinin onun yanında ne kadar küçük kaldığını da Peygamberimiz bizzat görmüştür. Bu mübarek gecede Peygamberimizin aldığı hediyeler ve müjdeler şunlardır:

- Bakara suresi 285-286. ayetleri
- Namazın beş vakit olarak farz kılınması
- Şirk hariç, müminlerin günahlarının affedilmesi

51 Mustafa Fayda, "Ebu Bekir", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 105.
52 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 41.
53 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 215.

Müslümanların İlk Kıblesi Mescid-i Aksa ve Mübarek Şehir Kudüs

BİLİYOR MUSUNUZ?

"Filistin'in başkenti Kudüs'te yer alan Mescid-i Aksa, Müslümanların Medine'ye hicretten sonraki ilk kıblesidir."

(bk. Bakara suresi, 143. ayet.)

Filistin'de bulunan ve dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Kudüs; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'te önemli bir yere sahiptir. Peygamberler şehri olarak da bilinen Kudüs'te Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Davud, Hz. Süleyman gibi pek çok peygamber yaşamıştır. Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi peygamberlerin yolu da buradan geçmiştir. Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği gibi Peygamberimiz de Mekke'den Kudüs'e bir gece yolculuk yapmış, orada göklere çıkmış ve ilahi hediyelere mazhar olmuştur. Ayrıca Müslümanların hicretten sonra ilk kıblesi olan Mescid-i Aksa burada bulunmaktadır.

Kudüs, Müslümanlar için Mekke ve Medine'den sonra üçüncü kutsal şehirdir. Aynı zamanda Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'dan ve Medine'de bulunan Mescid-i Nebi'den sonra Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa, Müslümanlar için önemli üçüncü mescittir. Peygamberimiz, ibadet ve ziyaret için ancak bu üç mescitten birine gidilebileceğini ve buralarda kılınan namazların sevaplarının diğer yerlerde kılınan namazlardan kat kat fazla olduğunu bildirmiştir.[54]

Kâbe'ye çevresiyle birlikte Harem-i Şerif denildiği gibi Mescid-i Aksa'ya da çevresiyle birlikte Harem-i Şerif denilir. Mescid-i Aksa, içerisinde Kıble Mescidi ve Kubbetü's-Sahra'nın da bulunduğu 144 bin metre karelik alanın tamamına verilen isimdir.[55]

Bugün Kudüs'ün de bulunduğu Filistin topraklarında çok sayıda Müslüman öldürülmekte ve göçe zorlanmaktadır. Tüm Müslümanlar "Darü's-Selam" olan ve "Barış Diyarı" anlamına gelen Kudüs'ün bir gün gerçekten barış ve adalet diyarı olmasını ümit etmektedir. Kudüs Müslümanlar için vazgeçilmezdir.[56]

7.1.13. Mescid-i Aksa-Kudüs

54 Müslim, Hacc, 95.
55 Nebi Bozkurt, "Mescid-i Aksa", TDV İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 268.
56 bk. Ömer Faruk Harman, "Kudüs", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 323–327.

OKUMA PARÇASI
MESCİD-İ AKSA

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu
Varıp eşiğine alnımı koydum
Sanki bir yer altı nehr çağlıyordu

Gözlerim yollarda bekler dururum
Nerde kardeşlerim diyordu bir ses
İlk Kıblesi benim ulu Nebi'nin
Unuttu mu bunu acaba herkes

Burak dolanırdı yörelerimde
Mi'raca yol veren hız üssü idim
Bellidir kutsallığım şehir isminden
Her yana nur saçan bir kürsü idim

Hani o günler ki binlerce mü'min
Tek yürek halinde bana koşardı
Hemşehrim nebi'ler yüzü hürmetine
Cevaba erişen dualar vardı

Şimdi kimsecikler varmaz yanıma
Mü'minde yoksunum tek ve tenhayım
Rüzgârlar silemez gözyaşlarımı
Çöllerde kayıp bir yetim vâhayım

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Götür Müslümana selam diyordu
Dayanamıyorum bu ayrılığa
Kucaklasın beni İslam diyordu

(Mehmet Akif İNAN, Şiirler, s. 85.)

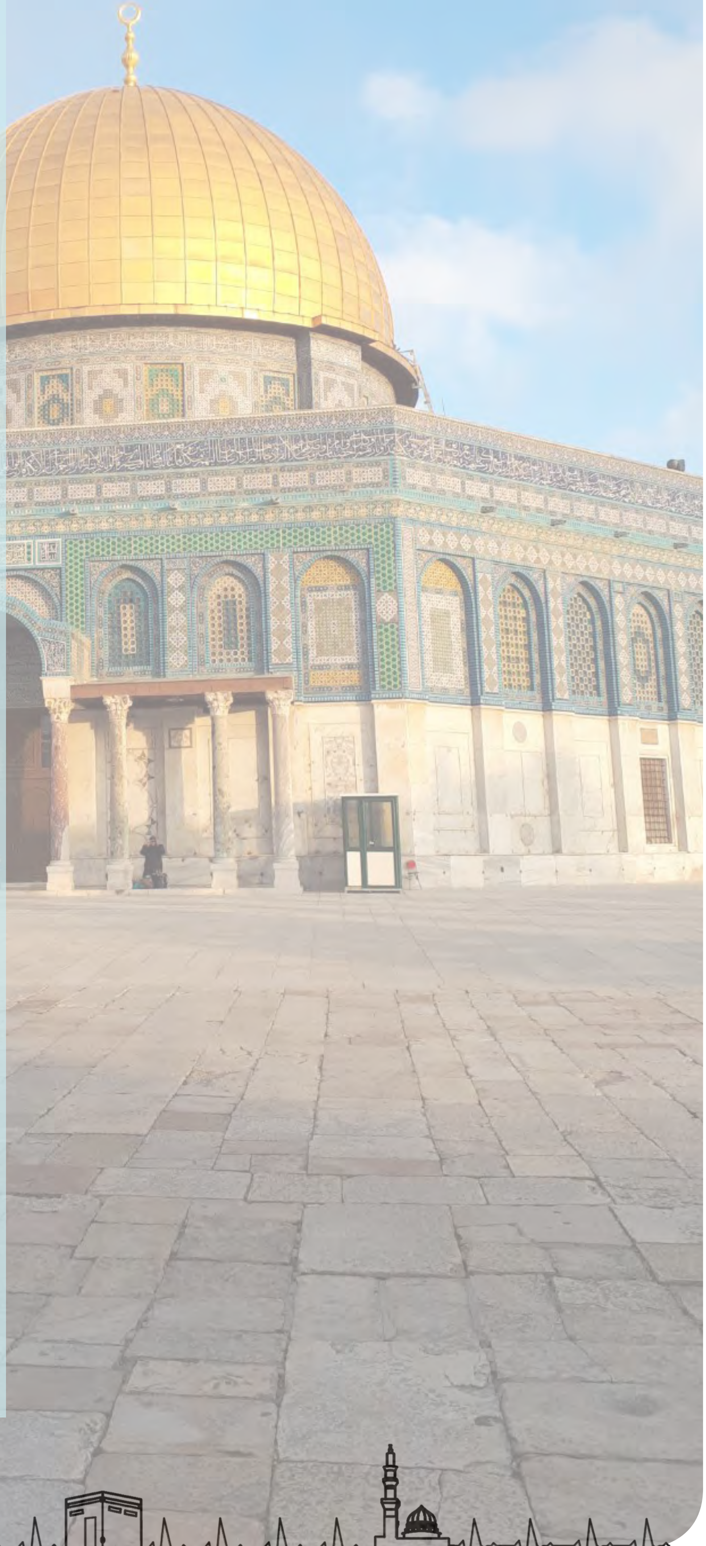

2.6. Yeni Yurt Arayışları ve Yesrib'e Hicret

Dinî ve ticari hayatın merkezi konumunda olan Mekke'ye yılın her mevsiminde ziyaretçiler gelirdi. Özellikle cahiliye âdetlerine göre yapılan hac mevsiminde, ziyaretçi sayısı artardı. Mekke'de her türlü baskı, şiddet, zulüm ve ambargo ile bunalan Müslümanlar İslam'ı daha rahat yaşayabilecekleri yeni bir yurt arayışına girdiler. Bu nedenle Peygamber Efendimiz, bu günleri İslam adına bir fırsat olarak görüyordu. Peygamberimiz İslam dinini anlatmak üzere Mekke'ye gelen ziyaretçilerden altı kişilik Yesribli bir grupla Mekke'nin kuzeyinde "Akabe" denilen yerde görüştü. Yesrib'den gelen bu heyet, İslam'ı Resulullah'tan dinledikten sonra ertesi yıl Peygamberimizle buluşmaya söz vererek Mekke'den ayrıldılar. Peygamberimizle Medineliler arasında gerçekleşen bu görüşmelere 'Akabe Görüşmeleri' denir.

YAZALIM

"İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır."

(Tevbe suresi, 20. ayet.)

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: *"Ameller niyetlere göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah ve Resulü için hicret ederse, hicreti Allah ve Resulü içindir. Kim de elde etmek istediği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse, onun hicreti de onlar içindir."*

(Buhârî, Bedu'l-Vahy, 1.)

Yukarıda hicretle ilgili bir ayet ve bir hadis-i şerif verilmiştir. Siz de "hicretle" ilgili bir ayet ve bir hadis bularak yazınız.

Yesribliler ertesi yıl söz verdikleri gibi üstelik bu kez on iki kişi ile Mekke'ye geldiler. Peygamber Efendimiz ile yine Akabe Tepesi'nde buluştular. Yesriblilerin Akabe Tepesi'nde Peygamber Efendimiz ile görüşüp Müslüman olmalarına **"Birinci Akabe Biatı**" denir. Bu ikinci görüşmeye gelenlerin tamamı Müslüman oldu ve Peygamber Efendimize şu konularda söz verdiler:[57]

57 İbn Hişam, Siret, C 2, s. 75.

Allah'a hiçbir şey ortak koşulmayacak.

Kız çocukları öldürülmeyecek.

Hırsızlık ve zina yapılmayacak.

İftira edilmeyecek.

Peygamberimizin emirlerine kesin olarak uyulacak.

621 yılında gerçekleşen Birinci Akabe Biatı sonrasında Yesribli Müslümanlar, Peygamber Efendimizden İslam'ı öğrenmek ve daveti yaymak için bir "öğretmen" istediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, gayretli ve yetenekli genç Mus'ab b. Umeyr'i (r.a.) 'İslam'ın ilk öğretmeni' olarak ve daha sonra ise görme engelli bir sahabi olan Abdullah ibn Ümmü Mektum'u (r.a.) Yesrib'e gönderdi.[58]

622 yılına gelindiğinde yine hac mevsiminde Yesribli Müslümanlar, çok daha kalabalık olarak tam yetmiş beş kişi Mekke'ye geldiler. İçlerinde iki de kadın vardı. Bu kadar kalabalık olmalarında Mus'ab b. Umeyr'in (r.a.) çok önemli katkıları olmuştur. O, yumuşak huylu olması ve insanları ikna edebilme yeteneğiyle Yesriblilere tam bir "öğretmenlik" yapmıştır. Yesribliler, Mekkelilerin dikkatini çekmemek için farklı yerlerden Akabe Tepesi'ne geldiler. Peygamber Efendimiz bu buluşmaya henüz Müslüman olmamış amcası Abbas ile birlikte gitti. Akabe'dekiler bütün Müslümanları Yesrib'e davet ettiler. Abbas, onlardan Hz. Muhammed'i (s.a.v.) koruyacaklarına dair garanti vermelerini istedi. Daha sonra Peygamber Efendimiz, "*Beni kendi aileniz ve çocuklarınız gibi koruyacağınıza söz veriniz.*" dedi. Akabe'dekiler, buna kesin olarak söz verdiler. İşte bu itaat ve sadakat anlaşmasına "İkinci Akabe Biatı" denir.

İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Peygamber Efendimiz, güvenli bir yurt olan Yesrib'e Müslümanların hicret edebileceklerini söyledi.[59] Hicret izni sonrası Müslümanlar kafileler hâlinde Mekke'yi terk ederek göçe başladılar. Ancak Peygamberimiz, üç ay daha Mekke'de kalarak en uygun zamanı bekledi.[60]

DERS DIŞI ETKİNLİK

Peygamberimizin hicretinden önce Yesrib şehrindeki dinî hayat hakkında sunu hazırlayınız.

Allah Sana Daha Hayırlı Bir Arkadaş Verecek

Hicret için izin çıkınca Müslümanlar yurtlarını, topraklarını ve akrabalarını bırakarak kimisi gizlice kimisi açıktan Mekke'den ayrılmaya başladılar. Özellikle zayıf ve kimsesiz Müslümanlar, müşriklerin kendilerine engel olmamaları için gizlice ayrılmayı tercih ediyorlardı. Ancak cesareti ile

58 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 46.
59 İbn Hişam, Siret, C 2, s. 314.
60 bk. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 112–113.

müşrikleri titreten Hz. Ömer, hicrete âdeta müşriklere meydan okuyarak başladı. Önce Kâbe'yi tavaf etti ve müşriklere şöyle seslendi:

"İşte ben Yesrib'e gidiyorum. Analarını ağlatmak, eşlerini dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyenler peşimden gelsin!"[61]

Mekke'de neredeyse Müslüman kalmayınca Hz. Ebu Bekir, Peygamber Efendimize gelerek hicret için izin istedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, "*Acele etme, Allah sana daha hayırlı bir arkadaş verecek.*" dedi. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir beklemeye devam etti. Resulullah Hz. Ebu Bekir'in evine genellikle sabah ve akşam vakitlerinde giderdi. Ancak bu kez öğle sıcağında gelince Hz. Ebu Bekir telaşlandı. Peygamberimiz, ona hicrete hazırlanmasını ve beraber çıkacakları müjdesini verdi. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir, hicret hazırlıklarına başladı ve kendilerine yol göstermesi için bir de rehber ayarladı. Bu vesile ile Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin hicret arkadaşı olma şerefine nail oldu.[62]

Peygamberimize Suikast Girişimi

Müslümanlar Medine'ye göç etmeye başladıklarında Mekkeliler hicretin iki neticesinden endişe ediyorlardı. Birincisi yıllarca zulmettikleri insanların Hz. Muhammed'in (s.a.v.) önderliğinde toparlanmaları ve intikam için birleşmeleri, ikincisi ise kendileri için âdeta can damarı olan Şam ticaret yolunun kapanmasıdır. Çünkü Mekkeliler çok önemli bir ticaret merkezi olan Şam'a gitmek için Yesrib (Medine) topraklarından geçmek zorundaydılar.

Mekkeli müşrikler, hayati önemde gördükleri bu durum karşısında Ebu Cehil ve Ebu Süfyan başta olmak üzere Mekke'nin ileri gelenleri Darü'n-Nedve denilen yerde toplandılar. Toplantıda Peygamber Efendimizi ne pahasına olursa olsun Mekke dışına çıkarmamak için neler yapılabileceği görüşüldü. Bu konuda üç farklı fikir üzerinde duruldu: Birincisi Hz. Peygamber'in zincire vurulup zindana atılması, ikincisi onun uzak bir yere sürgün edilmesi, üçüncüsü ise öldürülmesiydi. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: **"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlarsa Allah da tuzak kuruyor. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır."**[63] Bu teklifler içinde sonuncusu yani Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öldürülmesi fikri benimsendi. Bunun için şöyle bir plan yapıldı: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) evi her kabileden bir gencin katılımıyla basılacak ve hep birden onu öldüreceklerdi. Böylelikle Mekkeliler arasında yaygın olan kan davasına hepsi ortak olacaktı.

YORUMLAYALIM

Suikastçıların kapıda olduğunu bilen Hz. Ali'nin Peygamber Efendimizin yatağına yatmasını cesaret ve fedakârlık açısından yorumlayalım.

Cebrail'in (a.s.) bu durumu haber vermesi üzerine Peygamber Efendimiz, Hz. Ebu Bekir'in evine giderek hicret edeceklerini haber verdi. Sabah gün ağarmadan yola çıkmaya karar verdiler. Müşrikler, her kabileden temsilcinin olduğu bir grubun katılımıyla Peygamber Efendimizin evini kuşatma altına aldılar. Ona saldırmak için evden çıkmasını beklediler. Çünkü Araplara göre bir adamı evinin içinde öldürmek korkaklık alameti sayılırdı. Evinin etrafı sarılan Allah Resulü, yatağına yatması için Hz. Ali'yi görevlendirdi. Suikast için bekleyenlerin Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak uykuya dalmaları üzerine

61 İbn-i Sâd, Tabakât, C 3, s. 271.
62 İbn Hişam, Siret, C 3, s. 10.
63 Enfal suresi, 30. ayet.

Peygamber Efendimiz, Yasin suresinden bir bölüm okuyarak evden çıktı. Hz. İbrahim'i (a.s.) ateşten, Hz. Musa'yı (a.s.) denizden kurtaran Allah (c.c), son peygamber Hz. Muhammed'i de (s.a.v.) müşriklerden kurtarmıştı. Sabah olunca Hz. Peygamberin evden çıkmadığını gören suikastçılar eve girmeye karar verdiler. Eve girip doğruca Peygamberimizin yatağının bulunduğu odaya yöneldiler. Hızla yatağın üstündeki örtüyü kaldırdılar ama yatakta Hz. Muhammed (s.a.v.) yoktu. Onun yerinde cesaretin zirvesi Hz. Ali vardı. Öfkelenen müşrikler, Peygamber Efendimizin evden ayrıldığını anlayınca peşinden gitmeye karar verdiler. Ancak Peygamberimiz, Hz. Ebu Bekir ile birlikte çoktan gözden kaybolmuştu.[64]

Kutlu Yolculuk (Hicret) Başlıyor

SİZ OLSAYDINIZ?

Doğduğunuz, anne baba ve bütün akrabalarınızın yaşadığı, eviniz ve ailenizin bulunduğu bir şehirden ayrılmak zorunda kalırsanız, ne hissedersiniz?

Mekke ile Yesrib arası yaklaşık 450 kilometredir. Bu mesafenin kat edilmesi günler, haftalar alabilmektedir. Ayrıca iki şehir arasındaki sert coğrafi koşullar ve çöl iklimi bu yolculuğu daha da zorlaştırmaktadır. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen Allah'ın (c.c.) emri gereğince Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Ebu Bekir hicrete başladı. Kendilerini takip edenlere yakalanma ihtimaline karşılık öncelikle Medine'nin tam tersi yönündeki Sevr Dağı'na gittiler.

7.1.14. Sevr Dağından bir kesit

Peygamberimiz Hz. Ebu Bekir ile Sevr Mağarası'nda iken Hz. Ebu Bekir'in kızı Esma müşriklerin baskısına rağmen gizlice yiyecek getiriyordu. Ayrıca Amr bin Füheyre isimli çoban, akşamları sürüsünü Sevr Mağarası'na doğru getirerek onlara süt veriyordu. Bu süre içinde Peygamberimizin peşine düşen müşriklerden bir kısmı Sevr Mağarası'na kadar geldiler.

Peygamberimiz, mağaraya girmeden önce Hz. Ebu Bekir oraya girerek temizlik yaptı ve zararlı sürüngenlerin gelmesini engellemek için mağaradaki bütün delikleri üzerindeki elbiseyi yırtarak tıkadı. Deliklerden birini tıkamak için bezi yetmeyince o deliği de ayağının topuğu ile kapadı. Bu delikten Hz. Ebu Bekir, bir yılan tarafından ısırılmasına rağmen o ayağını çekmeyerek Allah Resulü'nü koruma görevine devam etti. Mekke'deyken en yakın arkadaşı olan Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin mağaradaki arkadaşı olma şerefine de ulaşmış oldu.[65]

64 İbnü'l Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 4-5.
65 İbn Cevzi, el-Vefa, C 1, s. 230.

La Tahzen İnnallahe Meana: Üzülme! Allah Bizimledir:

Peygamberimizi arayan müşriklerden bazıları Sevr Mağarası'nın yakınlarına kadar geldiler. Öyle ki ayak sesleri bile duyuluyordu. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir: "Ya Resulallah! Eğilip baksalar bizi görecekler." dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: "... **Üzülme, Allah bizimledir...** [66] ayetini söyleyerek "*İki yoldaş ki üçüncüsü Allah'tır. Hiç korkulur mu?*" buyurdu.[67]

7.1.15. "Üzülme! Allah bizimle beraberdir."

(Tevbe suresi, 40. ayet.)

Üç günün sonunda Mekke'de sular durulmaya başlayınca kutlu yolcular, Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdullah'ın getirdiği iki deve ile Yesrib'e doğru yola çıktılar.

Müşriklerin Peygamberimizi yakalayanlara vereceği ödülden haberdar olan Süraka, Hz. Peygamber ve arkadaşlarının kabilesinin yakınından geçtiğini öğrenir öğrenmez silahlanarak atına bindi ve harekete geçti. Peygambere yaklaşınca atının ayakları sürçerek kumlara battı ve gidemedi. Tekrar tekrar denemesine rağmen her seferinde atı kumlara gömüldü. Bu olağanüstü durum karşısında Süraka, Peygamberimizden af diledi ve Müslüman olmak istediğini söyledi. İslam'ı kabul eden Süraka, Peygamberimize neye ihtiyaçları varsa karşılayacağını ifade etse de Peygamberimiz bir ihtiyaçları olmadığını söyledi. Ancak burada yaşananlardan Mekke'de kimseye bahsetmemesini istedi. O da hiç kimseye bahsetmedi.[68]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz; doğduğu, çocukluk ve gençliğinin geçtiği, evinin ve ailesinin yurdu olan Mekke'den ayrılırken vatanına duyduğu sevgiyi şöyle ifade etmiştir: "*Ey Mekke! Vallahi şehirler içinde bana en yakın olan sensin. Buradan çıkmak zorunda kalmasam vallahi senden asla ayrılmazdım.*"

(Tirmizî, Menâkıb, 68.)

Mescid-i Kuba

Sonradan adı İslam medeniyet şehri anlamında Medine olan Yesrib'e doğru hareket eden Peygamberimiz, zorlu bir yolculuk geçirdi. Ama "**Her zorlukla birlikte bir kolaylık vardır**"[69] ayetinde olduğu gibi birçok hayırlı işe de vesile oldu. Bunlardan biri İslam'ın ilk sancaktarı Büreyde'nin (r.a.) Müslüman olmasıdır. Kendi arazisinden geçen yolcuları takibe alan Büreyde (r.a.), Peygamberimizle tanışır tanışmaz Müslüman olmuştur. "Sizin gibi şanlı bir kafile bayraksız gitmez. İzin verirseniz sizin sancaktarınız olayım." dedi ve başındaki sarığı bir mızrağa bağladı. Kafileye katılarak Kuba köyüne kadar gitti.

66 Tevbe suresi, 40. ayet.
67 Buhârî, Fedâil-ü Ashabi'n-Nebi, 1.
68 İbnü'l Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 5.
69 İnşirah suresi, 5. ayet.

Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir, Yesrib yakınlarında Kuba denilen bir köye geldiklerinde dinlenmek için yolculuğa ara verdiler. Burada yaklaşık on iki gün kaldılar. Kaldıkları üçüncü günün sonunda Hz. Ali de kafileye yetişerek onlara katıldı. Peygamber Efendimiz burada İslam'ın ilk mescidi olan Kuba Mescidi'ni inşa ettirdi. Allah (c.c.) bu mescidi yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle övmektedir: **"... İlk günden temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan Mescit (Kuba Mescidi), içinde namaz kılman elbette daha layıktır. Orada temizlenmeyi seven insanlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.**"[70]

Peygamber Efendimiz ve arkadaşları Kuba köyünden ayrıldıklarında cuma namazını farz kılan ayetler nazil oldu. Bunun üzerine ashabıyla birlikte ilk cuma namazını Ranuna Vadisi'nde kıldılar. Burada kılınan namaz, ilk cuma namazı; Peygamberimizin okuduğu hutbe de ilk hutbe olarak tarihe geçmiştir.[71]

7.1.16. Mescid-i Kuba'nın Günümüzdeki Hali

Peygamber Efendimizin yaklaştığını haber alan Yesribliler yükseklere çıkarak onu beklemeye başladılar. Ellerinde teflerle küçük çocuklar ve sokaklarda kadınlar bu bekleyişi âdeta bir bayrama dönüştürdüler. Nihayet Peygamberimiz ve beraberindekiler ilahilerle karşılanarak Yesrib'e girdiler. Böylece İslam'ın Medine Dönemi başlamış oldu. Mekke'de zulüm, baskı ve şiddete maruz kalan ve yurtlarından çıkmak zorunda bırakılan Müslümanlar, kendileri için bir barınak ve huzur ortamı bulmuş oldular.[72]

Hicretle birlikte İslam'ın ilk devletinin temelleri de atılmış oldu. Müslümanlar dinî yaşantılarını özgür bir ortamda gerçekleştirmeye başladılar. Kuran-ı Kerim'in bireysel ve sosyal hayatın düzeniyle ilgili ayetleri ışığında Müslümanlar İslam dinini rahat bir şekilde yaşama imkânı buldular. Müslümanlar için dönüm noktası olan hicret, Hz. Ömer zamanında takvim başlangıcı yapıldı.

70 Tevbe suresi, 108. ayet.
71 İbnü'l Esîr, el-Kâmil, C 2, s. 9.
72 İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 193.

OKUMA PARÇASI

ADI GÜZEL KENDİ GÜZEL MUHAMMED

Canım kurban olsun senin yoluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed,
Şefâat eyle bu kemter kuluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

Mü'min olanların çoktur cefâsı,
Ahirette olur zevk-u sefâsı,
On sekiz bin âlemin Mustafâ'sı,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

Yedi kat gökleri seyrân eyleyen,
Kûrsûn üstünde cevlân eyleyen.
Mi'râcda ümmetin Hak'dan dileyen,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

...

Aşık Yunus neyler iki cihânı sensiz,
Sen Hak Peygambersin şeksiz, gümânsız
Sana uymayanlar gider imânsız,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed.

Yunus Emre

(Faruk K. Timurtaş,Yunus Emre Divanı, s. 238.)

3. PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

SİZ OLSAYDINIZ

Yeni kurulacak bir şehrin mimarı olsaydınız, şehrin inşasına ilk nerelerden başlardınız?

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimizi hicretten sonra altı ay süreyle Medine'de evinde misafir eden Halid b. Zeyd'in (r.a.) kabri İstanbul'daki Eyüp Sultan Camii'ndedir.

Medine'de sevgi gösterileri ile karşılanan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kalacağı bir evi yoktu. Herkes Allah Resulü'nün kendi evinde misafir olmasını istiyordu. Peygamber Efendimizi misafir etme şerefinden kimsenin vazgeçmemesi üzerine, Peygamberimiz herkes için uygun bir çözüm buldu. Buna göre, Peygamberimizin devesi Kasva serbest bırakılacak ve deve nerede durursa evi oraya yapılacaktı. Peygamberimiz "*Siz deveyi kendi hâline bırakınız, o gitmesi gereken yere gidecektir.*" buyurdu. Serbest bırakılan deve iki yetime ait bir arsada durdu. Arsa satın alınarak Mescid-i Nebi ve Peygamber Efendimizin evinin inşasına başlandı. Ev yapılıncaya kadar Peygamberimiz Halid bin Zeyd'in yani Ebu Eyyub el-Ensari'nin evinde misafir kaldı.[73]

7.1.17. Mescid-i Nebi'nin ilk hâli temsili

Peygamber Efendimizin inşa ettirdiği Mescid-i Nebi'nin yanında eğitim öğretim yapılan "suffa" denilen bölümler ve Peygamberimizin kendisinin kaldığı odalar vardı. Bu durum İslam'ın eğitime verdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır. Medine yıllarına cami ve okul inşası ile başlayan Peygamberimiz, Mekkeli ve Medineli Müslümanları birbirine kardeş ilan etti. Dünya tarihinde eşine rastlanmayan bu kardeşlik, Müslümanlar için çok önemli bir toplumsal düzenlemedir.

Medine'de Peygamber Efendimiz İslam Devleti'nin kurumsallaşması için gerekli olan işlere yoğunlaşarak ilk olarak nüfus sayımı yaptırmıştır. Medine'de yaşayan tüm inançlara mensup insanların bir arada yaşama hukukunun belirlendiği "Medine Sözleşmesi"ni imzalamıştır. Bu sözleşme insanlık tarihinin bilinen en eski yazılı anayasasıdır. [74]

73 İbn Hişam, Siret, C 2, s. 143.
74 bk. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 325–366.

NOT EDELİM

622 yılında Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara **"muhacir",** Medine'de onları misafir eden ve onlara her türlü yardımı yapanlara ise **"ensar"** denir.

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 76, 243.)

Medine Dönemi'nde gerçekleşen önemli olayları başlıklar hâlinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- 624 yılında savaşa izin verilmesi[75] üzerine müşriklerle ilk savaş yapılmıştır. Bedir'de sayıca az olmalarına rağmen Müslümanlar, kesin bir zafer elde etmişlerdir.
- Bedir'in intikamını almak isteyen müşriklerle ertesi yıl "Uhud Savaşı" yapılmıştır.[76]

7.1.18. Uhud Dağı

- Uhud Savaşı sonrasında Müslümanları tamamen yok etmek için büyük hazırlıklar yapan müşrikler, 627 yılında bir kez daha savaş için Medine'ye geldiler. Peygamber Efendimiz Selman-ı Farisi'nin (r.a.) önerisiyle şehrin etrafına hendek kazdırarak savunma savaşı yapılmasını istedi. Şehrin etrafında savunma amaçlı hendekler kazıldığı için bu savaşa "Hendek Savaşı" adı verilmiştir.[77]
- 628 yılında Peygamber Efendimiz, beraberindeki Müslümanlarla birlikte Kâbe'yi ziyaret edip umre yapmak istedi. Medine'den yola çıkıp Mekke yakınlarındaki Hudeybiye'ye geldiklerinde müşrikler, kafilenin Mekke'ye girmesini engelleme kararı aldılar. Bunun üzerine Müslümanlarla, müşrikler arasında bir barış antlaşması yapıldı. Antlaşma gereğince Müslümanlar o yıl haccetmeksizin Medine'ye geri döndüler. Müslümanların aleyhine gibi görünen fakat uzun vadede Müslümanların menfaatlerine olan bu antlaşmaya "Hudeybiye Antlaşması" denir.
- Peygamber Efendimiz Hudeybiye Antlaşması sonrasında oluşan barış döneminde Mısır hükümdarı, Bizans imparatoru ve İran kisrası başta olmak üzere büyük devletlerin başkanlarına İslam'a davet mektupları göndermiştir.
- Medine'de yerleşik bulunan Yahudi topluluklar vardı. Bunlarla Medine Sözleşmesi yapılmasına rağmen Yahudiler birçok defa anlaşmayı ihlal ettiler. Bunun neticesi olarak Medine'den çıkarıldılar. Yahudilerin bir kısmı Hayber'e yerleşti. Burada, Müslümanlar aleyhine faaliyetlere devam etmeleri üzerine Hayber'e sefer düzenlendi. Hayber, uzun kuşatmanın ardından fethedildi. Orada yaşayan Yahudiler, Müslümanların egemenliğini kabul etmek zorunda kaldılar.[78]

75 Hac suresi, 39–40. ayetler.
76 Vakidi, Kitabü'l-Megazi, C 2, s. 48-71.
77 İbn Hişam, Siret, C 3, s. 185-202.
78 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 590–595.

7.1.19. Hudeybiye Kuyusu'nun günümüzden bir görüntüsü

✓ Hudeybiye Antlaşması'nın müşriklerce bozulması üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) Mekke'nin fethi için 630 yılında sefere çıktı. Müslümanlar yaklaşık sekiz yıl önce evlerini yurtlarını bırakarak çıktıkları Mekke'yi, binlerce kişi ile kuşattılar. Direnemeyeceklerini anlayan Mekkeliler, savaşmadan şehri "asıl sahiplerine" teslim etmek zorunda kaldılar. Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethinde kimseye zarar verilmeyeceğini ifade ederek bir kez daha "merhamet peygamberi" olduğunu göstermiştir.[79]

✓ Peygamber Efendimiz hac görevi için 632 yılında Mekke'ye gitti. Burada yüz binden fazla Müslüman'a hitap etti. Vefatının yaklaştığı işaretinin de verildiği bu hutbede, Peygamberimiz âdeta ashabıyla vedalaşmış ve İslam dininin kısa bir özetini sunmuştur. Müslümanlar arasında büyük bir yankı uyandıran ve çağlar ötesine taşınan bu konuşma, "Veda Hutbesi" olarak isimlendirilmiştir. Veda Hutbesi'nden kısa bir süre sonra Peygamber Efendimiz hastalanmış ve Medine'de 632 yılında altmış üç yaşında vefat etmiştir.

7.1.20. Günümüzde Mescid-i Nebi

79 İbn-i Sâd, Tabakât, C 2, s. 91-100.

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرٍ فَقَالَ «اِتَّقِي اللّٰهَ وَاصْبِرِي» قَالَتْ اِلَيْكَ عَنِّي فَاِنَّكَ لَمْ تُصَبْ بِمُصِيبَتِي وَ لَمْ تَعْرِفْهُ فَقِيلَ لَهَا اِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ فَقَالَتْ لَمْ اَعْرِفْكَ فَقَالَ «اِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى»

Peygamber Efendimiz bir gün kabrin başında ağlamakta olan bir kadını gördü ve ona *"Allah'tan kork ve sabret."* buyurdu. Hz. Peygamberi tanımayan kadın: "Git başımdan, yaşadığım musibeti sen yaşamadın!" diye cevap verdi. Ancak kendisine öğüt verenin Resulullah olduğu söylenince, özür dilemek için onun evine gitti. Kapıda bekleyen herhangi bir görevli yoktu. Peygamberimize: "Seni tanıyamadım." dedi. Peygamber Efendimiz de: *"Sabır, ancak (musibetin) başa ilk geldiği anda (olmalı)dır."* buyurdu.

(Buhârî, Cenaiz, 31.)

İslam dini bir yönüyle "sabır" ve "şükür" dinidir. Çünkü İslam'a göre dünya hayatı geçicidir ve imtihan yeridir. Dolayısıyla asıl varılacak yurt olan ahireti kazanmak için zorluklara sabretmek gerekir. Peygamber Efendimizin hayatı incelendiğinde bilhassa Mekke yıllarının bir sabır dönemi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü o, açıktan davet dönemi ile başlayan yıllarda her türlü baskı, şiddet ve yıldırmaya karşı sabırla mücadele etmiştir. Kendisi sabrettiği gibi Müslümanlara da sürekli sabrı tavsiye etmiştir. Pek çok ibadet, sabırlı olmayı gerektirir. Günün belli saatlerinde her gün kılınması gereken namaz, sıcakta ya da soğukta bir ay boyunca aç ve susuz kalınarak tutulan oruç birer sabır ibadetidir. Yine imtihan yurdu olan dünyada karşılaşılan fakirlik, yoksulluk, hastalık ve kıtlık gibi durumlar, sabırlı olmamızın ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Medine Dönemi ise "şükür" dönemi olarak ifade edilebilir. Baskı ve zulümden kurtulduktan sonra dünya nimetlerine sahip olan Müslümanlar her zaman Allah'a (c.c.) şükretmişlerdir. Öyleyse hayatın zorluklarına, dünya hayatının sıkıntılarına ve ibadetlere devam etme konusunda sabretmeliyiz.[80]

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. ____________________

2. ____________________

3. ____________________

4. ____________________

80 bk. Komisyon, Hadislerle İslam, C 5, s. 15.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Peygamber Efendimizin doğduğu Mekke şehrinde İslam'dan önceki dinî hayat hakkında bilgi veriniz.

....

....

2. Peygamber Efendimiz açıktan davete başladığında Mekkelilerin tepkisi ne olmuştur? Bilgi veriniz.

....

....

3. Peygamber Efendimizin hicret için Medine'yi seçmesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

....

....

4. İsra ve Mirac'ın Peygamberimiz ve Müslümanlar açısından önemini açıklayınız.

....

....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

5. "Ey örtüsüne bürünen peygamber! Kalk ve insanları uyar, Rabb'ini tanı, nefsini kötülüklerden arındır. Kötü şeylerden uzak dur." (Müddessir suresi, 1-5. ayetler.)
Aşağıdakilerden hangisi bu ayetten çıkarılması gereken sonuçlardan biri değildir?

A) Mekkelilerin geleneklerine saygılı olmak.

B) İnsanlara Allah'ın davetini ulaştırmak

C) Nefsi arındırmak

D) Kötü şeylerden uzak durmak

6. Peygamber Efendimizin hicret sırasında yaptırdığı ilk mescidin ismi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mescid-i Haram **B)** Kuba Mescidi **C)** Mescid-i Aksa **D)** Akabe Mescidi

7. Aşağıdakilerden hangisi İslam'ın Mekke'de yayılma imkânının azaldığı bir dönemde, yeni bir yurt arayışına giren Peygamberimizin Taif'i tercih etmesinin sebeplerinden değildir?

A) Mekke'ye yakın olduğu için B) Akrabaları bulunduğu için

C) Ticaret yapmak için D) İslam'ı yaymak için

8. Kur'ân-ı Kerim'in ilk indirilen ayetleri ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Fatiha Suresi, 1–7. ayetler B) Kevser Suresi, 1–3. ayetler

C) Alak Suresi, 1–5. ayetler D) Müddessir Suresi, 1–5. ayetler

9. Yesriblilerin 621 yılında Mekke'ye gelerek Peygamber Efendimiz ile görüşüp Müslüman olmaları sonrasında yaptıkları sadakat antlaşmasına verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Birinci Akabe Biatı B) İkinci Akabe Biatı

C) Rıdvan Biatı D) İsra ve Mirac

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

10. Mekke'de İslam'ı yaşama ve yayma imkânı kalmayınca Medine'ye göç eden Müslümanlara ………………, onlara yardım eden Müslümanlara ……………………………denir

11. Peygamber Efendimizin yeni bir yurt arama umudu ile yola çıktığı ve hoş karşılanmayıp geri dönmek zorunda kaldığı şehir …………………………….tir.

12. *"……………………………. musibetin başa ilk geldiği andadır."* (Buhârî, Cenaiz, 31.)

13. Müslümanların Medine'den önce hicret ettikleri bugünkü Etiyopya ülkesinin eski ismi ………………………dır.

14. Peygamber Efendimiz ilk vahiyden sonra üç yıl boyunca davetini ………………….. yapmıştır.

Ç. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) henüz vahiy gelmeden önceydi. Kus b. Saide adında biri, Ukaz Panayırında bulunan insanlara şöyle seslenir:

"Ey İnsanlar! Dinleyin, anlayın, ibret alın. Yaşayanlar ölür, ölen fena bulur, olacak olur. Yağmur yağar, ot biter, çocuklar doğar, anne ve babalarının yerini alır. Sonra hepsi ortadan kaybolurlar… Dikkat kesiliniz. İyice düşününüz. Gökte haber var, yerde ibret alacak çok şey var. Yeryüzü bir sarayın döşemesi, gökyüzü bir yüksek tavan, yıldızlar yürür, denizler durur, gelen kalmaz, giden gelmez. Yemin ederim Allah'ın bir dini vardır ki; şu anda bulunduğunuz din ve yaşantıdan daha güzeldir ve Allah'ın gelecek bir peygamberi vardır ki gelmesi çok yakındır…"

(İbn Kesir, el-Bidaye, C 3, s. 300-301.)

Aşağıdaki soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

15. Olay nerede ve ne zaman geçmektedir?

………

16. Kus b. Saide'nin konuşmasının ana fikri nedir?

………

17. Kus b. Saide insanların nelerden ibret almasını tavsiye ediyor?

………

………

………

D. Aşağıda numaralar ile verilen ifadeleri harf ile verilen ifadelerle eşleştiriniz.

1	Peygamberimize ilk vahyin geldiği yerdir.	A	Hz. Ebu Bekir
2	Peygamberimizin yeni yurt arayışı için gittiği ilk yerdir.	B	3 Yıl
3	Medine'ye hicret sırasında Peygamber Efendimizin yol arkadaşıdır.	C	Mus'ab b. Umeyr (r.a.)
4	Peygamber Efendimizden sonra İslam'ın ilk öğretmenidir.	D	Hira
5	Gizli davet döneminin sürdüğü zaman dilimidir.	E	Taif

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünitede geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

- ▷ DAVET
- ▷ HİCRET
- ▷ İSRA
- ▷ MİRAC
- ▷ BİAT
- ▷ SABIR

- ▷ MUHAMMED
- ▷ HATİCE
- ▷ ALİ
- ▷ EBUBEKİR
- ▷ ZEYD
- ▷ ÖMER

- ▷ HİRA
- ▷ İKRA
- ▷ KUREYŞ
- ▷ MESCİD
- ▷ AKABE
- ▷ VEDA

D	D	S	Z	A	Y	R	U	P	E	S	E
E	H	İ	A	T	G	D	L	C	B	B	A
M	L	V	C	B	A	L	A	V	U	B	R
M	D	E	C	S	I	İ	F	V	B	H	S
A	K	İ	L	A	E	R	B	H	E	G	İ
H	U	A	O	H	Z	M	G	İ	K	T	N
U	R	K	H	M	İ	D	G	C	İ	S	Z
M	E	A	V	Ö	İ	R	Y	R	R	Y	Z
A	Y	B	I	T	M	R	A	E	V	P	İ
D	Ş	E	R	C	V	E	A	T	Z	A	K
E	R	P	Y	S	Z	V	R	C	Z	T	R
V	D	T	N	O	E	C	İ	T	A	H	A

2. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN EVRENSEL MESAJLARI

Bu ünitede;

1. Peygamberimizin can, din, namus, akıl ve mal güvenliği ile ilgili mesajlarını öğreneceğiz.
2. Adaletin İslam'ın temel ilkelerinden biri olduğunu ve adaletle ilgili ayetleri öğreneceğiz.
3. Kul hakkı ve emanet kavramlarını ve Peygamberimizin mesajlarını öğreneceğiz.
4. İnsanların yaratılışta eşit olduğu ile ilgili bir hadis öğreneceğiz.

ÜNİTE KAVRAMLARI

- ☑ adalet
- ☑ emanet
- ☑ takva
- ☑ sıdk
- ☑ teklif
- ☑ hukuk

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Adalet” kelimesinin anlamını araştırarak adaletle ilgili bir ayet meali yazınız.
2. Kul hakkı ile ilgili atasözü ve deyimler bulunuz.
3. Emanete sahip çıkmak ne demektir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Hucurât suresinin mealini okuyarak surede en çok dikkatinizi çeken ayetleri yazınız.

1. İNSANLARIN DOKUNULMAZLIKLARININ GÖZETİLMESİ

PAYLAŞALIM

“... Kim, bir insanı,.. haksız yere öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır...”

(Mâide suresi, 32. ayet.)

Yukarıdaki ayeti, İslam’ın can güvenliğine verdiği önem açısından değerlendirerek görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam, Yüce Allah tarafından insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamak için gönderilen en son ve en mükemmel dindir. İslam dini, dünya hayatının bir imtihan yeri ve geçici bir konaklama yurdu[81] olduğunu belirtir ve asıl gayenin ahiret hayatı olduğunu sık sık vurgular. Dünya ve ahiret mutluluğu için dinimiz İslam’ın korunmasını esas aldığı beş temel dokunulmazlık vardır.

81 bk. Hadid suresi, 20. ayet.

İslam dininin insanlara ve insanlığa kazandırdıklarını anlamak için Kur'an'ın indiği Mekke toplumunun durumunu kısaca hatırlamakta fayda vardır. Cahiliye toplumunda insanlar ırk, renk, cinsiyet ve zenginliklerine göre ayrılmıştı. Örneğin varlıklı ve hür kadınlar nispeten ayrıcalığa sahip iken yoksul kadınlar ve kölelerin, gerek aile içinde gerekse çevrelerinde herhangi bir hakları ve saygınlıkları yoktu. Yine o dönemde bir baba kızını alacağı bedele göre istediği erkeğe verebilirdi. Kızların rızasını almak söz konusu bile değildi. Erkek bir çocuk doğduğunda sevinç yemeği verilirken kız çocuğu olanlar utanç duyar, yüzünü ekşitir ve toplumdan bu durumu gizlemeye çalışırdı.[82] İslam, cahiliyenin her türlü cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmış, kadın ve erkeğin Allah'ın (c.c.) **teklifleri** karşısında eşit düzeyde sorumlu olduğunu bildirmiştir.[83] İslam dininde erkeğin aklı, malı, dini, nesli ve namusu nasıl mukaddes ise aynı değerler kadın için de mukaddestir.[84]

7.2.1. İslam'a göre her insan eşit haklara sahiptir.

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: "*Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar*".

(Müslim, Birr, 33.)

İslam dinine göre insanların farklı dillerden veya milletlerden olmaları, aralarında üstünlük sağlamak için değil, insanların birbirlerini tanımaları ve birbirleriyle kaynaşmaları içindir. **"Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı en çok takvalı olanınızdır (sakınanınızdır). Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır."**[85] ayetiyle insanların farklı milletlere ve kabilelere ayrılmasının '*tearuf*' *(tanışma)* için olduğu açıkça belirtilmiştir. İslam dini aynı zamanda insanların doğuştan kazanılan birtakım hakları olduğunu ortaya koymuştur. Bu anlamda insanların canları, malları, namusları dokunulmazdır ve bu dokunulmazlık tüm insanlar içindir. İnsanlar arasında üstünlük yalnızca takvadadır. **Takva** ise kişinin Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirme konusunda hassas davranmasıdır.[86]

82 bk. Nahl suresi, 58. ayet.
83 bk. Ramazan Altıntaş, Hz. Peygamber ve İnsan, s. 19-20.
84 İbrahim Sarıçam, İslam'ın Evrensel Mesajları, s. 347.
85 Hucûrât suresi, 13. ayet.
86 Süleyman Uludağ, "Takva", TDV İslam Ansiklopedisi, C 39, s. 484.

BİLİYOR MUSUNUZ?

İslam'ın insanlığı kuşatan ve insanlığa yol gösteren bu evrensel mesajlarından bazıları şu hadis-i şerifte açıkça ortaya konmuştur: *"(Ey insanlar!) Bu (Zilhicce) ayınız, bu (Mekke) şehriniz, bu (arefe) gününüz nasıl saygın ise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (şeref ve namuslarınız) da aynı şekilde saygın (dokunulmaz)dır."*

(Buhârî, İlim, 9; Müslim, Kasâme, 9.)

VEDA HUTBESİ'NDEN

"Ashabım! Dikkat ediniz, cahiliyeden kalma bütün âdetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Cahiliye Devri'nde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdulmuttalip'in torunu İlyas b. Rabia'nın kan davasıdır."

(Müslim, Hac, 147.)

Yine İslam dinine göre, yeryüzünde yaşayan farklı milletlerin olması, Allah'ın (c.c.) varlığının ve kudretinin bir delilidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: **"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır."**[87] buyrulmaktadır.

İslam'a göre din, ırk, cinsiyet ve millet farkı gözetmeksizin her insanın doğuştan sahip olduğu en önemli hak, şüphesiz ki hayat hakkıdır. Aslında bu hak, daha ana rahminde "canlı bir organizma" denilecek aşamada başlar.

Allah'ın (c.c.) yarattığı ve sorumlu kıldığı insanların hayat hakkı tüm hakların önünde gelir. Mâide suresi 32. ayette belirtildiği üzere ;

اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِى الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًاۜ

"... **Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüş...**" gibi sayılmıştır. Dolayısıyla İslam'da insanların canları dokunulmazdır. İnsan hayatına yönelik her türlü tehdit, tehlike ve zarar verici davranışlardan korunması esastır. Bu evrensel prensibin bir neticesi olarak İslam dininde kan davalarının sürdürülmesi, insanların kendi canlarına kıymaları (intihar) ve bile bile kendilerini tehlikeye atmaları caiz değildir.

DEĞERLENDİRELİM

"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."

(İsrâ suresi, 70. ayet.)

Yukarıdaki ayeti Allah'ın insana verdiği değer yönünden değerlendiriniz.

87 Rum suresi, 22. ayet.

İslam dininin üzerinde durduğu bir diğer dokunulmazlık malın korunmasıdır. Dinimiz çalışmayı teşvik etmiş,[88] aile fertlerinin yiyeceğini temin etmeyi sadaka saymıştır.[89] Dolayısıyla dinimize göre bireylerin helal yoldan kazandıkları malları kendilerine aittir ve başka kişilerce el konulmasına müsaade edilemez. Bu yüzden hırsızlık ve gasp gibi malların haksız yollardan elde edilmesine şiddetli cezalar getirilmiştir.[90] Mal dokunulmazlığı ile ilgili olarak İslam dininin getirdiği evrensel ilkeler son derece tutarlı ve ölçülüdür. Şöyle ki İslam sınırsız anlamda mal biriktirmeyi ve hesapsız olarak harcamayı reddettiği gibi, bireysel mülkiyet hakkına da sahip çıkar. Bir başka ifadeyle İslam dini bireysel kazanç konusunda ilkeler belirleyerek toplumsal düzeni de sağlamıştır.

7.2.2. İslam dininde mülkiyet dokunulmazlığı esastır. Bu dokunulmazlık kilitlerden önce vicdanlarda başlamalıdır.

İnsanların dokunulmazlıkları kapsamında yer alan hususlardan bir diğeri aklın korunmasıdır. İslam dini akla hitap eden ve dinî sorumluluğun ilk şartı olarak aklı kabul eden bir dindir. Bu yüzden İslam dini akıl sağlığının korunmasını emretmiş, akıl sağlığını tehlikeye sokacak zararlı maddelerin kullanımını ve doğru düşünmeyi engelleyen kötü alışkanlıkları yasaklamıştır.[91]

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:
"Kim malını korurken öldürülürse şehittir.
Kim dini uğruna öldürülürse şehittir,
Kim canı uğruna öldürülürse şehittir,
Kim ailesi uğruna öldürülürse o da şehittir."

(Tirmizî, Diyat, 21.)

Yukarıdaki hadis-i şerifin vermek istediği mesajlar nelerdir? Yorumlayınız.

İnsanların dinî inançlarının korunması toplumsal hayatın ayrılmaz zorunluluklarındandır. Din, hayat düzeni olarak insanların bir arada ve mutlu yaşamalarının garantisidir. Bu anlamda dinin korunması önemlidir. Dinin korunması ise dini doğru öğrenmek ve yaşamak ile olur. İslam dininde herhangi bir inancın kabul edilmesi için zorlama yoktur. İslam'ın evrensel mesajlarını yaşayarak gösteren Hz. Muhammed (s.a.v.) farklı inançlara saygının en ulvi örneğini Mekke'nin fethi sırasında göstermiştir. Peygamberimiz, Mekkelilere *"Size nasıl davranmamı bekliyorsunuz?"* diye sordu. Onlar: "Senden iyilik bekliyoruz! Sen, kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin! Kerem ve iyilik sahibi bir kardeşin oğlusun!" diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Resulullah: *"Haydi, gidin! Artık serbestsiniz"*[92] buyurarak onları İslam dinine inanmaya zorlamamıştır. Yine Medine'de yaşayan Yahudilere kendi inançlarına göre yaşama hakkı vermiştir. Hatta Yahudiler, kendi aralarındaki bir problemin çözümü için geldiklerinde, kendilerinin **hukuk** kurallarına göre karar vermiştir. Dolayısıyla İslam, kişinin dinini seçmesi, yaşaması ve korunmasını çağlar öncesinden evrensel kurallarla teminat altına almıştır. Ancak unutulmamalıdır ki Mekke'nin fethinde müşrikler, İslam'ın egemenliğini kabul ettikleri için bu hakkı elde etmişlerdir.

88 Necm suresi, 39-40. ayetler.
89 Buhârî, İman, 41; Müslim, Zekât, 48.
90 Mâide suresi, 38. ayet.
91 bk. Mâide suresi, 91. ayet.
92 bk. İbn Hişâm, Sîret, C 2, s. 398-412.

7.2.3. İslam aileye büyük önem verir

İslam'da dine girmek için zorlama yoktur ancak dini kabul eden müminler için birtakım yaptırımlar vardır. Nitekim Hz. Peygamber, Allah'ın (c.c.) yasakladığı bir fiilin işlenmesine, insanların İslam'dan uzaklaştırılmasına, aile mahremiyetinin ihlal edilmesine, haksızlığa, zulme ve iftiraya hiçbir zaman müsamaha göstermemiştir. Çünkü bu tür davranışlara müsamaha gösterilmesi, toplumsal düzenin bozulmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bunlara müsamaha gösteren kimse, erdemli bir insan olarak değerlendirilemez.[93]

İslam dininin korunması konusunda üzerinde en fazla durduğu konulardan biri de neslin korunmasıdır. Bu da ancak namusun korunması ve aile kurumunun ayakta tutulması ile mümkündür. Neslin korunmasını temin etmek için İslam dini gayrimeşru ilişkileri şiddetle yasaklamıştır.[94] Nikâh akdi ile evliliği teşvik ederek İslam dini namus ve neslin korunmasını amaçlamıştır.[95] Nitekim Peygamber Efendimiz evlilikle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Evlenmek benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir. Evleniniz; çünkü ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim..."*[96]

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Müslüman'ın Müslüman'a malı, ırzı ve kanı haramdır. Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük olarak yeter."

(Ebu Dâvûd, Edeb, 35; İbn Mâce, Fiten, 2.)

Neslin korunması için evlilik ve aile kurumunun ayakta tutulması, nesillerin bozulmasına sebebiyet verecek zina gibi kötülüklerden uzak durulması gerekir. Öte yandan nesillerin muhafazası noktasında kötü arkadaş çevresinden ve dinî hayata zarar verebilecek her türlü olumsuz yayınlardan uzak durulması gerekir.

DERS DIŞI ETKİNLİK

Veda Hutbesi'nde geçen evrensel mesajlarla ilgili sunu hazırlayınız.

93 Komisyon, Hadislerle İslam, C 3, s. 413.
94 bk. İsrâ suresi, 32. ayet.
95 bk. Tirmizî, Nikâh, 3.
96 İbn Mâce, Nikâh, 1.

2. ADALETİN GÖZETİLMESİ

PAYLAŞALIM

“Adaletli olmak için herkese eşit davranmalıyız.” sözü, sizin için ne ifade etmektedir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Adalet, Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde genellikle “düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hükmetme, takvaya yönelme, dürüstlük,” gibi anlamlarda kullanılmıştır.[97] **Adalet**, her türlü sapmanın ve haksızlığın karşıtı olup bir şeyi ait olduğu yere koymak, onun hakkını vermek, eşit ve denk yapmak anlamlarına gelir. Cahiliye toplumunda adaletten ve dengeden bahsetmek mümkün değildir. İslam dininin gelişi ile birlikte insanlık için yepyeni bir çağ başlamıştır. Bu çağ, vahyin ilk muhatapları olan Arap Yarımadası'ndaki insanlarla başlayarak tüm dünyayı adalet gibi yüce bir kavram ile buluşturmuştur.

7.2.4. Allah’ın isimlerinden biri “adalet sahibi” anlamında “El-Adl“dir

Allah (c.c.) kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’de adaletle hükmetmeyi Müslümanlar için bir görev olarak ifade etmektedir. Yani adalet bir güzel ahlak konusu olmanın ötesinde bütün Müslümanlar için farz olan bir davranış biçimidir: **“Allah (c.c.) size, mutlaka emanetleri ehil olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah (c.c.) size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah (c.c.) her şeyi işitici ve her şeyi görücüdür.”**[98] Aynı zamanda adalet öyle bir kavramdır ki söz konusu olan eş, akraba, dost ve yakınlar bile olsa haktan ve hukuktan asla ayrılmamayı zorunlu kılar. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: **“Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutun, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah (c.c.) için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah (c.c.) onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah (c.c.) yaptıklarınızdan haberdardır.”**[99]

VEDA HUTBESİ’NDEN

"Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin ve belleyin. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Bir Müslüman'ın malı rızası olmadan diğer Müslüman'a helal olmaz. Sakın haksızlık yapmayın ve zulmetmeyin. Sakın baskı, zulüm ve işkenceye alet olmayın. Sakın zulme boyun eğmeyin, haksızlığa rıza göstermeyin. Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur."

(Tirmizi, Tefsir'ul-Kur'an, 9; İbn Mâce, Menasik, 76.)

97 Mustafa Çağrıcı, ”Adalet”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 341; bk. Nisâ suresi, 135. ayet; Mâide suresi 8. ayet; Şura suresi, 15. ayet.
98 Nisâ suresi, 58. ayet.
99 Nisâ suresi, 135. ayet.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamber Efendimiz hayatında her zaman adaletle davranan bir insandı. Bir eş olarak hanımları arasında, bir baba olarak evlatları arasında, bir ordu komutanı olarak askerleri arasında ve bir devlet başkanı olarak halkı arasında her zaman adaleti ayakta tutmuştur. Peygamberimizin, servetinin bir kısmını çocuklarından birine bağışlayan sahabeye karşı takındığı tavır, bunun güzel bir örneğidir.
Nu'mân b. Beşîr'in annesi Amra binti Revâha; eşinden, çocuklarından sadece biri için bir miktar mal ister. Eşi ise bu işin üzerine düşmez ve bir yıl kadar karısını oyalar. Ancak Amra binti Revâha bu talebinden vazgeçmez. Sonunda eşi, çocuklarından Nu'mân'a bağışta bulunmayı kabul eder. Ancak bu sefer de Amra binti Revâha, yapacağı bu hibeye Allah Resulü'nü şahit göstermedikçe ikna olmayacağını ifade eder. Babası, o zaman henüz bir çocuk olan Nu'mân'ın elinden tutarak Efendimize gider ve durumu şöyle arz eder: "Ya Resulallah! Bu çocuğun annesi Binti Revâha, ona yaptığım bağışa şahit olmanı istiyor." Hz. Peygamber hemen sorar: *"Başka çocuğun var mı?"* "Evet, var." cevabını alınca tekrar sorar: *"Peki, hepsine aynı miktarda mal verdin mi?"* Baba: "Hayır, ey Allah'ın Resulü!" diye cevaplar. Resulallah bunun üzerine *"O zaman beni şahit tutma. Çünkü ben adaletsizliğe şahit olamam!"* buyurur.

(Ebu Dâvûd, Büyû, 83; Müslim, Hibe, 14, 24.)

Hayatın her alanında adil olmak önemlidir. Ancak özellikle devlet yönetiminde adalet her şeyden daha önemlidir. Peygamber Efendimiz devlet yönetiminde adil olan kimseleri hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın gölgelendireceğini müjdelemiştir.[100]

Mekke'nin fethinden sonra Huneyn Savaş'ında elde edilen ganimetlerin dağıtımı konusunda Peygamber Efendimiz adaleti hiçbir şekilde elden bırakmamıştır. Buna rağmen Benî Temîm kabilesine mensup bir bedevi geldi ve "Ya Resulallah! Adaletli ol!" dedi. Hz. Peygamber, "*Yazıklar olsun sana! Ben de adaletli olmazsam kim adaletli olabilir? Eğer adaletli olmazsam sen hüsrana uğrarsın, bütün umutların boşa çıkar.*" diyerek bu kişiye sitemde bulundu. Daha sonra "Allah (c.c.): *Musa'ya rahmet eylesin. O, bundan daha çok eziyet görmesine rağmen* sabretmişti"[101] buyurdu. Burada dikkat edilmesi gereken şey, insanların Allah Resulü'nün adaletine olan inançlarına rağmen, mal paylaşımı söz konusu olunca daha fazlasını istemeleri veya ummalarıdır. Ancak adaletten asla vazgeçmeyen âlemlere rahmet Efendimiz, herkese hak ettiğini yani adalete uygun olanı yapmıştır.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklardır."

(Nesâî, Âdâbü'l-Kudât, 1; Müslim, İmâre, 18.)

100 Buhârî, Ezan, 36.
101 Müslim, Zekât, 14.

Kureyş kabilesinin soylu ailelerden birine mensup Fâtıma binti el-Esved isimli bir kadın hakkında Peygamber Efendimizin uygulaması, adaletin vazgeçilmez bir prensip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kadın, tanınmış insanların adını kullanarak toplumun zenginlerinden borç alıyor ancak borcunu ödemiyordu. İnsanların ismini kullanarak bir nevi dolandırıcılık yapan bu kadının haberini alan Allah Resulü olayı hırsızlık olarak değerlendirdi ve kadının cezalandırılmasını emretti.[102] Fakat kabile mensupları isimlerinin lekelenmesini istemedikleri için kadının cezalandırılmasını istemediler. Birçok defa aracılar göndererek cezalandırmanın kaldırılmasını istediler. Bu durum Peygamberimiz tarafından elbette kabul edilmedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz insanları toplamış ve şu açıklamayı yapmıştır: *"Sizden önceki insanlar şu yüzden helak oldular: Onların ileri gelenlerinden biri hırsızlık yaptığında onu bırakırlar, güçsüz ve zayıf biri çaldığında ise onu cezalandırırlardı. Allah'a (c.c.) yemin olsun ki eğer Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, onun elini keserdim."*[103]

Adalet duygusunun yara aldığı bir toplumda güven olamayacağı için toplumsal barış da ortadan kalkar. Cahiliye Dönemi'nde güçlü olanlar, zayıfları eziyor, çalışan ve üreten hakkını alamıyor, bu sebeple haklar alanında birçok ihlaller yaşanıyordu. Bu haksızlıkları gidermek için Hz. Muhammed (s.a.v.) bilindiği üzere "*Hilfu'l-Füdul*" *(Erdemliler Birliği)* Cemiyetinin kuruluşuna katılmıştı.[104] Sonuç olarak esnaf müşteriye, müşteri esnafa, ev sahibi kiracıya, kiracı ev sahibine, öğretmen öğrenciye, öğrenci öğretmenlerine, amir memura, memur amirine, özellikle de devlet yöneticileri ve hâkimler halka karşı adil olmalıdır. Zira adalet mülkün (devletin) temelidir.

7.2.5. Adalet, toplumu ayakta tutar.

YAZALIM

Adaletle ilgili bir atasözü veya deyim bularak yazınız:

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Muhakkak ki Allah adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."

(Nahl suresi, 90. ayet.)

102 Nesâî, Kat'u's-Sârık, 6.
103 Buhârî, Enbiya, 54.
104 Ramazan Altıntaş, Hz. Peygamber ve İnsan, s. 17.

3. KUL HAKKININ GÖZETİLMESİ

TARTIŞALIM

Mahallenizde bulunan parktaki eşyaların üzerini kazımak, üzerine isim yazmak veya eşyaları kırmak gibi davranışların kul hakkı olup olmadığını arkadaşlarınızla tartışınız.

Kul hakları, insanların canları, bedenleri, ırz ve namusları, manevi şahsiyetleri, makam ve mevkileri, dinî inanç ve yaşayışları gibi konulardaki kişilik haklarına, mallarına ve aile fertlerine ilişkin haklarına denir. Bunlara yönelik olarak yapılan kötülükler, verilen zararlar kul haklarının ihlali sayılır. Nitekim insanların hırsızlık, ölçü ve tartıda hile yapma, emanete hıyanet, kumar vb. gayrimeşru yollarla birbirlerinin mallarını yemeleri veya canlarına kıymaları açık birer kul hakkıdır.[105] Kimi zaman önemsemediğimiz birçok durum, esasen kul hakkı kapsamına girer. Kul hakkı sayılabilecek durumların bir kısmı şunlardır:

01 İşe geç kalma
02 İftira
03 Arkadan çekiştirme
04 Kötü lakap takma
05 Kusur arama
06 Kopya çekme
07 Alay
08 Arkadaşımızın eşyasını izinsiz kullanma
09 Suizan
10 Devlet malına zarar verme

Kul hakkı ihlali, Allah'ın (c.c.) affetmeyeceği günahlardan sayılmıştır. Bunun için üzerinde kul hakkı olan kimsenin, hak sahipleri ile helalleşmesi gerekir. Aksi takdirde ahirete kalan hesabın görülmesi daha zor olacaktır. Bu durumu, şu hadis-i şerif çok güzel ifade etmektedir: Peygamber Efendimiz bir gün ashabı ile oturdukları sırada, zaman zaman yaptığı gibi onları konuşturarak sohbetine başladı: *"Müflis kimdir bilir misiniz?"* Sahabilerden söz alan biri "Bizim aramızda müflis, malı mülkü olmayan kimsedir." dedi. Bu cevap üzerine Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: *"Asıl müflis, kıyamet gününde kıldığı namaz, tuttuğu oruç ve verdiği zekâtla gelir. Ancak dünyada iken şuna sövmüş, buna iftira atmış, ötekinin malını yemiş, berikinin kanını dökmüş, bir başkasını da dövmüştür. (İhlâl ettiği bu hakların karşılığı olarak) iyiliklerinden alınıp hak sahiplerine verilir. Şayet hesabı görülmeden iyilikleri biterse, mağdur ettiği insanların günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra da cehenneme atılır."*[106] Bu hadis-i şerif de göstermektedir ki kul hakkı, bu dünyada ödenmezse ahirette kişinin sevapları ile ödenecektir. Dolayısıyla kul hakkına çok dikkat etmek gerekir.

Kul hakkına giren iftira,[107] lakap takma,[108] alaycılık,[109] suizan, kusur araştırma, dedikodu[110] gibi bir kısım davranışlar kişilerin itibarını zedelediği ve manevi anlamda kişilere zarar verdiği için Kur'an-ı Kerim'de yasaklanmıştır.

---

105 Mustafa Çağrıcı, "Kul Hakkı", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 351.
106 Müslim, Birr, 59.
107 bk. Nûr suresi, 11. ayet.
108 bk. Hucurât suresi, 11. ayet.
109 bk. Hucurât suresi, 10. ayet.
110 bk. Hucurât suresi, 12. ayet.

Aile içi ilişkilerde de kul hakkına giren davranışlar olabilmektedir. Buna göre anne ve babaya iyilik edilmesi, verdikleri emeğe binaen hürmette kusur edilmemesi ve rencide edilmemeleri anne baba hakkıdır. Bu hakların ihlali kul hakkı anlamına gelir. Çocukların hayat haklarının cinsiyet beklentisi veya rızık korkusu gibi maddi endişelerle ihlal edilmesi, eğitimlerinin özellikle de din eğitimlerinin verilmemesi gibi durumlarda çocukların hakkı ihlal edilmiş olur.

DEĞERLENDİRELİM

"Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret hâli müstesna, mallarınızı bâtıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda yemeyin..."

(Nisâ suresi, 29. ayet.)

"Aranızda mallarınızı bâtıl sebeplerle yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını, bile bile haksız yere yemek için mallarınızı hâkimlere rüşvet olarak vermeyin."

(Bakara suresi, 188. ayet.)

Yukarıdaki ayetlere göre hangi durumlar kul hakkı kapsamına girmektedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Kul hakkı kapsamına giren konulardan biri de kamu malına zarar vermektir. Milletin ortak kullanımına sunulan her şey topluma aittir. Toplumdaki bütün insanların ortak kullanımında olan her çeşit araç gereç, park, bahçe ve doğal kaynaklar kamu malıdır. Dolayısıyla bireylerin sahiplenmesi veya zarar vermesi bütün insanların hakkını ihlal etmektir. Bu hak ihlalinde de tıpkı bireysel hak ihlalleri gibi helallik alınması gerekir. Tüm insanlardan helallik alınması mümkün olamayacağı için, kamu mallarına verilen zararın telafisinin en kolay yolu, yerine yenisi koymaktır. Devlete ait bir mala zarar vermek, kaçak elektrik ve su kullanmak bütün milletin hakkını ihlal etmek demektir. Çünkü kamu malı milletin birikimleri ile elde edilmiştir. Aynı şekilde kamu görevini ihlal eden veya kötüye kullanan kimseler de kul hakkına girer.

Peygamber Efendimiz zamanında kamu malı kapsamında değerlendirilen konulardan birisi de ganimetlerdir. Peygamber Efendimiz ganimetlere hıyanet edenleri ahirette şiddetli bir azabın beklediğini haber vererek şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet günü hiç kimseyi boynunda meleyen bir koyun, kişneyen bir at, böğüren bir deveyle veya altın, gümüş ve ganimet elbisesi yüklenmiş olarak görmek istemediğini, kıyamet günü hainlik edenin aşırdığı mal boynunda olduğu hâlde haşredileceğini"*[111] haber vermiştir. Peygamberimiz Huneyn Savaşı'nda vefat eden birinin cenaze namazını ganimet malına hıyanet etmesi sebebiyle kıldırmak istememiş, sonrasında yapılan araştırmada adamın eşyalarından iki dirhem değerinde inci çıkmıştır.[112] Kamuya ait olup insanların ortak kullanımında olan alanların, şahıslarca özel mülk edinilmesi de yasaklanmıştır. Nitekim Allah Resulü bir tuzlayı sahabilerden Ebyâz'a vermek istemiş ancak

7.2.6. Kırmızı ışıkta geçmek kul hakkı ihlalidir.

111 bk. Buhârî, Cihad, 189; Müslim, İmare, 24.
112 bk. Ebu Dâvûd, Cihad, 133.

7.2.7. Her türlü aldatma kul hakkı ihlalidir.

bu yerin, kamu malı olmasından dolayı verilmesinden vazgeçmiştir.[113]

Ticarette aldatma sayılabilecek eksik tartı, fiyatları gerçek değerinin üzerinde belirlemek, ürün alırken değerini düşürmek için kötülemek gibi tutumların her biri kul hakkıdır. Allah Resulü bir gün pazarda dolaşırken bir buğday çuvalı dikkatini çekti. Satıcının yanına gelerek buğdayın içine elini daldırdı. Peygamberimiz buğdayın alt kısmının ıslak olduğunu anladı. Satıcıya ıslaklığın sebebini sorduğunda, yağmurdan kaynaklandığı cevabını aldı. Bunun üzerine Allah Resulü *"Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi?"* diyerek ticaret ahlakına dikkatleri çekti. Anlaşılan o ki satıcı kuru ve ıslak olan buğdayı ayırmadan satışa sunmak suretiyle insanları aldatmaktaydı. Peygamberimiz bunun üzerine ticaretin evrensel kuralını belirleyen şu hadisini söyledi: *"Müslümanlar arasında aldatma olamaz! Bizi aldatan, bizden değildir!"*[114]

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün, insanların, âlemlerin Rabb'inin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?"

(Mutaffifin suresi, 1-6. ayetler.)

İnsanların günahlarından kurtulmaları için tövbe kapısı kıyamete kadar açıktır. Ancak, kul hakkı, af kapsamında değildir. Kul hakkından kurtulmanın yolu, borcunu ödemek veya helalleşmektir.[115] Kul hakkına giren durumlar için her zaman helalleşmek imkânımız olmayabilir. Bu nedenle hayatımızın her anında kul hakkına dikkat ederek yaşamalıyız.

"Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabb'ine dön! Artık (iyi) kullarımın arasına, cennetime gir"[116] hitabını beklerken ahiret yurdunda "müflis" konumuna düşmemek için hem Allah'a (c.c.) hem insanlara hem de tüm kâinata karşı görev ve sorumluluklarımızı yerine getirme gayretinde olmalı ve Allah Resulü'nün *"Allah'ın huzuruna, hiç kimseye haksızlık yapmadan çıkmayı umuyorum."*[117] dediği gibi biz de huzur-ı ilahîye üzerimizde kul hakkı olmadan çıkabilmek için gayret etmeliyiz.[118]

113 Tirmizî, Ahkâm, 39; Ebu Dâvûd, İmâre, 34.
114 Müslim, İman, 164.
115 bk. Buhârî, Rikak,123.
116 Fecr suresi, 27-30. ayetler.
117 Ebû Davud, Büyû, 49.
118 http://www.sonpeygamber.info/ahiret-sermayemizi-tehdit-eden-buyuk-gunah-kul-hakki (15.08.2018)

4. EMANETİN GÖZETİLMESİ

TARTIŞALIM

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde münafıkların belirtilerini "yalan söylemek, sözünde durmamak ve emanete ihanet etmek" olarak saymıştır.

(bk. Buhârî, Edeb, 69.)

Sizce bu hadiste "emanet" ile kastedilen nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Emanet; güvenmek, korku ve endişeden emin olmak, güvenilir olmak, bir kimseye koruması için geçici olarak verilen şey anlamlarına gelmektedir. Aynı zamanda iman ve ibadet gibi dinî yükümlülükleri de ifade etmektedir.[119] Kur'an-ı Kerim'de ise emanet kavramının "bir kimseye koruması için bırakılan mal ve eşya"[120], "dinî sorumlulukları yüklenme"[121] anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.

"**Allah (c.c.) size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder."**[122] mealindeki ayette ahlak ve hukuk alanının en geniş kapsamlı ilkelerinden olan emanet ve adalet kavramları bir arada zikredilmiştir. Bu ayette geçen emanet kavramı "yönetim" anlamına gelmektedir. Yönetimin layık olana verilmesine dair emrin hemen akabinde, yöneticilerin adalet ile hareket etmeleri ve doğruluktan (**sıdk**) ayrılmamaları gerektiği vurgulanmaktadır.

Emanetin gözetilmesi noktasında bizim için en güzel örnek Resul-i Ekrem Efendimizdir. O, daha gençliğinde insanların en güveniliri olarak "el-Emin" olarak isimlendirildi. Peygamber olduktan sonra kendisine iman etmeyen insanlar dahi ona asla "güvenilmez birisin" demedi. Aksine emanetlerini ona vermeye devam ettiler. Hatta Peygamber Efendimiz, Medine'ye hicret edeceği zaman, Hz. Ali'yi çağırdı. Ona hicret hakkındaki ilahi emri haber verip kendisinde bulunan emanetleri yerlerine teslim etmesi için onu görevlendirdi. Çünkü Mekke'de kıymetli eşyası olanlar, doğruluğunu ve eminliğini bildikleri için onu Peygamberimize bırakırdı. O hâlde bizler de emanet kavramının ifade ettiği geniş anlamı unutmadan, emanetlere sahip çıkan kimseler olmalıyız.

VEDA HUTBESİ'NDEN

"Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa, onu hemen sahibine versin... Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emri ile helal kıldınız."

(Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 9)

Sevgili Peygamberimiz gibi onun ashabı da emanet konusunda son derece hassas davranmışlardır. Sahabeden bir adam Medine'de Harre adı verilen bir yerde ailesiyle konaklamaktaydı. Kaybolan devesini arayan biri onlara rastladı ve devesini görürlerse onu yanlarında tutmalarını istedi. Bir müddet sonra konaklamakta olan sahabi kayıp deveyi buldu. Sahibini aradı, ancak ona ulaşamayınca deveyi yanında götürdü. Bir zaman sonra deve hasta-

119 İsmail Karagöz, "Emanet", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 129–130; MEB Dini Terimler Sözlüğü "Emanet, s. 72.
120 bk. Bakara suresi, 283. ayet.
121 bk. Ahzâb suresi, 72. ayet.
122 Nisâ suresi, 58. ayet.

landı. Hanımı onu kesmeyi teklif ettiyse de muhtaç durumda olmalarına rağmen buna razı olmadı. Hanımı deveyi kesmesi hususunda ısrar ettiği hâlde bunu kabul etmemişti. Oysa devenin sahibi geldiğinde, “Keşke onu yeseydiniz.” demişti. Sahabi, “Senden utandım (da onu kesemedim).” diye karşılık verdi.[123]

Gerek aile gerek kurum gerekse devlet idaresinde “yönetim” bir emanettir. Ailesini yöneten bir baba için eşi ve çocukları birer emanettir. Onların hakkını tam olarak yerine getirme konusunda sorumludur. Aynı şekilde devlet yönetiminde bulunanlar için de yönetimleri altındaki her şey bir emanettir. Yöneticiler görevlerini layıkıyla yerine getirmeli ve insanlara faydalı olacak faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Bu anlamda yönetim emaneti zor bir iştir ve liyakati olanlar talip olmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisinden yöneticilik görevi isteyen Ebu Zer el-Gıfârî’ye (r.a.), *“Sen güçsüzsün; bu iş bir emanettir; emanet, üstesinden gelemeyen kimse için kıyamet gününde zillet ve perişanlık doğurur.”*[124] buyurarak emanetin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz buyuruyorlar ki: *"Müslüman, diğer insanların elinden ve dilinden güvende (emin) olduğu kimsedir."*

(Tirmizî, İman, 32.)

Yukarıdaki hadisin vermek istediği mesajı arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Peygamber Efendimiz bir gün sahabilerle sohbet ederken bir bedevi geldi ve Efendimize, “Kıyamet ne zaman?” diye sordu. Peygamber Efendimiz bedevinin konu ile ilgisi olmayan bu sorusunu cevaplamadan konuşmasına devam etti. Bunun üzerine orada bulunanlardan bazısı, Peygamberimizin bedeviyi duyduğunu fakat sorduğu sorudan hoşlanmadığı için cevaplamadığını, bazısı ise onu duymadığını düşündü. Nihayet Resulallah sözünü bitirince *“O kıyameti soran kimse nerede?”* diye sordu. Bedevi “Benim, ya Resulallah!” dedi. Peygamberimiz: *“Emanet zayi edildiği zaman kıyameti bekle!”* buyurdu. Bedevi, “Emaneti zayi etmek nasıl olur?” diye sorduğunda ise Resulullah *“Yönetim işi ehil olmayan kimselere verildiği zaman kıyameti bekle.”*[125] buyurdu. Dolayısıyla yönetimin bir emanet olduğu unutulmamalı ve emanete sahip çıkılmalıdır.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

لاَ تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلاَهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ

"Kıyamet günü Âdemoğlu şu beş şeyden sorgulanmadıkça Rabb'inin huzurunda sorgudan kurtulamayacaktır: Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede geçirdiğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından, bildiğiyle ne denli amel ettiğinden."

(Tirmizî, Birr,75.)

123 Ebu Dâvûd, Et’ıme, 36.
124 Müslim, İmare, 17.
125 Buhârî, İlim, 2.

İnsanlara emanet olarak verilen şeylerden biri de mal ve zenginliktir. Bütün İslam âlimleri, servetin emanet olduğu düşüncesi üzerinde ısrarla durmuşlardır. Başta zekât olmak üzere, fakirlere haklarının verilmesini ve servetin asıl sahibi olan Allah'ın (c.c.) rızasına uygun harcanmasını emanete riayet olarak değerlendirmişlerdir.[126] Yine insana verilen vücut ve sağlık da bir emanettir. İnsanların bedenleri üzerinde diledikleri gibi değişiklik yapma veya bedenlerine zarar verme hakları yoktur. Onu bir emanet olarak korumaları gerekmektedir.

Emanet konusu içerisinde değerlendirilen en geniş kavram ise evrendir. Dünya ve evren bize bir emanettir. Evrenin düzeni noktasında Allah'ın (c.c.) koyduğu kanunları ihlal etmemek gerekir. Örneğin havayı, suyu ve çevreyi kirleterek insanlara ve bütün varlıklara zarar vermek emanetin ihlalidir. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala evrendeki dengeyi bozmanın çok acı sonuçları olacağını şöyle ifade etmektedir: **"İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Vazgeçmeleri için Allah (c.c.), yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır."**[127] Bu anlamda doğanın dengesini bozacak her türlü tutum ve davranıştan uzak durmak Müslümanlar için çok önemli bir görevdir. Nitekim küresel ısınma, iklim değişiklikleri gibi doğanın dengesinin bozulduğuna işaret eden olaylar da insanların yaptıklarının bir sonucudur. Yeryüzüne imtihan olmak üzere gönderilen insanlara verilen vücut, sağlık, gençlik, ömür, dünya nimetleri ve kısaca her şey birer emanettir ve emanetleri korumamız gerekir.

7.2.8. Çevre bize Allah'ın bir emanetidir. Onu korumaya özen göstermeliyiz.

LİSTELEYELİM

İnsanlara emanet olarak verilen şeyler nelerdir? Aşağıya listeleyiniz.

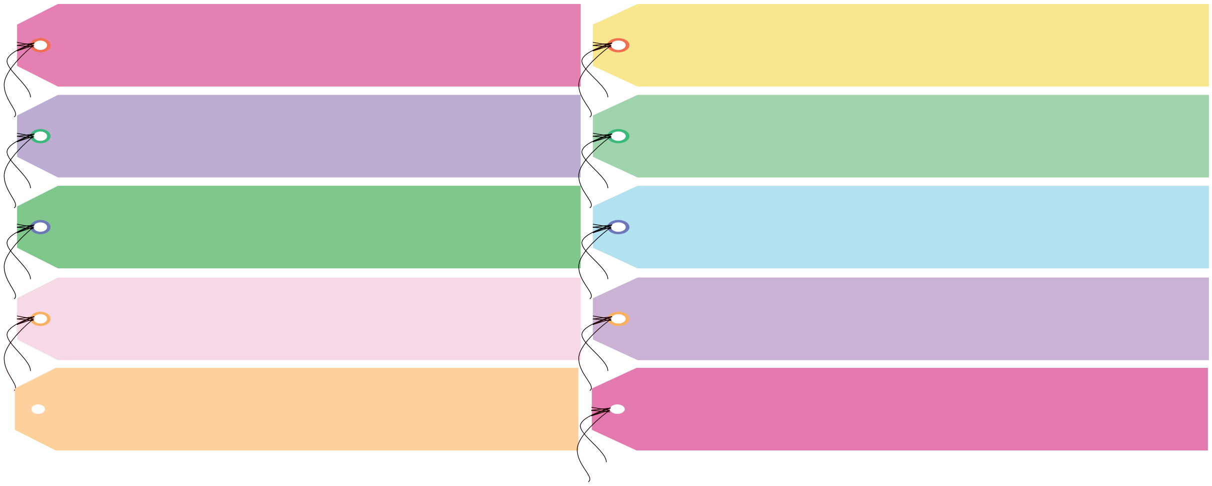

126 Ali Toksarı, "Emanet" TDV İslam Ansiklopedisi, C 11, s. 81–83.
127 Rum suresi, 41. ayet.

OKUMA PARÇASI

HZ. PEYGAMBER VE GENÇLİK

Hz. Peygamberin hayatını ve sahabeyi düşündüğümüzde, her nedense hep olgun ve yaşlı insanlar canlanır zihnimizde. Kırk yaşındayken peygamberlik görevine başlayan Hz. Peygamberin etrafındaki ilk Müslümanlara baktığımızda, onlardan çoğunun gençler olduğunu görürüz.

Hz. Peygamber İslam'ı tebliğ ederken, toplumun yeniliğe açık, idealist ve enerjik kesimini oluşturan gençlerden büyük ölçüde destek almıştır. Nitekim ilk Müslümanlardan birkaç kişi 50 yaş civarında, birkaç kişi 35 yaşın üzerinde, geri kalan çoğunluk ise 30 yaşın altında bulunuyordu.

Mesela genç yaşta İslam'ı kabul edenlerden Hz. Ali 10, Abdullah b. Ömer ve Ebu Ubeyde b. Cerrah 13, Ukbe b. Amir 14, Cabir b. Abdullah ve Zeyd b. Harise 15, Abdullah b. Mesud, Habbab b. Eret ve Zubeyr b. Avvam 16, Talha b. Ubeydullah, Abdurrahman b. Avf, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Esma bint Ebî Bekr 17, Muaz b. Cebel ve Musab b. Umeyr 18, Ebu Musa el-Eşari 19, Cafer b. Ebî Talip 22, Osman b. Huveyris, Osman b. Affan, Ebu Ubeyde, Ebu Hureyre ve Hz. Ömer 25–31 yaşlarında idiler.

Hz. Peygamberin yanında bulunan, onunla birlikte savaşanlar da gençlerdi. Bu yüzden Hz. Peygamber gençlere ayrı bir önem atfetmiştir.

Enes b. Malik'in (r.a.) anlattığına göre, Ensar'dan 70 genç vardı, kendilerine "Kurrâ" denilirdi. Akşamları Medine'nin çeşitli bölgelerine dağılırlar, ders halkaları oluştururlar, oralardaki halka namaz kıldırırlar, sabah olunca da Hz. Peygamberin mescidine gelirlerdi. Hz. Peygamber (İslam'a davet için) onları Bi'r-i Maune'ye göndermişti. Ancak onlar tuzağa düşürüldü ve birkaç kişi dışında hepsi şehit oldular. Bunun üzerine Hz. Peygamber tam 15 gün sabah namazlarında Kunut duasını okuyup onları şehit edenlere beddua etti.

Peygamberimizin gençlerle ilişkilerine baktığımızda onun bütün gayret ve hedefinin, inançlı, dindar, ahlaklı ve iffetli bir gençlik oluşturabilmek olduğunu görürüz.

Zira Efendimiz, "*Allah'ın rahmetinden başka sığınağın olmadığı o günde, yedi sınıf insanı Allah'ın rahmetiyle koruyacağı*" haberini vermiştir. Bu hadiste ilk olarak "*adaletli yönetici*", ikinci sırada da "*Rabb'ine kulluk ederek (temiz bir hayat içinde serpilip) büyüyen genç*" zikredilmektedir.

"Yaşından dolayı bir ihtiyara ikramda bulunan genç için, Allah Teala ona ikram edecek kimseler hazırlar."

Hz. Peygamberin gençleri teşvik eden bu sıcak ve samimi ilgisi sayesinde, genç sahabiler, canlarını, mallarını, ailelerini Allah (c.c.) yolunda feda edecek kıvama gelmişlerdi. Müslüman olur olmaz birçoklarının başta ailesi olmak üzere, Mekkelilerden gördükleri baskılar, korkunç işkenceler, açlık ve abluka yılları onları asla yıldırmamıştır. Onlar, Allah Resulü'nden aldıkları inanç ve ahlakın gereği olarak, yalnız Mekke'den ayrılmayı değil, zamanı geldiğinde dünyadan ayrılmayı dahi göze almışlardır.

(Bünyamin Erul, Hz. Peygamber ve Gençlik, http://www.sonpeygamber.info/05.12.2017) (kısaltılarak alınmıştır.)

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اَلاَ اِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَ اِنَّ اَبَاكُمْ وَاحِدٌ اَلاَ لاَ فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى اَعْجَمِيٍّ وَلاَ لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلاَ لِاَحْمَرَ عَلَى اَسْوَدَ وَلاَ اَسْوَدَ عَلَى اَحْمَرَ اِلاَّ بِالتَّقْوَى

"Ey insanlar! Şunu iyi biliniz ki Rabb'iniz birdir, atanız da birdir. Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 411.)

Peygamber Efendimiz Cahiliye Dönemi'nde ırk, soy ve zenginlik gibi ölçülerle üstünlük yarışına giren bir topluluk içinde yaşamasına rağmen hiçbir zaman bunları uygun görmemiştir. İnsanların atasının Hz. Âdem olduğunu sık sık vurgulayarak tüm insanların aynı atadan geldiğini ifade etmiştir. Farklılıkları üstünlük olarak değerlendirmeyi uygun görmeyen Allah Resulü, üstünlük yarışına girmeyi reddetmiştir.

İnsanlar arasındaki üstünlük yarışı, şeytanın Hz. Âdem'e karşı **..."Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın"...**[128] şeklindeki kibrini hatırlatmaktadır. Müslümanlar kardeşlik bağı ile birbirlerine bağlıdırlar. Bu anlamda Türkiye'deki bir Müslüman ile dünyanın herhangi bir yerindeki bir Müslüman arasında üstünlük yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Takvanın kimde olduğu bilgisine insanoğlu sahip olamayacağına göre, müminlere yakışmayacak üstünlük tartışmaları yapmak doğru değildir. Peygamber Efendimizin Veda Hutbesi'nde bu hususu tekrar hatırlatması, meselenin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. ______________________________
____
____

2. ______________________________
____
____

3. ______________________________
____
____

4. ______________________________
____
____

128 A'râf suresi, 12. ayet.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Cahiliye Dönemi'nde insanlar arasındaki ayrımcılığa dair örnekler veriniz.

....

....

2. Adalet kavramını açıklayarak sosyal adaletle ilgili örnekler veriniz.

....

....

3. Emanet ne demektir? Açıklayınız.

....

....

4. Allah'ın (c.c.) insanlara vermiş olduğu emanetler nelerdir? Yazınız.

....

....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

5. Aşağıdakilerden hangisi İslam dininin korunmasını emrettiği evrensel ilkelerden biri <u>değildir?</u>

A) Din **B)** Makam

C) Mal **D)** Akıl

Her türlü sapmanın ve haksızlığın karşıtı olup bir şeyi ait olduğu yere koymak, onun hakkını vermek, eşit ve denk yapmak anlamlarına gelir.

6. Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Emanet **B)** Ganimet

C) Adalet **D)** Kul Hakkı

"Allah (c.c.) size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder."

(Nisâ suresi, 58. ayet.)

7. Yukarıda verilen ayette yer alan emanet kavramı ile kastedilen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Geri alınmak üzere verilen herhangi bir şey **B)** Yönetim

C) Dünya işleri **D)** Dinî sorumluluklar

8. Ticari hayatta karşılaşılabilen aşağıdaki tutum ve davranışlardan hangisi kul hakkına <u>girmez</u>?

A) Malın kusurunu gizleme

B) Eksik tartı

C) Malın değerini gerçek değerinden yüksek belirlemek

D) Peşin veya vadeli satmak

9. Kişinin Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirme konusunda hassas davranmasına verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Takva **B)** İbadet

C) Kulluk **D)** Hicret

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

10. "Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi .... için sizi boylara ve kabilelere ayırdık." (Hucûrat suresi, 13. ayet)

11. İslam dinine göre insanlar Allah'ın (c.c.) teklifleri karşısında ....

12. *"... Beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir............. yoktur."*

(İbn Hanbel, Müsned, C 5, 411.)

13. Hırsızlık ve gasp gibi malların haksız yollardan elde edilmesine şiddetli cezalar getirilmesi .... dokunulmazlığı ile ilgilidir.

Ç. Soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

Hz. Peygamber Medine'de Benî Salim yurdunda kıldırdığı ilk Cuma namazının hutbesinde takvadan ayrılmayan kimsenin Rabb'ini memnun edeceğini, Rabb'i katında değerinin artacağını bildirerek insanlara şu öğüdü vermiştir: *"...Sizlere takvayı tavsiye ediyorum. Bir Müslüman'ın bir Müslüman'a en hayırlı tavsiyesi, onu ahirete teşvik etmesi ve Allah'tan korkarak takva sahibi biri olmasını emretmesidir. Allah'ın sizi sakındırdığı şeylerden sakınınız! Bundan daha üstün bir öğüt ve bundan daha üstün bir hatırlatma yoktur...."* (İbn Kesir, el-Bidaye, C 4, s. 526-527.)

14. Hz. Peygamber Medine'de ilk Cuma namazını nerede kıldırmıştır?

15. Takvayı Peygamberimiz nasıl tarif etmiştir?

16. Hz. Peygamber'in insanlara tavsiyesi doğrultusunda takvalı olmak için neler yapabilirsiniz?

D. Aşağıda verilen kavramları ve açıklamaları uygun şekilde eşleştiriniz.

1	Kamu malı	A	Adalet
2	Haksız yoldan mal edinme	B	Veda Hutbesi
3	Peygamberimizin hac sırasında yaptığı konuşma	C	Kul hakkı
4	Devletin temeli olan çok önemli bir uygulama	D	Emanet
5	Daha sonra alınmak üzere verilen eşya	E	Ganimet

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünitede geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

- ▷ ADALET
- ▷ EMANET
- ▷ TAKVA
- ▷ SIDK
- ▷ TEKLİF
- ▷ HUKUK

- ▷ CAN
- ▷ MAL
- ▷ NAMUS
- ▷ AKIL
- ▷ NUMAN
- ▷ HUNEYN

- ▷ TEMİM
- ▷ ÜSTÜNLÜK
- ▷ SEMURE
- ▷ HABBAB
- ▷ ŞEHİT
- ▷ BİLAL

S	U	M	A	N	Y	H	U	N	E	Y	N
Ş	E	H	İ	T	D	L	N	B	B	H	Z
C	Z	B	N	J	A	A	B	İ	L	A	L
A	G	T	A	N	U	M	A	N	Z	V	N
D	K	L	F	B	A	H	Z	S	I	D	K
A	V	Ü	I	Z	B	E	M	A	N	E	T
L	E	K	L	K	F	A	Z	L	Z	R	D
E	R	R	U	N	A	İ	H	C	U	M	H
T	U	F	U	K	Ü	O	L	A	Z	İ	Y
C	A	N	A	M	U	T	D	K	G	M	J
T	A	K	V	A	E	H	S	V	E	E	E
Y	Z	Z	J	Z	O	S	Z	Ü	Y	T	C

3. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ

Bu ünitede;

1. Ehl-i beyt kavramını ayet ve hadislerden örneklerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin eşlerine ve çocuklarına karşı örnek davranışlarını öğreneceğiz.
3. Peygamberimizin akrabalık ve komşuluk ilişkilerindeki sünnetlerini öğreneceğiz.
4. Peygamberimizin aile ile ilgili bir hadisini öğrenecek ve ondan ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

- ☑ adalet
- ☑ sıla-i rahim
- ☑ şefkat
- ☑ vefa
- ☑ Ehl-i beyt

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ehl-i beyt ve sıla-i rahim kavramlarının anlamını araştırınız.
2. Nezaket kuralları hakkında neler biliyorsunuz? Anne babanızla birlikte konuşarak değerlendiriniz.
3. Peygamberimizin nasıl bir baba olduğu konusunda neler biliyorsunuz?
4. Akrabalık ilişkileri ile ilgili bir ayet bularak defterinize yazınız.

1. PEYGAMBERİMİZİN EHL-İ BEYTİ

PAYLAŞALIM

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

(Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.)

Yukarıdaki ayet üzerine düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ev halkı anlamına gelen **ehl-i beyt** tabiri, Cahiliye Dönemi ve öncesinde aileyi oluşturan baba, anne, çocukları ve torunları ifade etmek için kullanılırdı. Peygamberimiz Dönemi'nde de bu anlayış devam etmekle birlikte onun vefatından sonraki yıllarda yalnızca Hz. Peygamberin aile halkını ifade eden bir terim olarak kullanılmaya başlandı.[129] Bu anlamda ehl-i beyt, Hz. Peygamberin bütün çocuklarını, torunlarını hatta bütün akrabalarını yani Haşimoğulları'nın Müslüman olan bütün fertlerini içerecek şekilde geniş bir kapsama sahiptir.[130] Salatuselamda geçen "Âl-i Muhammed" tabiri ehl-i beyt'le yakın anlamlıdır. Âl-i Muhammed dinî bakımdan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yolundan giden tüm Müslümanlardır.[131]

YAZALIM

Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak Peygamberimizin ehl-i beytine kimlerin dâhil olduğunu aşağıdaki kutucuklara yazalım.

1

2

3

4

129 Fikri Karaman, "Ehl-i beyt", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 122.
130 Mustafa Öz, "Ehl-i beyt", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 498-501.
131 Ahmet Özel, "Âl", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 305-306.)

Ehl-i beyt (ev halkı) kavramı ayet ve hadislerde yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'de **"...Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resulü'ne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."**[132] ayetinde Hz. Peygamberin ev halkı 'ehl-i beyt' tabiri ile ifade edilmiştir. Hadislerde ise Peygamberimizin vefatından önce verdiği bir hutbede bu kavram kullanılmaktadır. Söz konusu hutbede Allah Resulü *"Ey insanlar! ... Size iki emanet bırakıyorum. Bunlardan birincisi içinde doğru yol ve nur bulunan Allah'ın Kitabı'dır... Şimdi Kitabullah'ı alın ve ona sarılın... İkincisi ise ehl-i beytimdir.* (Bir diğer rivayet de ikinci emanet olarak Peygamberimiz'in sünneti sayılmaktadır.)[133] *Ehl-i beytime iyi davranmanız hususunda Allah'tan korkmanızı hatırlatırım!..."*[134] buyurarak Müslümanlara, vefatından sonra ailesine karşı iyi davranmalarını ve onlara kötülük yapmaktan kaçınmalarını tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamberin ev halkı onun en çok sevdiği kimseler demektir. Bu nedenle tüm Müslümanlar, Allah Resulü'nü sevdiği gibi onun ev halkını da sevmeli, onlara saygı göstermelidir. Ehl-i beyt, sıkıntılı günlerinde daima Peygamberimize destek vermiş ve hiçbir zaman onu yalnız bırakmamıştır. Ayrıca onlar, Hz. Peygamberin en yakınında oldukları için Allah Resulü'nün dinî hükümleri nasıl anladığı ve yaşadığı gibi konularda herkesten daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır. Onlar gerek Hz. Peygamberin yaşadığı dönemde gerekse daha sonraki dönemlerde dinin doğru anlaşılması konusundaki açıklamaları ve yaşantıları ile Müslümanlara örnek olmuşlardır.[135] Bu yüzden İslam âlimleri Hz. Peygamberin ehl-i beytini sevmenin gerekli olduğunu söylemişlerdir. Peygamberimizin, *"... Fatıma benden bir parçadır. Onu üzen beni üzer."*[136] sözleri ve ehl-i beytini Müslümanlara emanet olarak bırakması, Peygamberimizin ailesini sevmenin önemini ortaya koymaktadır.

NOT EDELİM

Hz. Peygamber'in soyu Hz. Fatıma'nın iki oğlu vasıtasıyla sürmüştür. Bunlardan Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere "şerif", Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere ise "seyyid" denilir.

(Ahmet Özel, "Âl", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 305–306.)

Ehl-i beyt mensupları da diğer Müslümanlar gibi ilahi emirlere uydukları takdirde Allah (c.c.) nezdinde değer kazanırlar. Allah'ın emir ve yasaklarına uymayan ve imanında sorun yaşayan bir kimsenin ehl-i beyt neslinden olması bir anlam taşımamaktadır.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

Kıyametin ne zaman kopacağını soran bir sahabiye: *"Onun için ne hazırladın?"* diye cevap veren Hz. Peygamber onun: "Çok fazla namaz kılıyor, çok fazla oruç tutuyor ve çok fazla sadaka veriyor değilim. Ancak Allah'ı ve Resulünü çok seviyorum ya Resulullah" cevabıyla karşılaşınca: *"Kişi kimi seviyorsa kıyamette onunla beraber olacaktır."* buyurmuştur.

(Buhârî, Edeb, 96.)

132 Ahzâb suresi, 33. ayet.
133 bk. Tirmizî, Menakıb, 31.
134 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 36.
135 bk. Bahaüddin Varol, "Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir, Nasıl Olmalıdır?", İstem, Ek sayı:1 s. 149–169.
136 İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Menakıb'u Fâtıma, 29.

1.1. İdeal Bir Eş Olarak Peygamberimiz

Evlilik; iffetli, huzurlu ve güvenilir bir toplumun temelidir. Bu nedenle dinimiz evlilik dışındaki birliktelikleri kesinlikle yasaklamıştır. Tüm peygamberler gibi bizim peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) evlilik kurumunu hem canlı tutarak hem de işleyişini en güzel biçimde göstererek topluma örnek olmuştur.

7.3.1. Lafzatullah (Allah Lafzı).

Peygamberimizin evlilik hayatı Hz. Hatice ile başladı. Tam yirmi beş yılını onunla geçirdi. Hz. Hatice, Allah Resulü'ne ilk inanan ve İslam davetinin gereklerini dikkatle yerine getirenlerden oldu, Peygamberimiz vefatından sonra da onu her zaman hayırla andı. Allah Resulü için en önde gelen şey Allah'ın dini idi; onun için ehlibeytinde İslami eğitim ve terbiyeye önem verdi. Tıpkı Hz. Hatice gibi diğer eşlerinin de tüm yönleriyle İslam'ı yaşayan ve insanlara yayan bireyler olması için çaba sarf etti.

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır."

(Nisâ suresi 86. ayet.)

Peygamberimizin huzurlu ve mutlu bir aile hayatı vardı. Fakat bu huzur ve mutluluk maddi imkânların bolluğundan değil samimiyet ve takvadan ileri geliyordu. *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de ailesine karşı en hayırlı kişiyim"*[137] diyen Resulullah evinde güler yüzlü, nazik ve yumuşak huylu bir insandı. Müslümanlara birbirleriyle karşılaştıklarında ve evlerine girerken selam vermelerini söylerdi. Kendisi de evine ve eşlerinin yanına gittiğinde, güler yüzle onlara Allah'ın (c.c.) selamını verir, böylece nezaket ve muhabbet yolunda ilk adımı atmış olurdu.

PAYLAŞALIM

Hz. Aişe (r.a.), Allah Resulü'nün güzel davranışlarından birini şöyle anlatıyor: "Resulullah ile bir yolculuğa çıkmıştım. Peygamber Efendimiz bir yerde ashabına ilerlemesini söyledi. İkimiz arkada kalınca bana "*Gel seninle yarışalım.*" dedi. Koşmaya başladık ve ben onu geçtim. Aradan birkaç yıl geçmiş ben de biraz kilo almıştım. Yine bir yolculuğa çıktık. Peygamber Efendimiz, ashabına ilerlemesini söyledi ve biz geride kalınca yine yarış yaptık. Bu defa Allah Resulü beni geçti. "*İşte, şimdi ödeştik.*" dedi.

(Ebû Dâvûd, Cihad, 61.)

Yukarıdaki metinden hareketle Peygamberimizin bir eş olarak örnek davranışlarını belirleyerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

137 Tirmizî, Menâkıb, 63.

7.3.2. **"(Ey Muhammed!) Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin."** (Kalem suresi 4. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'in kadınlar hakkındaki tavsiyeleri doğrultusunda,[138] eşlerine güzel davranışlarda bulunan Hz. Peygamber, onlara olan sevgisini sözle ifade etmekten çekinmezdi. Öyle ki kendisine en çok kimi sevdiğini sorduklarında Peygamberimiz, *"Aişe"* diye cevap verdi. Erkeklerden en çok kimi sevdiği sorulduğunda ise, "*Aişe'nin babası*"[139] buyurarak eşinin ailesine değer vermenin de sevginin bir parçası olduğunu öğretmiştir. Hz. Peygamber, eşlerine verdiği değeri sadece sözleriyle değil, aynı zamanda davranışlarıyla göstermiştir. Ayrıca onların kusurlarını affederek örnek olmuştur.

Allah Resulü, eşlerine vakit ayırır, onların haklarını gözetirdi. O, "*Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde hakkı olduğunu*"[140] söylerdi. Kendisine "Hanımların bizim üzerimizdeki hakkı nedir?" diye soran sahabiye: "*Yediğinden yedireceksin, giydiğinden giydireceksin, ona vurmayacaksın, onu kınamayacaksın, kendi evinin dışında onu yalnız bırakmayacaksın.*"[141] cevabını vererek kadının en güzel muameleyi hak ettiğini açıklamıştır.

Allah Resulü eşlerinin görüşlerine değer verir, onlarla istişare ederdi. Bunun güzel örneklerinden bazıları şunlardır: Hz. Hatice, kızı Zeyneb'i (r.a.) kardeşinin oğluyla evlenmesini istiyordu. Bu düşüncesini Allah Resulü'ne açtığında Hz. Peygamber, kızının ve eşinin görüşünü alarak kızını evlendirmiştir. Yine Hudeybiye Antlaşması'nın yapıldığı gün, eşi Ümmü Seleme'nin görüşünü isabetli bularak ilk olarak kendisi kurbanını kesmiş ve ihramdan çıkmıştır.[142]

7.3.3. Aile toplumun temelidir.

138 bk. Nisâ suresi, 19. ayet.
139 İbnü'l Esîr, Üsdü'l-Ğabe, C 7, s. 188.
140 Müslim, Hac, 147.
141 Ebu Dâvûd, Nikah, 42.
142 bk. Buhârî, Şurût, 15.

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de müminlerin analarıdır..."

(Ahzâb suresi, 6. ayet.)

Aile kurmak kadar onu ayakta tutmak da çok önemlidir. Bunun için sorumlulukları yerine getirmek ve karşılıklı haklara saygı göstermek gerekir. Ailede her bireyin birtakım hakları olduğu gibi yerine getirmeleri gereken görev ve sorumlulukları da vardır. Görev ve sorumlulukların ihmali, ailede huzursuzluklara neden olur. Bu bağlamda Allah Resulü, ailesine karşı görevlerini sorumluluk duygusuyla yerine getirirdi. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılar, mütevazı bir yaşantıyı tercih eder, eşlerinin uygun isteklerini yerine getirirdi. Resul-i Ekrem'in evdeki hâlini anlatan Hz. Aişe: *"O, normal (sizin gibi) bir insandı. Elbisesini temizler, koyunlarını sağardı..."*[143] sözleriyle Peygamberimizin kimseye zahmet vermeme konusunda hassas davrandığını ve hatta eşlerine evin hizmetleri konusunda da yardımcı olmaya çalıştığını anlatmıştır.

Birbirini yakından tanıyan eşlerin sorunlarını karşılıklı suçlama ve şiddetle değil; sevgi, saygı, şefkat ve anlayış ile çözmeleri gerekir. Allah Resulü şu sözleriyle erkekleri nezaket ve sabırla eşlerini yakından tanımak ve anlamak için çaba harcamaya davet etmiştir: "*Mümin kimse, hanımına karşı kötü duygular beslemesin çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.*"[144] Allah Resulü'nün evinde de bazen sorunlar yaşanırdı. Ama Hz. Peygamber, eşlerine kötü davranmaz ve onların haklarını gözetirdi.

1.2. Şefkatli Bir Baba Olarak Peygamberimiz

Şefkat, sözlükte "merhamet etmek, acımak" anlamına gelir. Bir ahlak kavramı olarak ise Allah'ın (c.c.) yarattığı canlılara karşı insanda var olan acıma, merhamet etme duygusu demektir. İnsandaki şefkat duygusunun kaynağının, Allah'ın (c.c.) ilahi rahmeti[145] olduğu Kur'an-ı Kerim'de **"Rahmetim her şeyi kuşatmıştır."**[146] ayetiyle belirtilmiştir.

7.3.4. Sevgi ve merhamet ailenin temelidir.

Çocuklara çok değer veren Peygamberimiz, kendi çocuklarına da çok düşkündü. Peygamberimizin Hz. Hatice'den iki erkek, dört kız çocuğu vardı. İlk çocuğunun ismi Kâsım'dı. Bundan dolayı ona "Ebu'l-Kâsım" künyesi verilmişti. Diğer erkek çocuğunun ismi Abdullah'tı. Kızlarının isimleri ise Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'ydı. Hz. Fatıma hariç bütün çocukları Hz. Peygamberden (s.a.v.) önce kimisi küçük yaşta kimisi de genç yaşlarda vefat etmiştir. Hz. Fatıma Peygamberimizden altı ay kadar sonra vefat etmiştir. Ayrıca Peygamberimizin Medine yıllarında evlendiği Hz. Mariye'den İbrahim adında bir oğlu olmuştur.[147]

143 Buhârî, Nafakât, 8.
144 Müslim, Radâ, 61.
145 Mehmet Canbulat, "Şefkat", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 571.
146 A'râf suresi, 156.
147 M. Yaşar Kandemir, "Muhammed", TDV İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 428.

Peygamberimiz çocuklarının dünya ve ahirette mutluluğa ulaşmaları için onlara destek olan, ilgili, anlayışlı ve merhametli bir baba idi. O, çocuklara şefkatli davranmayı *"imanın olgunluğunun bir göstergesi"*[148] olarak değerlendirmiştir. Peygamberimiz şefkat ve merhamette en zirve kişidir. Hz. Enes, Peygamberimizin çocuklarına çok değer vermesini şöyle anlatıyor: "Peygamberimiz kadar çoluk çocuğuna, aile fertlerine, eli altındakilere merhametli olan hiçbir kimse görmedim."[149]

DEĞERLENDİRELİM

"Çocuklarınıza ikram ediniz, onlara (her zaman) asil insan muamelesi yapınız, edeb ve terbiyelerini güzelleştiriniz."

(İbn Mâce, Had, 3.)

Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesajları arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Hz. Peygamber, yaşadığı toplumun aksine çocukları arasında kız erkek ayrımı yapmazdı. Onun kızlarına karşı davranışları, yaşadığı toplumda benzeri olmayan örnekler içermektedir. "*Peygamberimiz, kızı Fatıma yanına geldiğinde ayağa kalkar, onu alnından öper, kendisinin oturduğu yere onu oturturdu. Bir yolculuğa çıkacağı zaman en son onunla vedalaşır, dönünce de ilk olarak ona uğrardı.*"[150] Peygamberimiz kız çocuğuna sahip olmaktan utananların aksine kız çocuklarının değeriyle ilgili şöyle buyurmuştur: *"Kimin üç tane kız çocuğu olur ve onların edebiyle, terbiyesiyle ilgilenir; onları sevgiyle büyütür ve onlara güzel davranırsa o kişi için cennet vardır."*[151]

Peygamberimiz, oğlu İbrahim'in doğumuna çok sevinmiş, yanındakilere *"Bu gece bir oğlum oldu, ona atam İbrahim'in ismini verdim."*[152] buyurmuş, kendisine bu müjdeyi getiren kişiye büyük hediyeler sunmuştur. İbrahim'i Medine'nin kenar mahallelerinden birinde oturan bir sütanneye vermiştir. Her gün çocuğunu görmek için onun yanına giden Hz. Peygamber, çocuğunu kucaklayarak bağrına basmış, koklamış ve öpmüştür. Doğumuna çok sevindiği İbrahim iki yaşlarında vefat edince Peygamberimiz çok üzülmüş, gözlerinden yaşlar akmış, bu duruma şaşıran ashab: "Sen de mi ağlıyorsun Ya Resulallah?" diye sorduklarında, Peygamber Efendimiz *"Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz ancak Rabb'imizin razı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz."*[153] demiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimizin torunları Hasan ve Hüseyin namaz kılarken onun sırtına çıkarlardı. Peygamberimiz onlar düşmesin diye secdesini uzatırdı. Ayağa kalkınca düşmemeleri için onları eliyle tutardı.

(İbn-i Sâd, Tabakât, C 6, s. 360-362.)

148 bk. Tirmizî, İman, 6.
149 Müslim, Fedâil, 62.
150 Ebu Dâvûd, Tereccül, 21.
151 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 97.
152 Müslim, Fedâil, 62.
153 Buhârî, Cenâiz, 43.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Allah, rahmeti yüz parçaya ayırdı; doksan dokuzunu kendi katında tuttu, birini dünyaya indirdi. Bütün canlılar bu bir parçadan istifade ederek birbirlerine şefkatle davranırlar..."

(Buhârî, Edeb, 19.)

Hz. Peygamber, kendi çocukları gibi sahabenin çocuklarına da şefkat ve merhametle davranırdı. Bunlardan biri de Zeyd b. Harise (r.a.) ve Ümmü Eymen'in (r.a.) çocuğu olan Üsame (r.a.) idi. Üsame (r.a.) kendisiyle ilgili olarak şöyle bir olay anlatmıştır: "Hz. Peygamber bir dizine beni, diğer dizine de torunu Hasan'ı oturtur ve ikimizi birden bağrına basarak "*Ey Rabb'im! Bunlara rahmetinle muamele eyle. Çünkü ben de bunlara karşı merhametliyim.*"[154] diyerek dua ederdi.

Yine bir gün Peygamber Efendimizi, torunu Hz. Hasan'ı öperken gören Akra' b. Hâbis (r.a.), bu davranışı yadırgamış ve şöyle demişti: "... Doğrusu benim on çocuğum var. Ama hiçbirini öpmedim..." Bunun üzerine Hz. Peygamber şu anlamlı uyarıda bulunmuştur: "*Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben senin için ne yapabilirim ki!*"[155]

Peygamber Efendimiz çocuklarla şakalaşmayı severdi. Eşi Uhud Savaşı'nda şehit olan Ümmü Seleme, daha sonra Hz. Peygamberle evlendi. Ümmü Seleme, aralarında Zeyneb'in de bulunduğu çocuklarını Allah Resulü'nün yanına aldı. Bu sebeple Zeynep, "rebîbetü Resulillah" (Resulullah'ın üvey kızı) diye anıldı. Zeynep, Resul-i Ekrem'in yanında geçen çocukluk günleriyle ilgili şunları anlatmaktadır: Bir gün Peygamberimiz abdest alırken yanına girdim, o da eliyle şaka olarak yüzüme su serpti.[156]

7.3.5. Çocuklara şefkatle yaklaşmak gerekir.

Peygamberimiz kendi torunları dışında sahabenin çocuklarının arasına girer ve başta Enes b. Malik olmak üzere onlarla şakalaşırdı.[157] Rahmet Elçisi'nin çocuklara karşı şefkatini Medine'nin tüm çocukları bilir, onun geçeceği yollarda beklerlerdi. Bu konuyla ilgili olarak Câbir b. Semure (r.a.) Peygamberimizle yaşadığı bir hatırayı şöyle anlatmaktadır: "Resulallah ile birlikte ilk namazı (öğle namazını) kıldım. Sonra o, ailesinin yanına gitmek üzere çıktı, onunla birlikte ben de çıktım. Yolda onu çocuklar karşıladılar. Onların her birinin yanaklarını teker teker okşamaya başladı. Benim de yanağımı okşadı. Elinde öyle bir serinlik ve hoş bir koku hissettim ki sanki elini attarın (koku satıcısı) sepetinden

154 Buhârî, Edeb, 21.
155 Buhârî, Edeb, 18; Müslim, Fedâil, 64.
156 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğabe, C 7, s. 133.
157 Ebu Dâvûd, Edeb, 5002.

çıkarmıştı."[158] Alemlere rahmet Peygamber Efendimiz şefkatli ve merhametli bir baba idi. O, çocukları arasında ayrım yapmaz, sevgi ve merhametini hepsine hissettirirdi. Yeri geldiğinde çocuklarıyla şakalaşarak içinde yaşadığı toplumun çocuk sevme konusundaki yanlış algılarını yıkmış ve çağlar ötesine örnek olmuştur.

PAYLAŞALIM

Ailenizin sevinçli ve hüzünlü günlerinde kimler yanınızda oluyor? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3. Vefalı Bir Akraba Olarak Peygamberimiz

Kan bağıyla bağlı olduğumuz amca, hala, teyze, dayı ve bunların çocukları; ayrıca evlilik ve süt emzirme yoluyla bağ kurduğumuz kimselere akraba denir. İslam dininde akrabalık ilişkilerine büyük önem verilir. Akrabalarla bağların koparılması dinimizce haram olarak kabul edilir: **"Ey insanlar! ... Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir."**[159] ayetiyle akrabalarla ilginin koparılması açık bir şekilde yasak edilmiştir. Yine Kur'an-ı Kerim'de "**Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."**[160] buyrularak akrabaların önem bakımından anneden ve babadan sonra geldiği vurgulanmaktadır.

NOT EDELİM

Vefa, görülen iyilikleri unutmama, iyilikte bulunanlara misliyle veya daha fazlasıyla karşılık verme demektir. Vefalı davrananlara vefakâr denir.

(Mehmet Canbulat, "Vefa", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 597.)

Akrabalarımıza karşı ahlaki, insani ve sosyal görevlerimiz vardır. Bu görevler akraba ilişkileri anlamına gelen "**sıla-i rahim**" kavramı ile ifade edilir.[161] Akrabalarımıza karşı saygı ve sevgi çerçevesinde hareket etmek, onları ziyaret etmek ve onlara iyilikte bulunmak sıla-i rahim kavramı içinde yer alır. Peygamberimiz sıla-i rahimi terk edenleri *"Akraba ilişkisini kesen cennete giremez."*[162] buyurarak uyarmıştır.

Bir gün, bir adam Peygamberimize gelerek "Ya Resulallah! Beni cennete sokacak bir amel söyle." demiştir. Peygamberimiz ona,*"Allah'a ibadet edersin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kılarsın, zekâtı verirsin, bir de sıla-i rahimi yerine getirirsin."*[163] diyerek akrabalarla ilişkiyi sürdürmenin, kelime-i tevhid, namaz ve zekâttan sonra kişiyi cennete götürecek amellerden biri olduğunu belirtmiştir.

Bilindiği üzere Peygamberimiz, açıktan davete Allah'ın (c.c.) emriyle ilk olarak "en yakın akrabalardan"[164] başlamıştır. Onun bu uygulaması, bizlere iyilik yapmak ve iyiliğe davet hususunda aileden sonra akrabalarımızın geldiğini öğretmiştir. Aynı zamanda Peygamberimiz sözleriyle sıla-i rahimin mükâfatının çok daha fazla olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle bizlere düşen görevler vardır.

158 Müslim, Fedâil, 80.
159 Nisâ suresi, 1. ayet.
160 Nisâ suresi, 36. ayet.
161 bk. İsmail Karagöz, "Sıla-i rahim", Dini Kavramlar Sözlüğü, s.517.
162 Müslim, Birr, 19; Buhârî, Edeb, 11.
163 Buhârî, Zekât, 1.
164 Şuarâ suresi, 214. ayet.

Bunları şöyle özetleyebiliriz:

- ✓ İyi kötü günlerinde akrabalarımızın daima yanlarında olmak.
- ✓ Maddi ihtiyaçlarına gücümüz oranında yardımda bulunmak.
- ✓ Hastalandıklarında ve bayramlarda ziyaret etmek.
- ✓ Düğün ve cenaze gibi özel günlerinde mutlaka yanlarında olmak.

Allah Resulü, peygamberlik öncesinde ve sonrasında akrabalık ilişkilerine daima önem vermiştir. Hz. Hatice, onun akrabalarına olan hassasiyetini, ilk vahyin şaşkınlığı ve heyecanını yaşadığı günlerde “Korkma, Allah’a yemin ederim ki O seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen, akrabalarla ilişkini sürdürürsün.”[165] sözleriyle ifade etmiştir.

YORUMLAYALIM

"Sevabı dünyada iken verilecek iyilik, başkalarının dertleriyle ilgilenmek ve akraba ile bağları korumaktır. Cezası dünyada iken verilecek kötülük ise haddi aşmak ve akraba ile iyi ilişkiyi kesmektir."

(İbni Mâce, Zühd, 23.)

Yukarıda verilen hadisi akrabalık ilişkisine verilen önem açısından yorumlayınız.

Peygamberimiz, akrabalarına karşı çok vefalıydı. Amcası Ebu Talip, kendisine küçüklüğünde kol kanat gerdiği gibi, o da zor günlerinde amcasına destek olmuş ve oğlu Hz. Ali’ye evinin kapılarını açmıştır. Yengesi Fatıma’yı her zaman güzel sözlerle anmıştır. Kendisini ziyarete gelen sütannesine sevgi ve hürmetle muamele etmiştir.[166] Eşi Hz. Hatice’yi hep hayırla anıp onun akrabalarına karşı ilgi ve ikramını eşinin vefatından sonra da sürdürmüştür.[167]

7.3.6. Akrabalık bizi birbirimize bağlayan en önemli köprüdür.

Kur’an-ı Kerim’de bildirildiği ve Peygamberimizin söz ve uygulamalarında görüldüğü gibi, akrabalık bağlarını korumak ve akrabalara iyilik etmek dinimizin kesin emridir. Biz Müslümanlara düşen görev, bu konuya gereken önemi vermek ve akrabalarımıza karşı hayırlı bir insan olmaktır. Yapılan sıla-i rahime aynı şekilde karşılık beklemek doğru değildir. Sıla-i rahim yapmak tıpkı namaz kılmak, oruç tutmak gibi bir ibadettir. Tüm ibadetler gibi bu ibadeti de karşılığını yalnızca Allah’tan (c.c.) bekleyerek ve Allah'ın rızasını umarak yapmalıyız.[168]

DERS DIŞI ETKİNLİK

Peygamber Efendimizin kendi çocukları ve diğer çocuklarla şakalaşmasına dair örnekler bularak sunu hazırlayınız.

165 Buhârî, Bedu’l-Vahy, 3.
166 bk. İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Ğabe, C 7, s. 70.
167 Buhârî, Menâkıbü’l-Ensâr, 21.
168 bk. Ali Haşimi, Kur’an ve Sünnete Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti, s. 248.

OKUMA PARÇASI

Bir insan düşünün: Hayatında asla yalan söylememiş, sıddîk olmuş. Emanete asla ihanet etmemiş, el-emîn olmuş. Hiçbir zaman puta tapmamış, hanîf olmuş. Ağzından hiçbir zaman kötü söz çıkmamış, gıybet ve dedikodu yapmamış, ahlakı Kur'an olmuş. Hiçbir zaman adaletsizlik yapmamış, âdil olmuş. Eşlerinden hiçbirine asla vurmamış ve bunu yasaklamış, en hayırlı eş olmuş. İnsanlara hep hizmet etmiş, insanlığın efendisi olmuş. İbadetlerinde asla ihmalkârlık göstermemiş, şükreden bir kul olmuş. Asla tabiata, hayvana, bitkiye zarar vermemiş, insan-ı kâmil olmuş…

Resul-i Ekrem'in kendisine, "Ümmü Ebîha: Babasının annesi" diyerek iltifatta bulunduğu kızı Hz. Fatıma'dır ki bu münasebet bize baba-evlat ilişkisinin zirve noktasını göstermektedir. Hz. Fatıma, annesini kaybettiğinde daha çocuk denecek kadar küçük bir yaşta babasının hizmetlerini görmeye başlamış ve Peygamber Efendimizin bu iltifatına nail olmuştu. Allah Resulü'nün merhamet dolu ilişkilerinin boyutu aslında özel bir araştırmaya mevzu olacak kadar önemlidir.

O evlilik hayatında hiçbir zaman ailesine karşı en ufak bir öfke ve şiddet göstermemiş; aksine Hz. Aişe validemizin rivayet ettiğine göre: "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olandır. Ben aileme karşı hepinizden daha hayırlıyım." buyurmuştur. Sa'd b. Ebî Vakkas'tan rivayet edilen başka bir hadiste Sevgili Peygamberimiz, eşleriyle şakalaşmış, bazen; "Kellimînî ya Aişe; benimle sohbet et ya Aişe!" diyerek Aişe annemizle özel sohbetlerde bulunmuş, yarış ve gece yürüyüşleri yapmıştır. İnsanın mutluluğu noktasında evliliğin ve saliha bir eşin ne derece önemli olduğunu vurgulamak için de: "Allah bir kimseye saliha bir hanım nasip etmiş ise ona dininin emirlerinin yarısını yerine getirmekte yardım etmiş demektir. Artık o ikinci yarısını eda etme hususunda Allah'a niyazda bulunsun." buyurmak suretiyle âdeta tüm çağlara ve günümüz insanına mesajlar göndermiştir.

O, vefakâr bir akrabadır. O, Allah'ın gözetilmesini emrettiği akrabalık bağlarına, sıla-ı rahime çok özen gösteren, akrabalarını fırsat buldukça ziyaret edip onlara hediyeler götüren kadirşinas bir akrabadır. Peygamberimize bir adam gelip; "Ben akrabalarımı ziyaret ediyorum, ama onlar beni ziyaret etmiyorlar." dediğinde Hz. Peygamber: "Olsun, sen onları ziyarete devam ettiğin sürece Allah seninle beraberdir." buyurmuştur.

O, aynı zamanda müşfik bir komşudur. O yüce resul, komşuyu da akraba gibi görerek bu hususta şöyle buyurmuştur: "Komşusu aç olup da karnını doyuran kimse, mümin değildir." Böylece o, şefkat ve rikkatin en güzel örneklerini sunmuş, modern zamanların yalnızlaşan ve bencilleşen insanlık, komşuluk ve akrabalık anlayışlarına asırlar öncesinden mesajlar vererek çorak gönüllerimizi serinleten bir pınar olmuştur.

Hatice Kübra Görmez, http://www.sonpeygamber.info/allah-rasulu-nun-rahmet-yuklu-iliskileri-aile-ve-yakin-cevre-ornekligi (15/08/2018) (kısaltılarak alınmıştır.)

1.4. Hayırlı Bir Komşu Olarak Peygamberimiz

PAYLAŞALIM

Yaşadığınız yerde komşularınızdan kimleri tanıyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, yaratılışı itibariyle sosyal bir varlıktır. Sosyal hayatın doğal bir sonucu olarak başka insanlarla ortak paylaşılması gereken alanlar vardır. Bu ortak alanlar kimi zaman bir apartman olabilirken kimi zaman bir mahalle, köy veya şehir olabilir. Ortak paylaşım demek, aynı zamanda ortak sorumluluklar ve haklar demektir. Bu hak ve sorumlulukların en önemlilerinden biri ise komşuluk hakkıdır.

Evi, tarlası, dükkânı, köyü, mahallesi, şehri hatta ülkesi birbirine yakın olanlar birbirleriyle komşu sayılırlar. Bu anlamda komşu kavramına yan dairede oturanlar da girer, yan apartmanda yaşayanlar da girer. Ancak her biri yakınlıklarına göre komşuluk noktasında farklı konumlara sahiptir. Komşulukta, Müslüman olup olmamak önemli değildir.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatın her alanında bizim için en güzel örnektir. Peygamber Efendimizin de bir insan olarak yaşadığı bir evi, evinin ihtiyaçları, ev halkı, yakın ve uzak komşuları vardı. Allah Resulü sevgi ve merhamet örneği olarak hayırlı bir baba ve eş olmanın yanında, aynı zamanda hayırlı bir komşu idi. Resul-i Ekrem Efendimiz komşuları ile daima iyi geçinen biri idi. Hatta kendisine zarar veren komşularına bile kötülükle karşılık vermemiştir. Şöyle ki evinin önüne sürekli diken ve hayvan pisliği bırakarak kendisini rahatsız eden Ebu Lehep ve Ukbe b. Muayt gibi müşrik komşularının bu son derece çirkin tutumları karşısında kavga etmek yerine sadece " *Ey Ukbe! Bu nasıl komşuluk?*" diye sitem etmiştir. Günün belli zamanlarında komşu ziyaretleri gerçekleştiren Peygamberimiz, zengin fakir, uzak yakın demeden tüm komşularını ziyaret eder; onlarla vakit geçirirdi.[169]

7.3.7. İslam dini komşuluğa önem verir.

169 bk. İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 177.

Komşular arasındaki en güzel geleneklerimizden biri de evde pişen yemeklerden komşulara ikram etmektir. Bu güzel uygulamanın el verdiğince devam ettirilmesi, komşuların arasında samimiyetin geliştirilmesi açısından son derece faydalı bir davranıştır. Komşudan gelen her ne olursa olsun onu kabul etmek ve asla küçümsememek gerekir.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz bu hususta bizleri şöyle uyarmaktadır:

يَا نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ لاَ تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ اَنْ تَهْدِى لِجَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقًا

"Ey mü'min hanımlar! Sizden biri yanmış bir koyun paçası bile olsa komşusuna götürmeyi küçümsemesin."

(İmam Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebî, 10.)

Yukarıdaki hadisi paylaşmaya verilen önem açısından yorumlayınız.

Müminlerin birbirleri hakkındaki kanaatleri Allah (c.c.) katında da geçerlidir. Örneğin komşusu kendisi hakkında olumlu düşünen bir mümin, iyi bir mümindir. Zira Peygamberimiz, "*Bir Müslüman öldüğünde, en yakın komşularından üç hane halkı kendisinin iyi bir insan olduğuna şahitlik ederlerse, Yüce Allah, '... şahitlikte bulunan kullarımın şahitliğini kabul ettim ve kendi bildiklerimi de bağışladım.' buyurur.*"[170] demiştir. Yine Peygamberimiz ashabı ile birlikte olduğu bir günde üç defa "*Vallahi iman etmemiştir!*" der. "Kim Ya Resulullah?" diye sorduklarında "*Yapacağı kötülüklerden komşusu güven içinde olmayan kimse.*"[171] cevabını vermiştir. Dolayısıyla komşularımızla iyi geçinmeli, onların iyi ve kötü günlerinde yanlarında yer almalıyız.

Peygamber Efendimiz komşu hakkının önemini şu hadis-i şerifleri ile en güzel şekilde özetlemiştir: "*Cebrail bana komşu hakkını o kadar anlattı ki komşuyu komşuya mirasçı kılacak zannettim.*"[172] İslam hukukunda kimlerin mirasçı olacakları bellidir ve bunlar arasında komşu yoktur. Ancak komşuların bazı hususlarda öncelik hakkı vardır. Örneğin bir ev ya da arsa satılacaksa onu satın alma konusunda öncelik bitişikteki komşunundur. Komşu almazsa diğer insanlara satılabilir.[173]

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

Ebu Zer (r.a.), dostum (Hz. Peygamber) bana şunu tavsiye etti: "*Çorba pişirdiğinde suyunu biraz fazla koy, sonra komşularına bak, uygun bir şekilde çorbandan onlara ikram et.*"

(Müslim, Birr, 143.)

170 Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 2, s. 409.
171 Buhârî, Edeb, 29.
172 Tirmizî, Birr, 28.
173 Mustafa Çağrıcı, "Komşu", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 158.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Komşu ister Müslüman olsun ister gayrimüslim olsun komşuluk hakkına sahiptir. Peygamber Efendimiz, üzerimizdeki haklarına göre komşuları üçe ayırmıştır:

01 ***Bir hakkı olan komşular:***
Müslüman olmayan komşular; sadece komşuluk hakkı vardır.

02 ***İki hakkı olan komşular:***
Müslüman komşular; bunların hem komşuluk hem de din kardeşliği hakkı vardır.

03 ***Üç hakkı olan komşular:***
Hem akraba hem Müslüman olan komşular; bunların hem komşuluk hem din kardeşliği hem de akrabalık hakkı vardır. (İbn Hacer, Fethü'l-Bârî, C 10, s. 456.)

Komşularımızı her zaman koruyup gözetmeyi dinî bir görev olarak ifade eden Hz. Muhammed (s.a.v.) komşu hakkı ile ilgili şu evrensel öğüdü vermiştir: "*Komşusu açken kendisi tok yatan bizden değildir.*"[174] Komşular arasında eğer bir tercih yapılma durumu olacaksa en yakın olandan başlamak gerekir. Zira "İki komşum var, ikramda bulunurken hangisinden başlayayım?" diye soran Hz. Aişe'ye, Peygamberimiz "*Kapısı en yakın olandan...*"[175] diye cevap vermiştir.

Yüce dinimiz İslam, komşu hakkı ve komşuluk hakkına dair birçok hak ve görevden bahsetmiştir. Komşunun komşu üzerindeki hak ve görevlerinden bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz:

- ☑ Komşusu yardım talep ettiğinde onu geri çevirmemek,
- ☑ Borç istediğinde elinden geldiğince destek olmak,
- ☑ Hasta olduğunda ziyaretine gitmek,
- ☑ Vefat ettiğinde cenazesine katılmak,
- ☑ Komşunun evine ve ailesine zarar vermemek,
- ☑ Komşuya ikramda bulunmak ve saygı göstermek,
- ☑ Komşulara karşı güler yüzlü olmak,
- ☑ Komşularla karşılaştığımızda selamlaşmak,
- ☑ Komşularımızın ayıp ve kusurlarını araştırmamak,
- ☑ Bakıma muhtaç komşuların ihtiyaçlarını imkanlar ölçüsünde gidermek.

174 Beyhâki, Sünen-i Kübrâ, C 10, s. 9.
175 Buhârî, Hibe, 16; Ebu Dâvûd, Edeb, 122.

2. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ اِيمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَ خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

"Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlakları en güzel olanlarıdır. Sizin en hayırlınız da hanımlarınıza karşı en iyi davrananınızdır."

(Tirmizî, Radâ, 11.)

Bir toplumu ayakta tutan en önemli kurum ailedir. Aile bireylerinin birbirlerine karşı sorumlulukları ve hakları vardır. Aile fertlerinin sorumluluğunu bildiği, birbirlerinin haklarına saygı duyduğu ailelerde huzur ve mutluluk olur. Ailede huzur ve mutluluk aileyi oluşturan bireylerin sorumluluklarını yerine getirmeleri ve birbirlerinin haklarını gözetmeleri ile sağlanır.

Peygamber Efendimiz aile hayatına önem veren biri idi. O, eşleri ve evlatları için örnek bir aile reisi idi. Peygamberimiz *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlıyım..."*[176] sözleriyle ailede huzur ve mutluluğun iyi davranışlarda olduğunu belirtmiştir.

Aile üyelerinin her türlü ihtiyacını gidermek için çalışan Allah Resulü, evinde işlerini istişare (danışma) ile yürütür ve daima sabırlı ve anlayışlı hareket ederdi. Aynı zamanda Peygamber Efendimiz çocukları ve torunları ile oyun oynamaktan çekinmez ve evlatları arasında asla ayrım yapmazdı.

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. ______________________________
____
____

2. ______________________________
____
____

3. ______________________________
____
____

4. ______________________________
____
____

176 Tirmizî, Menâkıb, 63.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Ehl-i beyt ne demektir? Açıklayınız.

....
....
....

2. Peygamber Efendimizin eşlerine karşı tutum ve davranışlarına örnekler veriniz.

....
....
....

3. Peygamber Efendimizin çocuklarının isimlerini yazınız.

....
....
....

4. Komşuluğun önemine dair bir hadis-i şerif yazınız.

....
....
....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

5. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) aile üyelerini ifade eden terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sahabe **B)** Ehl-i beyt

C) Ashab-ı suffe **D)** Vefa

6. "*Akrabası ile ilişkisini kesen cennete giremez.* (Buhârî, Edeb, 11.)**"**

Yukarıdaki hadis-i şerif aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilgilidir?

A) Sıla-i rahim **B)** Adalet

C) Sıdk **D)** Komşuluk

7. Aşağıdaki davranışlardan hangisi şefkatli bir babanın tutum ve davranışları arasında <u>yer almaz?</u>

A) Evine girerken selam vermek **B)** Çocukları arasında ayrım yapmak

C) Güler yüzlü ve anlayışlı olmak **D)** İşleri danışma ile yürütmek

8. İslam dininde komşuluk hakları çok önemli olup komşuların birbirleri üzerinde birtakım hakları vardır. Aşağıdakilerden hangisi komşuluk hakları arasında <u>yer almaz?</u>

A) Borç istediğinde elinden geldiğince destek olmak

B) Hastalandığında ziyaretine gitmek

C) Acı ve tatlı gününde yanında olmak

D) Miras olarak bıraktıklarını uygun şekilde paylaştırmak

9. Aşağıdakilerden hangisi akrabalarımıza karşı görevlerimizdendir?

A) Zor günlerinde yanlarında olmak

B) Onları sadece bayram günlerinde ziyaret etmek

C) Ziyaretleri karşılık bekleyerek yapmak

D) Borç istediğinde vermemek

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

10. *Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ... en iyi olanlarıdır.*

11. Peygamberimizin torunu ve Hz. Ali'nin en büyük çocuğu ....'dır

12. Peygamberimizin ilk eşi ve altı çocuğunun annesi Hz. ....'dir.

13. *Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, ... komşuya, ... komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin.*

Ç. Soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

İslam dininde hak bakımından kişiye ailesinden sonra en yakın olan komşularıdır. Resûlullah (sav), *"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi, komşusuna eziyet etmesin."* buyurarak bu hakkın Müslümanlar için vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir. Yine Peygamber Efendimiz komşunun evi veya tarlasını satın almada öncelik hakkına sahip olduğunu hatırlatırken, komşuluk haklarının ikram ve benzeri durumlarda olduğu gibi, alım satım gibi durumlarda da öncelikli olması gerektiğini bildirmiştir.

(Buhârî, Edeb, 85; Ebu Davûd, Buyû, 73.)

14. Yukarıdaki metnin başlığı ne olabilir?

....

15. İnsanlara ailesinden sonra hak bakımında en yakın olan kimlerdir?

....

16. Komşuların hakları arasında sayılan maddeleri sıralayınız.

....

....

D. Aşağıda verilen cümleleri başındaki kelimeler ile eşleştiriniz.

1	Hz. Peygamber'in yolundan giden dört halife, ashab ve daha sonra gelen Müslümanlara denir.	A	İbrahim
2	Merhamet etmek ve acımak anlamına gelir.	B	Vefa
3	Peygamber Efendimizin vefat edince kabri başında gözyaşı döktüğü evladıdır.	C	Şefkat
4	Evleri, işyeri veya tarlası yakın olan kimselere denir.	D	Âl-i Muhammed
5	Görülen iyilikleri unutmama.	E	Komşu

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünitede geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

- ▷ SILA
- ▷ ŞEFKAT
- ▷ VEFA
- ▷ EHLİBEYT
- ▷ AİLE
- ▷ EVHALKI

- ▷ İBRAHİM
- ▷ AİŞE
- ▷ EŞ
- ▷ EVLİLİK
- ▷ ZİRVE
- ▷ EBUKASIM

- ▷ ÜSAME
- ▷ CENNET
- ▷ KOMŞU
- ▷ İSLAM
- ▷ KURAN
- ▷ EYMEN

H	İ	M	I	S	A	K	U	B	E	T	D
E	S	A	İ	Ş	E	I	D	Y	G	Z	B
J	L	Z	İ	R	V	E	T	V	E	F	A
L	A	T	S	Ü	S	A	M	E	Ş	M	V
K	M	P	N	E	M	Y	E	B	G	Ş	O
O	Z	K	R	C	D	A	L	I	S	E	L
M	T	Y	E	B	İ	L	H	E	P	F	P
Ş	H	G	L	C	E	V	H	A	L	K	I
U	E	L	İ	A	N	N	K	U	R	A	N
G	T	E	N	N	E	C	I	Z	Y	T	L
Y	D	E	V	L	İ	L	İ	K	M	C	A
Y	G	M	İ	H	A	R	B	İ	Y	Z	O

4. ÜNİTE

EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

Bu ünitede;

1. Peygamberimizin kulluk hayatındaki ölçülerin neler olduğunu öğreneceğiz.
2. Peygamberimizin hayatında Ramazan ayı ve orucun önemini öğreneceğiz.
3. Peygamberimizin hayatında giyim kuşam ilkelerini öğreneceğiz.
4. Peygamberimizin hilm ve nezaketini örneklerle öğreneceğiz.
5. Ramazan ayı ve oruçla ilgili bir hadis öğrenerek hadisten ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

☑ itidal	☑ sabır	☑ şükür	☑ nezaket
☑ hilm	☑ tesettür	☑ savm	☑ itikâf

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İbadet kavramı hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Ramazan ayında ne tür ibadetler yapıyorsunuz? Ailenizle konuşunuz.
3. Tesettür ve nezaket ne demektir? Sözlükten anlamlarını araştırınız.
4. Tesettür ile ilgili bir ayet bularak defterinize yazınız.

1. PEYGAMBERİMİZİN İBADET HAYATI

PAYLAŞALIM

Kulluk kavramını daha önce hiç duydunuz mu?
Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (c.c.) insanı en güzel şekilde yaratmış ve türlü nimetlerle rızıklandırmıştır. İnsanoğlunun bu nimetlere karşı bir şükür ifadesi ve yeryüzünde yaratılmasının bir gereği olarak kulluk etmesi gerekir. Kulluğun en güzel göstergesi ise ibadet etmektir.

İbadet sözlükte; boyun eğme, itaat, kulluk ve tapma anlamlarına gelir. Dinî terim olarak ise ibadet, kulun kendisini yoktan var eden ve ona türlü nimetler veren Rabb'ine karşı sevgi, saygı ve bağlılığını gösteren duygu, düşünce ve davranış biçimleridir.[177] İbadetler, kulun Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarının bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'de Rabb'imiz: "**Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk (ibadet) etsin diye yarattım.**"[178] buyurarak insanın bu dünyada varoluş amacının Allah'a (c.c.) kulluk olduğunu açıklamıştır.

Kur'an-ı Kerim'de ibadetlerle ilgili konular genel olarak belirtilmiş olup uygulanması ve detayları Peygamber Efendimiz tarafından gösterilmiştir. Örneğin namaz ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de

وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعٖينَ ﴿٤٣﴾

"Namazı kılın, zekâtı verin ve rükû edenlerle beraber rükû edin."[179] ayetinde namaz emri yer almaktadır ancak namazın nasıl kılınacağı açıklanmamıştır. Namazın nasıl kılınacağı, rükûnun nasıl yapılacağı konusunu Peygamberimiz *"... Beni nasıl namaz kılıyor görüyorsanız siz de öylece kılın..."*[180] buyurarak bizlere ayrıntısıyla açıklamıştır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Peygamber'in devamlı yaptığı dualardan birisi de şudur: "*Allah'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmekte bana yardım et.*"

(Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C 2, s. 299.)

177 Mustafa Sinanoğlu, "İbadet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 19, s. 233.
178 Zâriyât suresi 56. ayet.
179 Bakara suresi, 43. ayet.
180 Buhârî, Ezan, 18.

Peygamberimiz, Allah'a (c.c.) ibadet etmeyi çok severdi. İbadetler, Peygamber Efendimizin tüm hayatını kuşatırdı. O, ibadetleri namaz, oruç, zekât ve hacla sınırlandırmaz; Allah'ın (c.c.) rızasını kazandıracak her eylemi ibadet olarak değerlendirirdi. Allah Resulü bir hadis-i şerifinde "*Her iyilik bir sadakadır;*[181] *kardeşine güler yüz göstermen sadakadır, iyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır, görme engelliye yardımcı olman, yoldaki taş ve dikeni kaldırman sadakadır.*"[182] buyurarak kulluğun hayatın tüm alanlarına yayılan bir eylem olduğunu bizlere öğretmiştir.

YORUMLAYALIM

"Sen şimdi Rabb'ini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol! Ve sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabb'ine ibadet et."

(Hicr suresi, 98-99. ayet.)

İbadetlerin zamanı konusunu yukarıdaki ayeti dikkate alarak yorumlayınız.

Peygamberimiz insanlar arasında adaletle hüküm vermeyi[183], iyiliği tavsiye edip kötülükten men etmeyi[184], karşılaştığı kimseye selam vermeyi[185], eziyet veren bir engeli yoldan kaldırmayı[186], ailesinin rızkını temin etmek için çalışmayı[187] kişinin sevap kazanmasına vesile olan ibadetler arasında saymıştır. Peygamber Efendimiz ibadetlerini 'ihsan' bilinciyle yapardı. İhsan, "*Allah'ı her an görüyormuş gibi ibadet etmek, her ne kadar biz O'nu görmesek de O'nun bizi her zaman gördüğü* "[188] şuuruyla hareket etmektir. Dolayısıyla ibadetler ihsan bilinci ile yapılmalı ve Allah'a (c.c.) kulluk hayatın tümünü kuşatmalıdır.

7.4.1. Sultan Ahmet Camii-İstanbul

181 Buhârî, Edeb, 33.
182 Tirmizî, Birr, 36.
183 bk. İbn Mâce, Hudûd, 3.
184 bk. Müslim, Müsâfirîn, 84.
185 bk. Buhârî, İman, 6.
186 bk. Müslim, İman, 67.
187 bk. Tirmizî, Birr, 42.
188 bk. Buhârî, İman 1.

Peygamberimizin dengeli bir ibadet hayatı vardı. O, gecenin bir kısmında uyumuş, bir kısmında kalkıp namaz kılmış, gündüzleri oruç tutmuş, ashabına orucu tavsiye etmiş ama Ramazan ayı dışında hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmemiştir. Allah Resulü kişilerin üzerinde; nefsinin, ailesinin ve misafirlerin hakları olduğunu vurgulamıştır.[189] Bu hususu ihmal etmemeleri gerektiğini sahabeye tavsiye ederek **itidalli** olmalarını istemiştir. İtidal; duygu, düşünce, ahlak ve davranışlarda dengeli olmaktır. Yani aşırılık ve gevşekliklerden uzak bir yol ve yöntemdir.[190]

YORUMLAYALIM

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimize "En hayırlı amel hangisidir?" diye sordu. Peygamberimiz: "Vaktinde kılınan namazdır." buyurmuştur.

(Müslim, İman,137.)

Yukarıdaki hadisten anladıklarınızı arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Hz. Peygamberin eşlerine gelerek onun ibadetleri hakkında bilgi almak isteyen kişiler, kendilerine anlatılanı azımsayarak “Biz kim, Peygamber kim! Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır." dediler. Sonra aralarından biri gece boyu sürekli namaz kılmaya, diğeri sürekli oruç tutmaya, üçüncüsü de hayatı boyunca evlenmemeye karar verdi. O arada yanlarına giren ve konuştuklarını duyan Allah Resulü, *“Bunları söyleyen sizler misiniz? Şunu iyi bilin ki vallahi, aranızda Allah’tan (c.c.) en çok korkanınız ve O’ndan en çok sakınanınız benim. Bununla birlikte ben bazen oruç tutar, bazen tutmam. Hem namaz kılarım hem de uyurum. Kadınlarla da evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir!”* buyurarak kullukta en ideal ölçüleri koymuştur.[191]

Peygamberimiz “dinin direği”[192] diye vasıflandırdığı namaza büyük önem vermiş ve ashabına da bu konuda gevşeklik ve ihmalkârlık göstermemelerini tembihlemiştir. Savaş gibi zorunlu bir durum hariç namazlarını asla kazaya bırakmamıştır. Hendek Savaşı sırasında düşmanın baskı ve şiddetli saldırısı sonucu öğle, ikindi ve akşam namazları kılınamamış, karanlıkta düşman çekilince yatsı namazıyla beraber kaza edilmiştir. Peygamberimiz Hendek Savaşı sonrasında namazların kazaya kalmasına sebep olanlara çok kızmış ve hayatında çok az yer alan beddualardan birini, bu olay sebebiyle yapmıştır.[193]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimize, 'Allah’ın en çok sevdiği amel hangisidir?' diye soruldu. O, *“Az da olsa devamlı olanıdır.”* buyurdu.

(Buhârî, Rikâk, 18; Müslim, Müsâfirîn, 216.)

189 bk. Müslim, Nikah, 5.
190 Mustafa Çağrıcı, “İtidal”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 23, s. 457.
191 Müslim, Nikah, 5.
192 bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 245.
193 Ebu Dâvûd, Salât, 5.

Peygamberimizin kulluk hayatında orucun ayrı bir yeri vardır. O, oruç tutmayı çok sever ve Ramazan ayı dışında bazı günlerini oruçlu geçirirdi. Ramazan orucu farz kılınmadan önce Muharrem ayında oruç tutar ve ashabına orucu tavsiye ederdi.[194] Daha sonra **"... İçinizden kim Ramazan ayına ulaşırsa o ayda oruç tutsun..."**[195] ayetiyle Ramazan ayında oruç farz kılındı. Peygamberimiz ve inananlar huzur ve güven iklimi olan, cennet kapılarının açılıp cehennem kapılarının kapandığı,[196] Allah'ın rahmet ve bereketinin bollaştığı bu ayı hep oruçlu geçirdiler.

NOT EDELİM

Peygamberimiz gecenin bir kısmında uyuduktan sonra uyanır, abdest alıp teheccüd namazını kılar, ardından da vitir namazını kılardı. Peygamberimiz (s.a.v.) teheccüd namazının önemi ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Farz namazdan sonra en faziletli namaz gece namazıdır."*

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 128.)

Peygamberimizin Ramazan'dan sonra en fazla oruç tuttuğu ay Şaban ayıdır. Üsame b. Zeyd (r.a.) bunu fark etmiş, sebebini sorduğunda Allah Resulü'nden şu cevabı almıştır: "... Bu ay Recep ile Ramazan arasında insanların gafil bulundukları bir aydır. Bu ayda ameller âlemlerin Rabb'i olan Allah'a arz olunur. Ben de amellerimin oruçlu iken Allah'a sunulmasını arzu ederim."[197]

7.4.2. İnfak inananlar arasında sevgi ve dostluğu güçlendirir.

Peygamberimizin hayatında çok önemli bir yeri olan ibadetlerden biri de infaktır. İnfak; karşılık beklemeden Allah rızası için yapılan her türlü harcamaya denir.[198] Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette infaktan bahsedilmektedir. Bunlardan birinde **"Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."**[199] buyrulmuştur. İnfak konusunda da en güzel örnek Allah Resulü'nün uygulamalarıdır. İslam'ın ilk yıllarında, Müslümanların karşılaştığı ambargo döneminde Peygamberimiz ve eşi Hz. Hatice, varını yoğunu Allah rızası için harcamışlardır. Hicretten sonra Peygamberimiz'in maddi gelirleri arttığında ise ailesinin geçimine yetecek kadarını bırakmış, geri kalan malını suffe ashabına ve ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır. Müslümanların arasında bir dayanışma aracı olan infak, İslam'ın ilk yıllarından itibaren uygulanıyordu. İnfak, Müslümanlar arasında yardımlaşma şuurunu yeşertmiş, Müslümanların birbirlerine daha güçlü duygularla bağlanmasına vesile olmuştur.

194 bk. Müslim, Sıyâm, 202.
195 Bakara suresi, 185. ayet.
196 bk. Buhârî, Savm, 5.
197 Nesâî, Savm, 70.
198 Mustafa Çağrıcı, "İnfak", TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s. 289.
199 Bakara suresi, 3. ayet.

PAYLAŞALIM

Peygamberimizin ibadetlere çok düşkün olduğunu gösteren bir olayı Hz. Aişe şöyle anlatıyor: "O, geceleyin kalkıp ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Bunun üzerine ona: 'Ya Resulallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün hataların bağışlandığı hâlde niye böyle kendini yoruyorsun?' dedim." Allah Resulü: "*Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?*" diye buyurdu.

(Buhârî, Tefsir (Fetih), 2.)

Şükür göstergesi olarak sizler hangi ibadetleri yapıyorsunuz? Arkadaşlarınızla düşüncelerinizi paylaşınız.

Peygamberimiz İslam'ın şartlarından biri olan hac ibadetini ömrünün son yılında yapmıştır. "*Hac ile ilgili yapılması gerekenleri benden alınız (öğreniniz).*"[200] buyurarak bu ibadetin nasıl yapılacağını ashabına göstermiştir. Allah Resulü ömründe bir kez yaptığı haccın dışında muhtelif zamanlarda umreler de yapmıştır. Resulullah hac ve umre ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "*İki umre, aralarında işlenen günahlara kefarettir.* (Allah tarafından) *kabul gören haccın karşılığı ise ancak cennettir.*"[201]

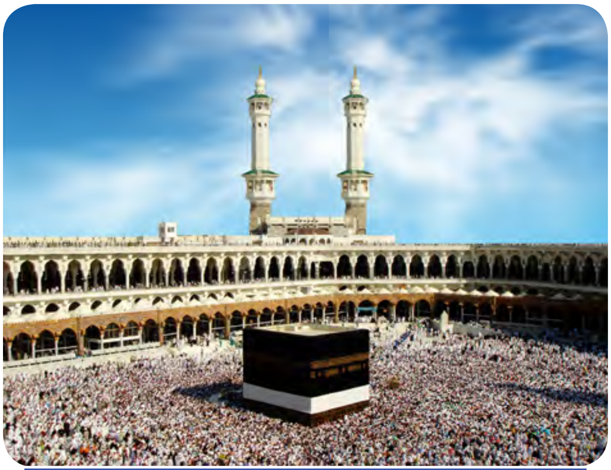

7.4.3. Hac İslam'ın temel ibadetlerinden biridir.

Sözlükte "yaklaşmak, Allah'a yakınlığa vesile olan şey" anlamına gelen kurban, Peygamberimizin titizlikle yerine getirdiği ibadetlerden biridir. Kur'an-ı Kerim'de **"Şimdi sen Rabb'ine kulluk et ve kurban kes."**[202] buyrulmuştur. Peygamberimiz kurban kesmeyi hiç terk etmemiş ve "*Ey İnsanlar! Her sene, ev halkına bir kurbanlık ... borç olmuştur...*"[203] buyurarak Müslümanları kurban kesmeye teşvik etmiştir. Bütün ibadetlerde olduğu gibi kurban ibadetinde de Allah'a (c.c.) şükür ve yaklaşma vardır. Kur'an-ı Kerim'de **"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız ulaşır..."**[204] ayetiyle kurban kesmenin temelinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmek olduğu açıklanmıştır.

NOT EDELİM

Peygamber Efendimiz bir kurban kestiklerinde Hz. Aişe'ye ondan geriye ne kaldığını sormuştu. Hz. Aişe validemiz:

- Sadece bir kürek kemiği kaldı. dedi.

Bunun üzerine Efendimiz:

- "*Desene (Ey Âişe), bir kürek kemiği hariç hepsi (yani bütün infak ettiklerimiz) bizim oldu!*" buyurdular.

(Tirmizî, Kıyâme, 33.)

200 Ebu Dâvûd, Hac, 78.
201 Buhârî, Umre, 1; Müslim, Hac, 437.
202 Kevser suresi. 2. ayet.
203 Ebu Dâvûd, Dahâyâ, 1.
204 Hac suresi, 37. ayet.

Peygamberimiz ilim öğrenme ve öğretme konusuna çok önem verdiğini, bizzat yaşantısıyla göstermiştir. Aslında onun hayatı bütünüyle öğrenme ve öğretme ile geçmiştir. O, Rabb'imizin kendisine gönderdiği vahyi öğrendi, hayatında uyguladı ve ümmetine de öğretti. *"Bir öğretmen olarak gönderildiğini"*[205] ashabına belirten Allah Resulü, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"İlim öğrenmek için yolculuğa çıkan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolundadır."*[206] Yine Peygamberimiz, "Ya öğreten, ya öğrenen, ya dinleyen ya da ilmi seven/destekleyen ol, asla beşincisi olma, helak olursun!"[207] buyurarak ilim öğrenmenin önemini vurgulamıştır.

7.4.4. Kütüphaneler ilim merkezleridir.

Peygamberimizin devamlı yaptığı ibadetlerden biri de Kur'an-ı Kerim okumaktır. O, yüce kitabımızı okurken ayetler üzerinde düşünerek ağır ağır, tane tane okurdu. Peygamberimiz Kur'an'ı Kerim'i başkalarından da dinlemeyi severdi. Bir gece etkileyici bir sesle Kur'an-ı Kerim okunduğunu duyan Hz. Peygamber, sesin sahibi Ebu Musa el-Eş'arî'ye (r.a.) şöyle iltifat etmiştir: "Dün gece senin okuyuşunu dinlerken keşke beni bir görseydin! Dâvûd Peygamber'e verilen güzel sesten sana da verilmiş."[208]

Peygamberimizin namazı, orucu, zekâtı, haccı, umresi, duası, zikri ve tüm ibadetleri kulluk bilinciyle Rabb'ine gösterdiği derin saygı ve bağlılığın bir sonucudur. Onun ibadetten kastı kulluk bilinciyle hareket etmek, hakkı yüceltmek, hakkı söylemek ve hakkı savunmaktı. Peygamberimiz "**Emrolunduğun gibi dosdoğru ol...**"[209] ayeti gereği hep hak ve hakikatin izinde olmuştur. Allah Resulü bir hadisinde *"Cihadın en büyüğünün zalim sultana karşı hakkı söylemek"*[210] olduğunu bildirerek hakkın ve hakikatin asla gizlenmemesini, doğruların yanında olunmasını tavsiye etmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz günahlardan tövbe etmeye çok önem vermiştir. Kendisi günahsız olmasına rağmen günde yüz defa tövbe istiğfar ettiğini bildirmiştir. Bu dualardan biri "Seyyidü'l-istiğfar" olarak bilinen şu duadır:

"Allah'ım, sen Rabb'imsin, senden başka ilâh yok.
Beni sen yarattın ve ben ise senin kulunum.
Gücüm yettiğince sana verdiğim söz ve ahdim üzereyim.
İşlediğim kusurların şerrinden sana sığınırım
Bana lutfettiğin nimetleri yüce huzurunda minnetle anar, günahımı itiraf ederim.
Beni affet. Günahları bağışlayan ancak ve ancak sensin."

(bk. Müslim, Zikr, 41; Buhârî, Da'avât, 2-3.)

205 İbn Mâce, Sünnet, 17.
206 Tirmizî, İlim, 2.
207 Dârimî, Mukaddime, 26.
208 Müslim, Müsâfirîn, 236.
209 Hûd suresi, 112. ayet.
210 Tirmizî, Fiten, 13.

Zulmü engellemek, her zaman hakkın ve haklının yanında olmak bir ibadettir. Çünkü Allah Teala, zalimleri sevmez. Kur'an-ı Kerim'de Rabb'imizin lanetinin haksızlık yapan zalimlere olacağı bildirilmiştir.[211] Bu nedenle Peygamberimiz, yirmi üç yıl boyunca zulüm ve haksızlıkları engellemek için çalışmıştır. İnsanlığın huzur ve mutluluğunu temin etmek ve insanlar arasında kin ve düşmanlığa sebebiyet veren davranışları bertaraf etmek için çaba sarf etmiştir.

Peygamberimiz, Muhammedü'l-Emin olduğunda da, Muhammedün Resulullah olduğunda da daima hakkı söylemiş ve savunmuştur. İslam'ın ilk yıllarında amcası Ebu Talip aracılığıyla müşriklerin "Davandan vazgeç" dediklerinde onun verdiği şu cevap hepimize örnek olmalıdır: *"Amca, güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler ben davamdan vazgeçmeyeceğim."*[212]

2. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA RAMAZAN VE ORUÇ

PAYLAŞALIM

Ramazan ayı içinde sizi en çok heyecanlandıran zamanı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamberimiz için bazı vakitler çok önemlidir, bunlardan biri de Ramazan ayıdır. Ramazan ayı; oruç, teravih, iftar, fitre ve Kur'an ayıdır. Orucun önemini bir kutsi hadiste Peygamber Efendimiz şöyle ifade etmiştir: " ... *Oruç, yalnız benim içindir, doğrudan doğruya benim için yapılan bir ibadettir. Onun ecrini de ben veririm. Hâlbuki diğer güzel amellerin hepsi on misli ile ödenir."*[213]

Peygamberimizin ibadet hayatı, Ramazan ayı gelince daha da yoğunlaşırdı. O, gündüzleri oruç tutar, geceleri teravih namazı kılar ve sahura kalkardı. Bu ayda Kur'an tilavetini arttırır ve fitre verirdi. Hasta ve yaşlıları ziyaret eder, komşularıyla ve akrabalarıyla beraber iftar ederdi. Özetle bu ayı ibadetlerle dolu dolu geçirirdi. Bu ayda tutulan orucun mükâfatını Peygamberimiz şöyle belirtmiştir: *"Bir kimse inanarak ve mükâfatını Allah'tan (c.c.) umarak Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."*[214]

7.4.5. Bazı büyük camilerin minarelerine mahya asılması bir ramazan geleneğidir.

211 bk. Hûd suresi, 18. ayet; Şura suresi 40. ayet.
212 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 226.
213 Buhârî, Savm, 2.
214 Buhârî, Savm, 6.

İftar vakti konusunda Peygamberimiz “*Üç kişi vardır ki bunların duaları reddolunmaz. Bunlar, oruçlunun iftar vaktindeki duası, adil devlet başkanının duası ve bir de mazlumun duasıdır.*”[215] buyurmuştur. O orucunu açmadan önce Allah için oruç tuttuğunu, O’nun nimetleriyle orucunu açtığını belirtir, anne ve babası başta olmak üzere tüm Müslümanlar için dua etmeyi asla ihmal etmezdi. Peygamberimiz “*İnsanlar iftarı acele yaptıkları sürece, hayır üzere devam etmiş olurlar.*”[216] buyurmuştur. Ayrıca başkalarına iftar ettirmenin çok sevap olduğunu şöyle bildirmiştir: “*Bir oruçluya iftar veren kimseye, o oruçlunun sevabı kadar sevap verilir. Ancak o oruçlunun sevabından da bir şey eksilmez.*”[217] buyurarak inananların birbirine iftar ettirmelerini tavsiye etmiştir. Peygamberimiz genellikle hurmayla, hurma bulamaz ise su ile iftar ederdi.[218] Allah Resulü iftar vaktinin bu gibi hayırlarından dolayı iftar etmekte acele etmiştir.[219]

Peygamberimiz sahura kalkmayı ve sahurda bir şeyler yemeyi tavsiye etmiştir. Sahurda bereket olduğu müjdelenmiştir. Bir hadisinde “*Sahur yemeği yiyin, zira sahurda bereket var.*”[220] buyurarak ümmetinden sahura özel önem vermelerini istemiştir.

7.4.6. Peygamberimizin yaptığı iftar dualarından biri.

Peygamberimiz teravih namazını aksatmadan kılardı. O teravih namazıyla ilgili bir hadiste şöyle buyurmuştur: “*Şüphesiz Allah Ramazan orucunu farz kıldı. Ben de Ramazan gecelerini ihya etmeyi sünnet kıldım. Her kim inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek Ramazan’ı oruçla, gecelerini namazla ihya ederse annesinden doğduğu gün gibi günahlarından temizlenmiş olur.*”[221]

NOT EDELİM

Ramazan ayı Peygamberimizin çok önem verdiği bir aydır. Bu ay gelmeden önce o, şu duayı çokça yapardı: “*Allah’ım, Recep ve Şaban ayını mübarek kıl ve bizi Ramazan’a ulaştır.*”

(Taberânî, el-Mu’cemu’l-Evsat, C 4, s. 189.)

Rahmet ve bereketin tüm Müslümanları kuşattığı bu ayda Peygamberimiz daha cömert olurdu. Peygamberimiz Ramazan ayı geldiğinde sadaka ve yardımlarını çoğaltırdı. Sahabiler anlatıyor: “Resulullah insanların en cömerti idi. Onun en cömert olduğu anlar da Ramazanda Cebrail’in (a.s.)

215 Tirmizî, Da'avât 128, 130.
216 Buhârî, Savm, 45.
217 Tirmizî, Savm, 82.
218 Tirmizî, Savm, 10, 82.
219 bk. Ebu Dâvûd, Sıyâm, 20.
220 Buhârî, Savm 20; Müslim, Sıyâm, 45.
221 İbn Mâce, İkametu’s-Salâ, 173; İbn Hanbel, Müsned, C 1, 191, 195.

kendisi ile buluştuğu zamanlardı. Cebrail (a.s.), Ramazanın her gecesinde Hz. Peygamber ile buluşur, (karşılıklı) Kur'an okurlardı. Bundan dolayı Resulullah Cebrail (a.s.) ile buluştuğunda, esmek için engel tanımayan bereketli rüzgârdan daha cömert davranırdı."[222]

Ramazan ayına mahsus ibadetlerden biri de fıtır sadakasıdır. Allah Resulü diğer adı da fitre olan fıtır sadakasını verirdi ve sahabilerine de vermeyi tavsiye ederdi. Abdlah b. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: *"Allah Resulü fıtır sadakası köle hür, erkek kadın ve küçük büyük bütün Müslümanlar için (bayram namazından önce) verilmesini emretti."*[223]

Peygamber Efendimiz için oruç, sadece Ramazan ayı ile sınırlı değildi. Farz olan oruç dışında senenin pek çok gününü nafile oruçla geçirirdi. Oruç tuttuğu bu zamanlardan bir kısmını şöyle sıralayabiliriz: Şevval orucu, Muharrem orucu, Eyyam-ı Bîd orucu[224], Pazartesi-Perşembe orucu. Peygamber Efendimiz "R*amazandan sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazdan sonra da en faziletli namaz gece kılınan namazdır.*" buyurmuştur. O, "Allah'ın ayı" diye isimlendirdiği Muharrem ayında oruç tutmuş, Ramazan orucu farz kılınmadan önce ümmetine bu ayda oruç tutmayı tavsiye etmiştir.[225]

DEĞERLENDİRELİM

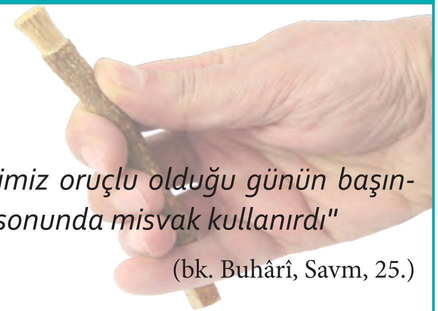

"Peygamberimiz oruçlu olduğu günün başında ve sonunda misvak kullanırdı"

(bk. Buhârî, Savm, 25.)

Peygamberimizin bu uygulamasını, oruçlu iken diş temizliğinin önemi açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Peygamberimiz ve inananlar için Ramazan ayı aynı zamanda Kur'an ayıdır. Kur'an-ı Kerim'de "... **Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır...**"[226] buyrularak bu ayın Kur'an ayı olduğu bildirilmiştir. İlk vahiy bu ayda Peygamberimize inmeye başlamıştır. Esasen Ramazan ayının on bir ayın sultanı olması, Kur'an-ı Kerim'in bu ayda nazil olmaya başlamasındandır. Peygamberimiz başka hiçbir zaman olmadığı kadar bu ayda ibadet ve kulluk için çaba göstermiştir.[227]

7.4.7. Ramazan ayı oruç ve Kur'an ayıdır.

Ramazan ayının en özel günü hiç şüphesiz Kadir Gecesi'dir. Kadir Gecesi'yle ilgili Kur'an-ı Kerim'de müstakil bir sure bulunmaktadır. Bu surede Kadir Gecesi'nin bin aydan daha hayırlı olduğu belirtilmektedir. Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur: "*Kim faziletine inanarak ve mükâfatını Allah'tan (c.c.) bekleyerek Kadir Gecesi'ni ibadet ile geçirirse geçmiş günahları bağışlanır.*[228]

222 Buhârî, Bed'ul-vahy 5, 6.
223 bk. Buhârî, Zekât, 70.
224 Eyyam-ı Bîd, Kameri ayların 13, 14 ve 15 inci günlerinde tutulan oruçtur.
225 bk. Müslim, Sıyâm, 202, 203; Ebu Dâvûd, Savm, 55.
226 Bakara suresi,185. ayet.
227 Tirmizî, Savm, 73.
228 Buhârî, Fadl-Leyleti'l Kadr, 3.

Ramazan ayında camilerde karşılıklı Kur'an okuma geleneği olan "mukabele" yine bu ayda yapılan ibadetlerdendir. Peygamber Efendimiz her Ramazan ayında, indirilen Kur'an ayetlerini Cebrail (a.s.) ile karşılıklı okurdu. Ömrünün son Ramazan ayında mukabeleyi iki defa yapmıştır.[229]

Peygamberimizin Ramazan ayının son on gününde yaptığı bir sünneti de itikâftır. **İtikâf**; niyet ederek cuma kılınan bir mescitte, ibadet ve taatte bulunmak için belli bir süre kalmaktır. Bu süre bir namaz vakti olabileceği gibi Peygamberimizin yaptığı gibi Ramazan'ın son on günü de olabilir. İtikâf sünnet-i müekkededir.[230]

Peygamberimiz itikâf için mescidinde özel bir yer ayarlatmış, evi mescidin bitişiğinde olmasına rağmen bu özel bölümde Ramazanın son günlerini ailesinden ayrı olarak burada ibadetle geçirmiştir. Ebu Hureyre'nin (r.a.) itikâfla ilgili bir rivayeti şöyledir: Nebî *"Her Ramazan ayının son on günü itikâfa girerdi. Vefat ettiği senenin ramazanında ise yirmi gün itikâfa girdi."*[231] buyurarak Peygamberimizin itikâf ibadetine verdiği önemi zikretmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz Şevval ayında altı gün oruç tutan kimsenin tüm seneyi oruçlu geçirmiş gibi olacağını ümmetine müjdelemiştir. Bu konuyla ilgili olarak, *"Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra buna Şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur."* buyurmuştur.

(Müslim, Sıyâm, 204.)

Allah Resulü Medine'ye hicret ettiği zaman orada bulunanların iki bayram kutladıklarını öğrendi. Medineliler bu bayramlarında çeşitli oyunlar oynar ve eğlenirlerdi. Onların bu durumunu gören Peygamberimiz *"Allah Teala size kutladığınız bu iki bayrama karşılık olarak daha hayırlısını, Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı'nı vermiştir."*[232] buyurdu.

Peygamberimizin bildirdiğine göre Ramazan ayı cennet kapılarının açıldığı cehennem kapılarının kapandığı bir aydır.[233] Peygamber Efendimiz Allah (c.c.) rızası için oruç tutanların, adı "Reyyan" olan bir kapıdan cennete gireceğini bildirmiştir.[234] Bu ay, tüm aile bireylerinin beraber olduğu, akraba ve dostlarla birlikte olma ayıdır. Ramazan ayı nimetlerin kıymetini bilip şükretmenin, bu nimetleri bölüşmenin ayıdır. Bu ay, toplu iftarlar ve teravih namazlarıyla birlik ve beraberlik mevsimidir.

NOT EDELİM

"Oruç cehennemden koruyan bir kalkandır."

(Nesâî, Savm, 16.)

"Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur."

(İbn Mâce, Sıyâm, 44.)

DERS DIŞI ETKİNLİK

Ramazan ayının ve oruç ibadetinin önemi ile ilgili ayet ve hadisler araştırarak sunu hazırlayınız.

229 bk. Buhârî, Bed'ul-vahy, 5.
230 Lütfi Şentürk; Seyfettin Yazıcı, İslam İlmihali, s. 288.
231 İbn Mâce, Sıyâm, 58.
232 Nesâî, Iydeyn,1.
233 bk. Buhârî, Savm, 5.
234 bk. Tirmizî, Savm, 55.

OKUMA PARÇASI
NAAT-I ŞERÎF

(O Gece Sendin Gelen)
Arşın kubbelerine, adı nurla yazılan,
İsmi; semada "Ahmed", yerde "Muhammed" olan,
Yedi katlı göklerde, Hakk Cemali'ni bulan,
Evvel-ahir yolcusu,
Ya Hazreti Muhammed

Sağnak nur yağmurları, inerken yedi kattan,
O gece, Sendin gelen, ezel kadar uzaktan,
Melekler, her zerreye, müjde verirken Hakk'tan;
O gece, Sendin gelen,
Ya Hazreti Muhammed

Güneşler; o gecenin, nuruna secdederken,
Yıldızlar; meşk içinde, kâinat vecd ederken,
Bütün hamd ü senalar, Yüce Rabb'e giderken,
O gece Sendin gelen,
Ya Hazreti Muhammed...

Sen ki; büyük yargıda, şefaat müjdecisi,
Bunca âciz beşerin, mahşer günü bekçisi,
Sen ki; Kur'an şahidi, Allah'ın son elçisi,
Kurtuluş habercisi,
Ya Hazreti Muhammed...

Gönül gözü görmeyen, can gözünü neylesin,
Dünyada dönmeyen dil, mahşerde ne söylesin,
Allah, bütün beşeri, ümmetinden eylesin,
Sancağının altında,
Ya Hazreti Muhammed

Hakk ile, kul vuslatı, o ilahi düğünde,
Hiç kimseden kimseye, fayda olmayan günde,
Hasatları, has tartan, o terazi önünde,
Noksanları bağışlat,
Ya Hazreti Muhammed

Bu iman meşalesi, hiç sönmeden yanacak,
Ümmetin, Seni her an, mahşere dek anacak,
Gönül tortularımız, nurunla paklanacak,
Andımıza şahit ol,
Ya Hazreti Muhammed

Biliriz ki; hükmü yok, bu dünya nimetinin,
Gönüldür sermayesi, ahiret servetinin,
Sana, salat ve selam, gönderen ümmetinin,
Cennetler şahidi ol,
Ya Hazreti Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)

(Cengiz Numanoğlu, Şuûr, s. 42-45.)

3. PEYGAMBERİMİZİN GİYİM KUŞAM ADABI

DEĞERLENDİRELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) saçı başı dağınık bir kimse gördüğünde *"Bu adam, saçını tarayacak bir şey bulamamış mı?"* demiştir. Yine üstü başı kirli olan birini gördüğünde *"Bu adam, elbisesini yıkayacak su bulamamış mı?"* buyurmuştur.

(Ebu Dâvûd, Libas, 17; Nesâî, Ziynet, 60.)

Peygamberimizin giyim kuşam konusunda böyle hassas davranmasının sebepleri neler olabilir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Adap kelimesi edeb kelimesinin çoğulu olup "edepler" anlamına gelir. Genel olarak bir toplumda örf, âdet ve kural hâlini almış, iyi tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgi anlamında kullanılan bir terimdir.[235] Onun gerek ibadet hayatı ve gerekse günlük hayattaki bütün davranışları bizim için en güzel örnektir.

Örtünmeyle ilgili emirler, genel olarak **tesettür** kavramı ile ifade edilir. Tesettür, insanın vücudunun belli yerlerini örtmesi demektir.[236] Tesettür konusunda Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "**Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. ... Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar. Ziynetlerini, kocalarından, babalarından, kocalarının babalarından, oğullarından, üvey oğullarından, erkek kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, ... başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!**"[237] İslam'da tesettür kadın erkek ayrımı olmaksızın tüm Müslümanlara farzdır. İslam dininde vücudun gösterilmemesi gereken mahrem yerlerin namazda ve namaz dışında örtülmesi "setriavret" kavramı ile tanımlanır.[238] Genel olarak erkekler diz ile göbek arasını, kadınlar ise el, yüz, ayak dışındaki tüm vücudu örtmek zorundadır. İslam Müslümanların giyim kuşamı konusunda genel

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takva elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah'ın ayetleridir. Belki düşünüp öğüt alırlar."

(A'râf suresi, 26. ayet.)

7.4.8. Peygamberimizin Hırka-i Şerif'i.-Hırka-i Şerif Cami-İstanbul

235 Mustafa Çağrıcı, "Edeb", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 412.
236 Yunus Apaydın, "Tesettür", TDV İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 538.
237 Nûr suresi, 30–31. ayetler.
238 Fatih Okumuş, "Setr-i Avret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 36, s. 576.

çerçeveyi çizmiştir. Buna göre kıyafetler vücut hatlarını belli edecek kadar dar ve şeffaf olmamalıdır.[239]

Peygamberimizin giyim kuşam adabından bahsederken öncelikle ele alınması gereken konu onun temizliğe verdiği önemdir. İlk gelen ayetlerden birinde Rabb'imiz **"Ey örtüsüne bürünen (Resulü'm)! Kalk ve (insanları) uyar. Sadece Rabb'inin büyüklüğünü dile getir. Elbiseni tertemiz tut (nefsini arındır)."**[240] buyurarak temizliğe verdiği önemi belirtmiştir. Peygamberimiz de temizliğin önemi ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"... Temizlik imanın yarısıdır."*[241] Namaza hazırlık şartlarından olan necasetten taharet, İslam dininin temizliğe verdiği önemi ortaya koyar.

Peygamberimizin kıyafetleri son derece sade idi. Gösteriş ve şatafattan uzaktı. O, bir hadisi şerifinde: *"Mütevazi giyinmek müminin özelliğidir."*[242] buyurarak sade kıyafetler giymeyi tavsiye etmiştir. Peygamberimiz tertipli ve düzenli olmaya özen göstermiş, abartılı ve gösterişli kıyafetler giymekten kaçınmıştır. Çok dikkat çekici kıyafetler ve ipekli elbise giymemiştir. İpekli elbise kullanmayı erkekler için yasaklamıştır. Resulullah ipek bir kumaşı sol eline ve bir parça altını da sağ eline almış, sonra bunları elleriyle yukarı kaldırarak şöyle buyurmuştur: *"Şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helâldir."* [243]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz görünüşünün düzenli ve tertipli olmasına çok önem verirdi. Evinden çıkarken ve insanların huzuruna gelirken elbisesine dikkat eder, sakal ve sarığını düzeltirdi. Kendisine neden böyle yaptığı sorulduğunda: *"Allah, kişinin kardeşlerinin yanına çıkarken (dış görünüşüne) özen göstermesini sever."* buyurmuştur. (Müslim, Libas, 36.)

Peygamberimiz giyim kuşam ile gösterişte bulunmayı ve kibirlenmeyi kesin olarak yasaklamıştır. Giysilerimizin, Allah'ın (c.c.) bize verdiği bir nimet olduğunu ve bunlarla kimseyi küçük görmememiz gerektiğini belirtmiştir. Abdullah b. Mesud'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

– *Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse cennete giremez.*

Sahabeden biri:

– İnsan, elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır, bunu ister (bu da kibir midir?) diye sorunca, şunları söyledi:

– *Allah güzeldir, güzeli sever. Kibir ise hakkı kabul etmemek ve insanları küçümsemektir.*[244]

BİLİYOR MUSUNUZ?

Resulullah yeni bir elbise, sarık, gömlek, vb. giydiği zaman, giydiği şeyin adını söyleyerek şöyle dua ederdi: *"Allah'ım! Hamd sana mahsustur. Bunu bana sen giydirdin. Senden bunu hayırlı kılmanı ve yapılışına uygun kullanmayı dilerim. Şerrinden ve yaratılış gayesi dışında kullanılmasının şerrinden de sana sığınırım."* (Ebu Dâvûd, Libas, 1.)

239 bk. Lütfi Şentürk; Seyfettin Yazıcı, İslam İlmihali, s. 144.
240 Müddesir suresi, 1-4. ayetler.
241 Tirmizî, Da'avât, 86.
242 Ebu Dâvûd, Teraccül, 1.
243 İbn Mâce, Libas, 19.
244 Müslim, İman 147.

Allah Resulü tüm tavır ve davranışlarımızda orta yolu tutmamızı tavsiye etmiştir. Giyim kuşamda da aşırılıktan uzak olmamızı Rabb'imiz **"(Onlar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar."**[245] buyurarak bizlere açıklamıştır. Bu ayetle kıyafetlerimiz için aşırı harcama yapmamız yasaklanmıştır. Modanın israfa dönüşen, para harcamayı özendiren yönlerinden kaçınmamız gerekir. Müslüman elbette imkânları ölçüsünde en iyi kıyafeti, en güzel şekilde giymeyi hak eder. Ancak modaya uyacağım diye gereksiz ve aşırı harcama yapmamalı, israf etmemelidir.

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Ey Âdemoğulları! Mescide her gittiğinizde güzel ve temiz giyinin..."

(A'râf suresi, 31. ayet.)

Giyim kuşam konusunda akla gelen konuların biri de "ne giyileceği?" sorusudur. Peygamberimizin yaşadığı Arap Yarımadası'nın gerek iklimi gerekse kültürel özellikleri farklıdır. Bundan dolayı Peygamberimiz bugün bizim kullandığımız pek çok kıyafeti kullanmamıştır. Hicaz Bölgesi'nde sıcaklığın fazla olmasından dolayı daha hafif ve farklı kıyafetler tercih edilmiştir. Bu bölgede kullanılan kıyafetlerin soğuk iklimlerde kullanılması mümkün değildir. İşte bu yüzden İslam dini, kıyafetin genel prensiplerini belirlemiş, farklı coğrafyalar ve kültürlerde kullanılan kıyafetlere tesettüre uyulması kaydıyla yasak getirmemiştir.

Hz. Aişe'nin naklettiğine göre: "Resulullah bir gün odama girdiğinde kız kardeşim Esma (r.a.) yanımda idi. Üzerinde tesettüre uygun olmayan bir kıyafet vardı. Resulullah onu görünce dışarı çıktı. Kız kardeşime "Herhâlde Resulullah sende uygun olmayan bir şey gördü." dedim. Hz. Esma'nın oradan ayrılmasından sonra Resulullah içeriye girdi. Hz. Aişe, Allah Resulü'ne niçin gittiğini sordu. Resulullah da elbisesinin kolunu sadece parmakları görünecek şekilde ellerinin üzerine çekerek şöyle cevap verdi: "... *Müslüman kadın şurasından başkasını gösteremez*, diyerek yüzü ve ellerini işaret etti."[246] Bu hadis elbisenin rengi, modeli ve markasının değil, örtünme (setr) görevini ifa edip etmediğinin önemli olduğunu göstermektedir.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

Ebu'l-Ahvas (r.a.) babasından naklen diyor ki:
"Üzerimde kötü bir elbise olduğu hâlde Resulullah'ın yanına gelmiştim. Bana:
"Senin malın yok mu?" diye sordu.
"Evet, var!" dediğimde:
"Hangi çeşit maldan?" sorusunu yöneltti.
"Her çeşit maldan Allah bana vermiştir (deve, sığır, davar, at,... hepsinden var)" demem üzerine:
"Öyleyse Allah Teala sana bir mal verdiği vakit Allah'ın verdiği bu nimetin eseri senin üzerinde görülmelidir!" buyurdu."

(Nesâî, Zinet, 83.)

245 Furkan suresi 67. ayet.
246 Ebu Dâvûd, Libâs, 31.

Peygamber Efendimiz, diğer din mensuplarının inanç, sembol ve yaşantılarından uzak durulmasını istemiştir. Aynı şekilde giyim kuşam konusunda da onlara benzemeyi yasaklamıştır. O, müşriklere benzememek için onlar tarafından tercih edilen renkteki kıyafetlerin giyilmesini yasaklamıştır.[247] Aynı şekilde saç ve sakalın şekli ve uzunluğu konusunda da "*Müşriklere muhalefet edin, bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın.*" diyerek müşriklerin yaptığının tersinin yapılmasını emretmiştir.[248] Dolayısıyla bizler de giyim kuşam tercihlerimizde İslam'ın belirlediği prensiplere göre hareket etmeliyiz. Allah Resulü giyim kuşamda, oturup kalkmada, konuşma ve davranışlarda erkeklerin kadınlara, kadınların da erkeklere benzemelerini kesin olarak yasaklamıştır.[249]

Bize her konuda örnek olan Peygamberimiz, giyim kuşamda da inananların örneğidir. Onun elbisesi sade, temiz, tertipli ve düzenlidir. Kıyafeti abartıdan uzak ve zariftir. Saçı ve sakalı taranmış ve bakımlıdır. Bizler de rol modelimiz Peygamberimizi giyim kuşam konusunda örnek almalıyız.

YAZALIM

Aşağıda verilen kavram haritasını İslam'da kıyafet kuralları çerçevesinde doldurunuz.

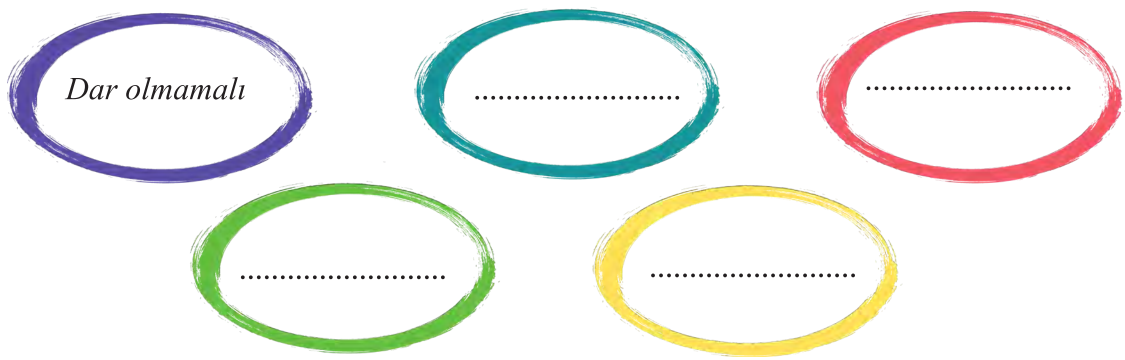

4. PEYGAMBERİMİZİN NEZAKET VE HİLMİ

PAYLAŞALIM

Size yanlışlıkla çarpan bir arkadaşınıza sesinizi yükselttiğinizde, o kimsenin öfkeye kapılmayarak sizden nazik bir şekilde özür dilemesi durumunda ne hissedersiniz?
Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nezaket kelime olarak başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranmak, zarafet anlamlarına gelir.[250] Nezaket sahibi insana nazik denir. Nazik insan başkalarına her zaman saygılı, anlayışlı davranan ve insanlarla güzel geçinen kimsedir. Peygamber Efendimiz de yaşantısıyla nezaketin en güzel örneklerini sergilemiştir.

Hilm ise üstün ahlaki erdemlerden bir tanesidir. Hilm sahibi kimseye "halim" denir. Sabırlı, temkinli, aklı selim ve ağırbaşlı olmak anlamına gelen hilm kelimesi; Cahiliye Dönemi'nde yaygın olan zulüm, saldırganlık ve barbarlık gibi olumsuz huy ve davranışların zıddı olarak kullanılmıştır.[251]

247 bk. Müslim, Libas, 27.
248 Buhârî, Libas, 64.
249 bk. Ebu Dâvûd, Libas, 28.
250 Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 1472.
251 Mustafa Çağrıcı, "Hilm", TDV İslam Ansiklopedisi, C 18, s. 34; "Rıfk", TDV İslam Ansiklopedisi, C 35, s. 51.

Rabb'imizin isimlerinden (Esmaü'l-Hüsna) biri de günahkârlara ceza vermekte acele etmeyen anlamına gelen el-Halim'dir. Hz. Peygamber, Eşec el-Abdî (r.a.) adlı sahabeyi överken şöyle buyurmuştur: "*Sende Allah'ın sevdiği iki haslet vardır: biri hilm, diğeri de teennidir.*"[252]

El- HALİM (c.c.)
Suçluların cezasını vermeye gücü yettiği hâlde bunu yapmayan, onlar hakkında şefkatli davranan, ceza vermekte acele etmeyen.

(Bekir Topaloğlu, "Halim", TDV İslam Ansiklopedisi, C 15, s. 335.)

El-Halim

Peygamberimizin hayatı hilm ve nezaket örnekleriyle doludur. O, kendilerine yapılan kötülüğü affetmeyen hatta kötülüğe daha fazla kötülükle karşılık vermeyi âdet edinen, şiddetin çok yaygın olduğu bir toplumda yaşamıştı. Bu yüzden hayatı boyunca pek çok nezaketsiz davranışa maruz kalmıştır. Fakat o, kendisiyle alay eden, namazda iken üzerine işkembe atan, ambargo ile Müslümanları açlığa ve ölüme terk eden hemşehrilerine hiçbir zaman kötü bir söz söylememiştir. Peygamber Efendimiz, affetmeyi, müsamaha, nezaket, şefkat ve merhametle muameleyi; kin, öfke, zorbalık ve düşmanlığa tercih etmiştir. Eşlerine ve ailesine yumuşak huylu ve affedici olmayı tavsiye ettiği gibi "*Bana bir tavsiyede bulun.*" diyen sahabeye de "*Öfkelenme!*"[253] demiştir. Başa gelen bir olayda sakinleşinceye kadar beklemenin, aceleyle tepki vermemenin doğruluğuna işaret ederek "*sabrın ilk anda*" olduğunu vurgulamıştır.[254]

Akıllı ve zeki insanlar aşırılıklara kaçmadan sorunları güzellikle hallederler. Öfke, nefret ve şiddeti seçen kimse, tehlikelerle karşılaşır. İslam'ın kurduğu kardeşlik bağını zedeler. Peygamberimiz, Müslümanlar arasında nefrete yol açan her şeyi yasaklamıştır. Kendisi de aklı, zekâsı, nezaketi ve hilmi ile öncelikle kalpleri fethetmiştir. Bu fethedilen kalplerden biri de Ebu Mahzure'ye (r.a.) aittir. Hz. Peygamber, Huneyn Seferi'nden döndüğünde namaz vaktiydi. Müezzin ezan okuyordu. Ebu Mahzure de arkadaşları ile birlikte yüksek sesle ezan sözlerini taklit ederek müezzinle alay ediyordu. Peygamberimiz gençleri gördü ve "*Onların arasında ezan okuyan güzel bir ses işittim, bu ses kimin*?" diyerek onları yanına çağırdı. Seslerini dinlemek için bir yarışma düzenledi. Ebu Mahzure birinci gelmişti. Allah Resulü onun başını okşadı ve vakti gelince ezanı onun okumasını söyledi. Hatta birincilik ödülü olarak ona biraz

PAYLAŞALIM

Peygamber Efendimiz Müslümanları seçkin kılacak birtakım özelliklerden bahsetmiştir. Bunlardan birisi de hilm ve güzel ahlak sahibi olmaktır. Kufe'ye yerleşip orada vefat eden sahabilerden Cabir b. Semure (r.a.), babasıyla birlikte bulunduğu bir mecliste Allah Resulünün şöyle dediğini aktarmaktadır: "*Çirkin söz ve davranışların İslam'da hiç yeri yoktur. Müslümanlığı en iyi olan insanlar, ahlakı en güzel olanlardır.*"

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 100.)

Peygamberimizin yukarıdaki hadisinden ilkeler çıkararak arkadaşlarınızla paylaşınız.

252 Müslim, İman, 25,26; Ebu Dâvûd, Edeb, 149.
253 bk. Buhârî, Edeb, 76.
254 bk. Buhârî, Cenaiz, 31.

da para verip dualar etti. Peygamberimizin bu güzel davranışı Ebu Mahzure'nin İslam'a ısınmasına ve Müslüman olmasına vesile oldu.[255]

Kötülükleri iyilikle karşılayabilmek; nezaket, sabır, öfkeye hâkimiyet ve yumuşak huylulukla yani hilmle mümkün olur. Peygamberimizin öfkesine hâkim olması, kendisine yapılan kötülükleri affedecek derecede sabır ve hilim sahibi olması onun üstün vasıflarındandır. Allah Resulü duyguları kontrol edebilmenin insanı güçlü kıldığını şu sözlerle ifade etmiştir: *"... Güçlü kimse insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır."*[256] Öfke anında Peygamber Efendimizin bir tavsiyesi de şudur: *"Öfke şeytandandır, şeytan ise ateştendir. Ateşi su söndürür. Sizden biri öfkelendiğinde abdest alsın."*[257]

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."

(Fussilet suresi, 34. ayet.)

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz bir kişinin kötü bir davranışını uyaracağı zaman topluluk içinde isim vermez *"Bazılarına ne oluyor ki şöyle diyorlar?"* diye genel konuşurdu.

(Ebu Dâvûd, Edeb, 6.)

Peygamberimiz hilmi ve nezaketiyle düşmanlık ve nefrete sebep olabilecek münakaşalardan hayatı boyunca kaçındı. Kötülüğe kötülükle karşılık vermedi. Fakat zulme de sessiz kalmadı. *"Kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle reddetsin..."*[258] buyurarak karşılaşılan haksızlık ve zulümlere duyarsız kalmamamız gerektiğini bizlere bildirmiştir. Hoşgörünün ve sabrın bir sınırı olduğunu ve zulme karşı vurdumduymazlık ve görmezden gelmenin mümkün olamayacağını belirtmiştir.

HİLM

- Sabırdır
- Ağır Başlılıktır
- Kötülüğe kötülükle karşılık vermemektir
- Kışkırtmalara kapılmamaktır
- Yumuşak huyluluktur
- Bencil duygulara ve öfkeye hâkim olmaktır

255 bk. İbn Mâce, Ezan, 2; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğabe, C 6, S. 273–274.
256 Müslim, Birr, 106.
257 Ebu Dâvûd, Edeb, 3.
258 Müslim, İman, 78.

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ...وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ اَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا اِذَا اَفْطَرَ فَرِحَ وَاِذَا لَقِىَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ

"... Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur. Oruçlu için iki sevinç vardır: Birinci sevinci iftar vaktindeki sevincidir, diğeri de Rabb'ine kavuşup mükâfatını aldığı zamanki sevincidir."

(Müslim, Sıyâm, 164)

İslam dininde Müslümanların yerine getirmesi gereken birtakım ibadetler vardır. Bu ibadetlerin her biri kıymetli olduğu gibi oruç ibadetinin de ayrı bir kıymeti vardır.

Peygamber Efendimiz Ramazan orucunun yanında nafile oruçlara da önem verirdi. Değişik zamanlarda pek çok nafile oruç tutmuştur. Bu durum da bize orucun Müslüman'ın hayatında önemli bir yeri olduğunu gösterir. Peygamberimiz oruç ibadetinin mükâfatını belirten bu hadis-i şerifinde, yalnızca Allah (c.c.) rızası için tutulan orucun sevabının çok büyük olacağını belirtmiştir. Buna göre orucun sevabı katbekat fazlasıyla bizzat Allah Teala tarafından verilecektir.

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. ______________________________
____
____

2. ______________________________
____
____

3. ______________________________
____
____

4. ______________________________
____
____

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Peygamber Efendimizin kulluk hayatını örneklerle açıklayınız.

....

....

....

2. Peygamberimizin Ramazan orucu dışında tuttuğu nafile oruçlar hakkında bilgi veriniz.

....

....

....

3. Peygamberimizin giyim kuşamla ilgili tavsiye ettiği genel özelliklerden beş tane belirtiniz.

....

....

....

4. Peygamberimizin hilm ve nezaketini bir örnek olayla açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

5. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimizin nafile olarak kıldığı namazlardan <u>değildir</u>?

A) Kuşluk (Duha) Namazı
B) Evvabin Namazı
C) İşrak Namazı
D) Cenaze Namazı

6. Aşağıdakilerden hangisi konusu itibariyle diğerlerinden farklıdır?

A) Ramazan
B) İmsak
C) Cuma Namazı
D) İftar

7. Tesettürün ölçüsü erkeklerde ve kadınlarda değişmektedir. Genel olarak erkeklerin diz ile göbek arasını, kadınların ise eli, yüzü ve ayakları dışındaki tüm vücudu örtmesi emredilmiştir.

Yukarıdaki bilgilerden tesettürle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>çıkarılamaz</u>?

A) Kadın ve erkeklerin tesettürleri farklıdır.
B) Göbek ve diz kapağı arası erkekler için örtülmesi zorunlu kısımlardır.
C) Tesettür öncelikle kadınlara farzdır.
D) Kadınların elleri ve yüzü tesettür kısmına dâhil değildir.

8. İbadetlerin yapılış amacına yönelik olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğru değildir?

A) İbadetler kulluk vazifesidir.

B) Bazı ibadetlerin yeri ve zamanı vardır.

C) İbadetler Allah'a karşı bir şükür ifadesidir.

D) İbadetler kişilerin Allah katında konumunu belirlemez.

9. Aşağıdakilerden hangisi hilm davranışına örnek oluşturur?

A) Hata ettiğimizde özür dilemek

B) Hediye alıp vermek

C) Kötülüğe kötülükle karşılık vermek

D) Kaba davrananlara aynıyla karşılık vermek

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

10. Müslümanların imsakla iftar arasında yemeden, içmeden uzak durarak Allah'ın rızasını kazanmak için yaptıkları ibadete .... denir.

11. Aşırılıklardan uzak durmak, orta yolu takip etmek anlamına gelen kavram ....'dir.

12. Hilm sahibi kimseye .... denir.

13. Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan namaz ....'dır.

Ç. Soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

İbadetler ile ahlak arasında yakın bir ilişki vardır. İbadet, Allah'a karşı bir görev olmanın yanında kişiyi ahlaki açıdan geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Kişinin ibadeti, ahlakını güzelleştirmeye vesile olmuyorsa çelişkili bir durum söz konusudur. Nitekim Allah Resulü, kişinin namazının, orucunun ve sadakasının çokluğunun onu tek başına kurtarmayacağını aynı zamanda onun güzel ahlak sahibi olması gerektiğini ifade etmiştir. İman, ibadetler ve ahlak arasında denge ve uyum olmalıdır.

14. Paragrafın ana fikri nedir? Açıklayınız?

....

15. İbadet ve ahlak arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız?

....

D. Aşağıda verilen cümleleri kelimelerle eşleştirelim.

1	İslam dininde erkekler için haram kılınmıştır.	A	Ramazan
2	Boyun eğme, itaat, kulluk, tapma anlamlarına gelen kavramdır.	B	Altın ve ipek
3	İnsanların gelip geçmesine engel olan bir engeli kaldırmaktır.	C	İbadet
4	Farz olan oruç bu ayda tutulur.	D	Tesettür
5	İnsanların giyim kuşamıyla ilgili ölçülere verilen genel isim.	E	Sadaka

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünitede geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

- ▷ İTİDAL
- ▷ SABIR
- ▷ ŞÜKÜR
- ▷ NEZAKET
- ▷ HİLM
- ▷ TESETTÜR

- ▷ SAVM
- ▷ İTİKAF
- ▷ KULLUK
- ▷ FARZ
- ▷ ORUÇ
- ▷ NAMAZ

- ▷ SAHUR
- ▷ İFTAR
- ▷ MİSVAK
- ▷ RAMAZAN
- ▷ EVVABİN
- ▷ KURBAN

M	Y	D	O	J	R	S	Ş	T	D	L	R
F	Z	M	A	R	R	U	A	Ü	A	F	B
T	R	S	İ	R	U	I	H	V	K	N	F
D	S	Ü	K	T	A	Ç	B	A	M	Ü	A
Y	T	S	T	F	İ	M	K	A	S	Y	R
M	F	I	T	T	K	D	A	Z	S	V	Z
G	İ	A	Y	E	E	U	A	Z	A	C	K
İ	B	S	K	N	K	S	L	L	A	Y	U
F	V	L	V	İ	A	A	E	L	T	N	R
T	G	D	D	A	T	M	Z	T	U	K	B
A	M	L	İ	H	K	İ	A	E	F	K	A
R	N	İ	B	A	V	V	E	Z	N	N	N

5. ÜNİTE

SAHABEDEN ÖRNEK DAVRANIŞLAR

Bu ünitede;

1. Sahabenin cesaretini ve sadakatini örneklerle öğrenceğiz.
2. Sahabenin yardımlaşmasını ve dayanışmasını örneklerle açıklayacağız.
3. Sahabenin azmini ve fedakârlığını örneklerle açıklayacağız.
4. Ashab-ı Bedir'in faziletiyle ilgili bir hadisi öğrenerek hadisten ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

- ☑ şehitlik
- ☑ gazilik
- ☑ cesaret
- ☑ cihad
- ☑ îsâr

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Dostluk ve sadakat kavramlarını sözlükten araştırınız.
2. Sahabe kavramı hakkında neler biliyorsunuz?
3. Mekke Dönemi'nde Müslümanların yaptıkları fedakârlıklar hakkında neler biliyorsunuz?
4. Ülü'l-Azm peygamberler kavramını araştırınız.

1. SAHABENİN CESARET VE SADAKATİ

PAYLAŞALIM

"Bir kişide bulunan huyların en kötüsü cimrilik ve korkaklıktır."

(Ebu Dâvûd, Cihad, 21.)

Peygamberimiz, korkaklığı neden kötü bir huy olarak nitelemiş olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.5.1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) mübarek isminin yazılı olduğu bir hat örneği.

Cesaret; korku, tehdit ve güç durumlar karşısında yiğitlik göstermektir. Sadakat ise doğruluk ve içtenlikle kurulan güçlü dostluk, gönülden bağlılık anlamlarına gelmektedir. Birey ve toplum olarak tüm Müslümanlar önce Allah'a (c.c.) sadakat göstermeli ve itaat etmelidirler. Bu ise O'nun emirlerine itaat etmek, yasakladığı şeylerden kaçınmak ve O'nun Resulü'ne içtenlikle bağlanmakla olur.

Yüce Rabb'imiz **"... Her kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, gerçekten büyük bir başarıya ulaşır."**[259] buyurarak inananların kendisinden sonra elçisine itaat etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Bir ayette de **"Şüphesiz Allah inananları destekler, savunur. Doğrusu Allah hiçbir haini ve nankörü sevmez."**[260] buyrularak, Müslümanların cesaret, sadakat ve itaat gibi üstün nitelikleri edindiklerinde hem zafere hem de Allah'ın (c.c.) sevgisine mazhar olacakları vaat edilmiştir. Peygamberimiz de bu ayetler ışığında cesur ve güvenilir bir nesil yetiştirdi. Ashab-ı Kiram adı verilen bu seçkin şahsiyetler, Peygamber Efendimize gönülden bağlandılar. Allah'a (c.c.) sadık bir kul, elçisine sadık bir dost oldular.

259 Ahzâb suresi, 71. ayet.
260 Hacc suresi, 38. ayet.

Asr-ı Saadet'te, Allah Resulü'ne yol arkadaşı olan Ashab-ı Kiram, Peygamberimizin İslam davası yolundaki en güvenilir arkadaşları oldular. Onlar birbirleri ile olan ilişkilerinde, Hz. Peygamber ile olan ilişkilerinde ve Allah (c.c.) ile olan ilişkilerinde hep sadakat duygusu ile hareket ettiler.

7.5.2. İmanın ve sadakatin kalplere yerleşmesi önemlidir.

Rabb'imiz, **"Peygamber'e itaat eden Allah'a itaat etmiş olur..."**[261] buyurarak Hz. Peygamber'in emirlerine uymanın önemini vurgulamıştır. Ashab da her zaman bu ilke doğrultusunda "İşittik ve itaat ettik" diyerek hareket etmeye özen gösterdi. Nazil olan her ayetle Allah Resulü'nden öğrendiklerini hayatlarına geçirdiler. Hz. Aişe'nin anlattığına göre, **"... başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar..."**[262] ayeti nazil olunca, erkekler hemen evlerine giderek bu ayetleri ailelerine okudular. Söz konusu ayetleri işiten Müslüman hanımlar, evdeki imkânlarına göre kendilerine başörtüsü yaptılar. Ertesi sabah Peygamberimizin arkasında başörtülü olarak hepsi namaza durmak suretiyle Allah'ın emrine olan sadakatlerini gösterdiler.[263]

Sahabenin Hz. Peygamber ile olan dostluğunun temelinde **"De ki; Allah'ı seviyorsanız, bana tabi olunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın."**[264] emri vardır. Bu ilahi emir kapsamında sahabiler, Allah Resulü'nü kendilerine örnek aldılar. Bu nedenle onun yaşantısını büyük bir dikkatle izlediler. Hz. Ebu Bekir'in bu konuda söylediği sözler sahabenin Peygamberimize bağlılığını göstermesi açısından dikkat çekicidir: ..."Ben Resulullah'ın yaptığı bir şeyi yapmadan bırakamam! Ben onun emirlerinden bir şeyi terk edersem yolundan ayrılacağımdan korkarım."[265]

Sadakat ve doğruluk bir Müslüman'ın en belirgin özelliğidir. Müslüman güvenilirdir. Elinden ve dilinden kimseye zarar gelmez. İhanet ve nankörlük ise bir Müslüman'da bulunmaması gereken özelliklerin başında gelir. Bu nedenle sahabe Allah (c.c.) ve Resulü'ne sadakat gösterdikleri gibi içerisinde güvenle yaşadıkları vatanlarına da sadakat duygusuyla bağlandı. Medine Dönemi'nde, Peygamberimiz ve arkadaşlarını şehirlerine çağırarak tüm Arabistan'ı karşılarına alan ensar, Hz. Peygamber'e Akabe'de verdikleri sözlere bağlı kaldı. Muhacir de kendisine kucak açan ensarla birlik oldu, canı pahasına vatanını korudu. Onlar maddi manevi gösterdikleri azim ve fedakârlıklarla sadakatlerini ispatladılar. Ensar ve muhacir zalime karşı tek yürek oldu. Allah ve Peygamber sevgisinden kaynaklanan cesaretle vatanlarını düşmana karşı savundular. Onlardan kimi **şehitlik** kimi **gazilik** şerefine erişti.

PEYGAMBERİMİZ'E SADAKAT

- Hz. Peygamber'i canından çok sevmektir.
- İşittik, itaat ettik diyebilmektir.
- Hz. Peygamber'i örnek almaktır.
- Her türlü fedakârlığı yapabilmektir.

261 Nisâ suresi, 80. ayet.
262 Nûr suresi, 31. ayet.
263 İbn Kesir, Tefsir'ül Kur'an'il-Azim, C 6, s. 570.
264 Al-i İmran suresi, 31. ayet.
265 Müslim, Cihad ve Siyer, 16.

Mute Savaşı'nda olduğu gibi **cihad** günleri, sahabenin cesaretini, sadakatini ve fedakârlığını gösterdikleri zamanlardı. O gün, Hz. Peygamber Mute'ye gitmek üzere üç bin kişilik bir ordu hazırladı ve kumandanlığına Zeyd b. Harise'yi (r.a.) tayin etti. Orduya şu talimatı verdi: "*Şayet Zeyd* şehit düşerse Cafer b. Ebu *Talip, Cafer b. Ebu Talip şehit düşerse Abdullah b. Revaha kumandan olsun. O da şehit düşerse aranızdan birini komutan seçiniz.*" Peygamberimizin bu talimatlarını duyan bir Yahudi şöyle dedi: "Eğer sen gerçekten bir peygambersen, az veya çok kimlerin ismini zikrettiysen, bunlar öldürülecektir. Çünkü İsrailoğullarının peygamberleri yüz tane de komutan belirlese, onlar hep öldürülürdü." Sonra Zeyd'e (r.a.) dönerek "Ey Zeyd, eğer Muhammed (s.a.v.) peygamberse, sen buraya bir daha dönemeyeceksin, vasiyetini yap!" dedi. Zeyd b. Harise (r.a.) ise "Ben kesinlikle şehadet ederim ki O sadık bir peygamberdir" dedi. Cafer b. Ebu Talip (r.a.) ise Hz. Peygamberin ordunun birinci komutanlığına Zeyd b. Harise'yi (r.a.) getirmesine itiraz etti: "Ya Resulallah! Benden önce Zeyd'in ismini söylüyorsun, oysa ben korkak biri değilim."[266] Zeyd b. Harise (r.a.) ve Cafer b. Ebu Talib'in (r.a.) şehit olacaklarını neredeyse bilmelerine rağmen savaştan kaçmak yerine öncü olmayı istemeleri, sahabenin cesaretinin ve sadakatinin açık göstergesidir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Gazi: Allah (c.c.) yolunda savaşan mücahit anlamına gelir.

Şehit: İslam'ın yücelmesi (i'la-yi kelimetullah) ve vatan müdafaası için savaşırken ölen Müslüman'ı ifade eder. Şehitler, Allah katında yüksek bir mertebeye sahip kimselerdir. Şehit kelimesinin çoğuluna şühedâ denir.

Cihad: Sözlükte "gayret etmek, bir işi yapabilmek için bütün imkânlarını kullanmak" anlamına gelen **"cihad"** kavramı; Kur'an ve hadislerde, Allah (c.c.) yolunda savaşmak, Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bir şekilde yaşama çabası anlamlarına gelir. Ayrıca, dini öğrenmeyi, dinin emir ve yasaklarına uymayı, haram ve günahlara karşı nefis ile mücadele etmeyi, İslam'ın bilinmesi, yaşanması ve yücelmesi için çalışmayı ifade eder. Cihad, sadece bedensel olarak savaşmakla sınırlı değildir. Mali alanı da kapsamaktadır.

(Fahrettin Atar, "Şehid", TDV İslam Ansiklopedisi, C 38, s.429; İsmail Karagöz, "Şehid", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 180; İbrahim Paçacı, "Gazi", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 538; İsmail Karagöz, "Cihad", Dini Kavramlar Sözlüğü, s.89.)

Hz. Peygamber ile aynı çağda, aynı şehirde, aynı mahallede, hatta aynı evde yaşama tecrübesi Ashab-ı Kirama, din eğitiminin yanında karakter eğitimi alma fırsatı da verdi. Cahiliye Devri'nin kaba saba, zalim ve bencil insanları; merhametli, cömert, iyilik timsali, hatasını kabul edecek kadar yürekli, gözünde yaşlarla Allah'a (c.c.) tövbe edecek kadar samimi, yüreği titremeden düşman karşısına çıkacak kadar cesaretli, gökteki yıldızlar gibi parlayan birer Müslüman oldular.

Ashab-ı Kiram, Zeyd b. Harise (r.a.) gibi Hz. Peygamberi, anne ve babalarına tercih ettiler. Hz. Ali gibi ölümü göze alarak Allah Resulü'nün yatağına yatacak kadar cesaret ve fedakârlık gösterdiler. Hz. Ebu Bekir gibi Rasul-i Ekrem'e yol arkadaşı oldular. Ebu Eyyüb el-Ensari (r.a.) gibi evlerinin kapısını Peygamberimize açtılar. Düşmana karşı Allah'ın Peygamberini asla yalnız bırakmayacak kadar güvenilir bir dost oldular. Onların Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan bağlılığı ve ona verdiği destek, İslam'ın yayılması ve doğru anlaşılmasında büyük rol oynadı. Bizler de bugün tıpkı Peygamberimizin sadık arkadaşları gibi Rabb'imizin emirlerini yerine getirip yasakladıklarından uzaklaşarak ve Allah Resulü'nü örnek alarak Peygamberimize sadakatimizi göstermeliyiz.

266 Zehebi, A'lami'n-Nübelâ, C 2, s. 121,123.

OKUMA PARÇASI

KA'B b. MALİK'İN TÖVBESİ

7.5.3. Allah tövbeleri kabul edendir.

Ka'b b. Malik (r.a.) hâli vakti yerinde olan bir ailenin tek çocuğuydu. İkinci Akabe Biatına katılarak Müslüman olan Ka'b'ı (r.a.) Peygamberimiz çok severdi. Fakat Ka'b (r.a.), bir gün öyle bir şey yaptı ki bunun bedeli gözyaşları ve tövbe ile geçen, acı dolu elli gün oldu. Bu olayı onun ağzından dinleyelim:

"Maddi imkânlarımın ve sağlığımın yerinde olduğu zamanlardı. Peygamberimiz Medine'de cihad çağrısı yaparak 'Tebük'e gidilecek.' demişti. Tebük çok uzaktı, şiddetli sıcakların olduğu zamandı ve düşman çok kalabalıktı. Bu nedenle, Allah Resulü ve Müslümanlar yol için gerekli hazırlıkları yapıyorlardı. Ben ise her gün çarşıya çıkıyor, hiçbir şey almadan geri eve geliyordum. Nihayetinde Resulullah (s.a.v.) Müslümanlarla yola çıktığında 'Bugün yarın yola çıkar, nasıl olsa onlara yetişirim.' diye düşündüm ama yapamadım. Bu defa da 'Gidenler sayıca çok kalabalık, benim orada olmamam çok önemli değil, hem o kalabalıkta kimse yokluğumu fark etmez.' diyerek kendimi teselli etmeye çalıştım. Dışarıya çıkıp dolaştığımda hâli vakti, gücü kuvveti yerinde olan hiç kimsenin Medine'de kalmadığını gördüm. Bu beni çok utandırmıştı ama artık çok geçti!

Hz. Peygamber'in Tebük'ten döndüğü haberi Medine sokaklarında yankılanırken beni bir üzüntü ve endişe kaplamıştı. 'Yalan söyleyerek işin içinden sıyrılsam mı yoksa cesurca doğruları mı söylesem?' diye düşünmeye başladım. Fakat yalan söyleyemeyeceğimi anladım. Tüm cesaretimi toplayarak Hz. Peygambere doğruyu söylemeye karar verdim.

Allah Resulü Medine'ye geldiğinde her zaman yaptığı gibi ilk önce mescide gidip iki rekât namaz kıldı. Ardından da Tebük seferine katılmayanları, mazeretlerini dinlemek için çağırdı. Bu kimseler yaklaşık seksen kişiydi. Herkes bir mazeret söyleyip Allah Resulü'nden af diliyor, Allah Resulü de '*Mazeretiniz kabul edildi, kalbiniz Allah'a havale edildi.*' diyordu. Sıra bana gelmişti. Peygamber Efendimiz bana '*Gel bakalım ya Ka'b! Tebük'e niye gelmedin? Akabe'de seninle sözleşmemiş miydik? Hep yanımda olacaktın?*' dedi. Şöyle cevap verdim: 'Bilirsin ki ben iyi bir hatibim ey Allah'ın Resulü! Şu an senden başka kimin yanında olsam söyleyeceğim mazeretle onu hem inandırır hem de razı ederdim. Fakat sana bunu yapamam, yalan söyleyemem! Doğruyu söyleyeceğim! Umarım ki Allah (c.c.) kusurumu bağışlar. Ey Allah'ın Resulü, vallahi benim hiçbir mazeretim yoktu. Hatta her zamankinden daha da müsaittim.'

Bu sözler üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: '*Ka'b, gerçekten doğruyu söyledin. Hadi kalk, hakkında Allah hüküm verinceye kadar bekle!*' Allah Resulü'nün huzurundan ayrılmış giderken yolda karşılaştığım bazı kimseler beni kınadı: 'Ey Ka'b! Bundan önce senin bir günah işlediğine tanık olmamıştık, neden sen de diğerleri gibi bir mazeret uydurmadın. Eğer bir mazeret söyleseydin Allah Resulü senin için Allah'a dua eder böylelikle bağışlanırdın belki.' 'Beni öyle çok kınadılar ki bir an tereddüt ettim, geri dönüp bir mazeret ileri sürmeyi düşündüm ama yapamadım.'

Hz. Peygamber, cihad çağrısına uymadığım için bana ve benim durumumda olanlara toplumdan dışlanma cezası verdi. Artık kimse benimle konuşmuyor, selamımı bile almıyordu. Bu ambargo günlerinde, çok büyük bir şey oldu. Benim İslam toplumundan dışlanma cezası aldığımı haber alan Gassan Kralı, beni ülkesine çağırdı. Hz. Peygamber'i ve Medine'yi terk edip onlara katılmam karşılığında bana pek çok iyilikte bulunacağı iletildi. Tereddütsüz bu teklifi reddetsem de benim Allah Resulü'ne ihanet edebileceğimin umulması, üzüntümü katbekat arttırdı. Yapabileceğim tek şey olan gözyaşına, tövbeye ve namaza sığındım. Bu durum elli gece devam etti. Sabahlara kadar namaz kılıp dua ediyor, Allah'ın beni bağışlamasını umuyordum. Ellinci gün, sabah namazını kıldıktan sonra, dışarıdan bir ses duydum: 'Ey Ka'b! Müjde! Allah sizleri bağışladı!'

Sevinçle secdeye kapanıp şükrettim. Halk bize müjde vermek için seferber olmuştu. Herkes gözaydınlığı veriyordu. Sonra hemen mescide, Allah Resulü'nün yanına koştum ve dedim ki:

—Ey Allah'ın Resulü! Bu müjde senin katından mıdır yoksa Allah'ın katından mıdır?

—*Hayır, benim katımdan değildir. Allah'ın katından geliyor.*

—Ey Allah'ın Resulü! Benim tövbemin kabulünün müjdesi olarak bütün mal varlığımdan el çekiyor, onu sadaka olarak bağışlıyorum, dedim. Allah Resulü bana:

—*Malının bir kısmını kendin için sakla. O senin için daha hayırlıdır*, dedi.

—Hayber'deki payımı kendim için bırakıyorum, dedim ve ekledim:

—Ey Allah'ın Resulü! Allah sadakatim ve doğruluğumdan dolayı beni affetti. Benim tövbemin alameti olsun ki ben artık doğrudan başka hiçbir şey söylemeyeceğim."

(bk. Müslim, Tevbe, 9; Okuma parçası olarak uyarlanmıştır.)

YAZALIM

Aşağıdaki sorulara metne bağlı kalarak cevaplar yazınız.

Ka'b'ın (r.a.) tövbe etmesine neden olan olay nedir?

....

....

Ka'b'ın (r.a.) cesaretine bir örnek verebilir misiniz?

....

....

Kıssayı sadakat ve doğruluk açısından değerlendiriniz?

....

....

2. SAHABENİN YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMASI

PAYLAŞALIM

Allah Resulü "*Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu düşmana teslim etmez. Kim bir Müslüman'ın dünya sıkıntılarından birini giderirse, Allah da onu kıyamet gününde bir sıkıntısından kurtarır. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünyada ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse, Allah da onun dünyada ve ahirette ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah da onun yardımcısı olur.*" buyurmuştur.

(Ebu Dâvûd, Edeb, 60.)

Yukarıdaki hadis-i şeriften yola çıkarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız?

Yardımlaşma, sahip olunan güçleri ve imkânları başkalarının yararına sunmaktır. Sıkıntıları giderme konusunda başkalarına destek olmaktır. Dayanışma ise bir topluluğu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkarlar konusunda birbirine bağlanması anlamına gelir.[267] Yardımlaşma ve dayanışmanın cömertlik, iyilikseverlik ve fedakârlık gibi ahlaki değerlerle yakın ilgisi vardır. Karşıtı bencillik, cimrilik ve vurdumduymazlıktır.

Dinimizde kişinin Allah'a (c.c.) karşı görevleri olduğu gibi diğer insanlara karşı da görev ve sorumlulukları vardır. Bu görevlerinden biri de yardımlaşmaktır. İslam, yardımlaşmayı ve dayanışmayı esas alan kardeşlik bağı üzerine kurulmuştur.

7.5.4. Yardımlaşma karşılık beklenmeden yapılır.

Cahiliye toplumunda iyilik konusunda yardımlaşma olduğu gibi kötülük ve düşmanlık konularında da yardımlaşma yaygındı. Kişi kendi kabilesinden olanların her zaman yanında yer alırdı. "Zalim de olsa, mazlum da olsa kardeşine yardım et." sözü bu amaçla söyleniyordu. İslamiyet, Cahiliye Devri'nin yanlış yardımlaşma anlayışını düzeltti. Günah ve düşmanlık konusunda yardımlaşma yasaklandı, sadece iyilik ve takva (Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşmak emredildi.[268]

Yardımlaşma ve dayanışmanın temelinde İslam kardeşliği vardır. İslam kardeşliği birlik beraberlik ve iyilikseverlik demektir. Mekke Dönemi'nde sahabiler önce namazları cemaatle kılarak birlik içinde olduklarını gösterdiler. Daha sonra sevgili Peygamberimizin Allah'tan getirdiği hükümleri öğrenmek ve tebliğ faaliyetleri yapmak için Daru'l-Erkam'da bir araya geldiler. Burada güçlenen kardeşlik bilinci sahabenin ambargo yılları gibi zor dönemlerde vazgeçmeden mücadele etmesini sağladı.

Sevgi ve yardımlaşma ilkesi etrafında kurulan Medine toplumunda sahabe birbirini Allah (c.c.) için sevdi ve din kardeşleriyle tek vücut oldu. Bu, onların ihtiyaç sahiplerini görüp gözetmesini, birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışmasını sağladı. Sahabiler her şeyin sahibi olan Allah'a (c.c.) iman ettikten sonra, sahip oldukları her nimeti, Allah'a (c.c.) yaklaşmak için bir araç olarak gördüler. İçtenlikle ve samimiyetle hayırda yarışarak din kardeşlerine destek çıktılar. Zengin fakiri, güçlü zayıfı koruyup gözetti. Düşman saldırılarına karşı da maddi manevi yardımlaşma ve dayanışma içerisinde oldular.

267 TDK, Türkçe Sözlük, s. 479, 2134.
268 bk. Mâide suresi, 2. ayet.

Ensarın davranışları, cömertlikte zirve noktadır ki bu **îsârdır**. Onlardan bazıları kendileri ihtiyaç sahibi oldukları hâlde, ellerindekini kardeşlerine verdi. Müslümanlar yardımlaşma ve dayanışma içerisinde oldu. Kur'an- ı Kerim'de Rabb'imiz, cimrilik ve hırs gibi iki kötü hasletten korunarak diğerkâmlığa yönelen Müslümanları, kurtuluşa erenler olarak niteleyerek şöyle buyurmaktadır: **"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."**[269]

YAZALIM

Medine'ye hicretten sonra Hz. Peygamber muhacirler ile onlara kucak açan ensarı kardeş ilan etmişti. Hz. Peygamberin, kardeş ilan ettiklerinden ikisi de Abdurrahman b. Avf (r.a.) ve Sa'd b. Rebi' (r.a.) idi. Abdurrahman b. Avf (r.a.), cennetle müjdelenen sahabilerdendir. Ensardan Sa'd b. Rebi' (r.a.) ise ensarın zenginlerinden biriydi. Hz. Peygamber onları kardeş ilan ettiğini açıklayınca Sa'd (r.a.), Abdurrahman b. Avf'ı (r.a.) evine götürdü, tüm servetini ortaya koydu ve "Bunların yarısı senin, yarısı benim; istediğin gibi harcayabilirsin." dedi. Sa'd'ın (r.a.) bu fedakârca ve cömertçe davranışına karşılık Abdurrahman b. Avf (r.a.) bu teklifi kabul etmedi "Hayır kardeşim!" dedi. "Allah malında mülkünde, çoluk ve çocuğunda sana hayır ve bereket versin! Sen bana ticaret yapılan çarşınızın yerini göster, yeter!" dedi. İlk başta küçük şeyler alıp satan Abdurrahman b. Avf (r.a.) kısa sürede Medine'nin sayılı zenginlerinden biri oldu. Allah (c.c.) onun kanaatkârlığını bereketle mükâfatlandırdı.

(İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğabe, C 3, s. 476–477; Bünyamin Erul, Hz. Peygamberin İzinde, s.115.)

Yukarıdaki metinde sadakat, doğruluk, yardımlaşma ve kanaatkârlık kavramlarına uygun davranışları belirleyiniz. Aşağıdaki yerlere yazınız.

Sadakat ve Doğruluk: ....

....

Yardımlaşma: ....

....

Kanaatkârlık: ....

....

Sadece ensar değil muhacir de cömertti. Onlar, Asr-ı Saadet'te hem canlarıyla hem mallarıyla cihad ederek dinin yücelmesine yardım ettiler. Ellerinde ne varsa az veya çok demeden birbirleriyle paylaştılar. İslam ordusunun silah, binek ve yiyecek masraflarının karşılanması için de daima yardımlaşma ve dayanışma gayreti içinde oldular. Tıpkı Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer gibi. Onlar Tebük Seferi hazırlıklarında hayırda yarışmışlardı. O gün Hz. Ömer mal varlığının yarısını, Hz. Ebu Bekir tüm mal varlığını İslam ordusuna bağışlamıştı.[270]

269 Haşr suresi, 9. ayet.
270 bk. Ebu Dâvûd, Zekât 40; Tirmizî, Menakıb, 16.

7.5.5. Müslümanlar zulme karşı kenetlenmelidir.

Yardımlaşma ve dayanışma Müslümanlar için önemli bir dini vazifedir. Bunun için tüm Müslümanlar'ı tıpkı Asr-ı Saadet'te olduğu gibi kardeşlik bağlarını korumalıdır. Bunun bir yolu da kötülük yapmamak ve başkalarının kötülük yapmasına engel olmaktır. Nitekim Peygamberimiz *"Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et."* sözünü söylediğinde, sahabeden biri "Ya Resulallah! Mazluma yardım ederiz fakat zalime yardım nasıl olur?" diye hayretle sordu. Hz. Peygamber *"Onu zulümden alıkoyarsın."* şeklinde cevap verdi.[271]

Toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasında, çok önemli bir yere sahip olan iyiliği yaygınlaştırıp kötülükten sakındırma yani emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker, çevremizde olanlara duyarlı olmaktır. Toplumda ve bireylerde görülen kötülüklere karşı takınılan vurdumduymazca tavırların ve bencilliğin yasaklanmasıdır. Müslüman haksızlıklara karşı tepkisini her zaman ortaya koymalı, dünyanın neresinde olursa olsun din kardeşlerine yapılan zulme sessiz kalmamalıdır.

YAZALIM

Bugün bizler İslam kardeşliğini korumak, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmak için neler yapabiliriz? Düşüncelerinizi yazınız.

....

....

....

....

....

....

271 Buhârî, İkrah, 7.

3. SAHABENİN AZMİ VE FEDAKÂRLIĞI

PAYLAŞALIM

"Sabrı olmayan ümmetler, saadete giden yolda hedefe varamazlar."

(Mehmet Sürmeli, Gaye İnsan Hz. Muhammed, s.68.)

Yukarıdaki sözde, önemi vurgulanan erdemli davranış nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Azim kavramı, ısrarla istemek, kesin karar vermek, irade ve sabır gibi anlamlara gelir. Aynı zamanda azim, tercih edilen davranışı veya düşünceyi devam ettirmeye kararlı olmak; alınan bu kararı uygulama esnasında karşılaşılacak her türlü zorluk karşısında dayanıklılık göstermektir.[272] Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmek, günahlardan kaçınmak, kötülüklere karşı koymak ve musibetlere direnmek sabır ve azim gerektirir.

Kur'an-ı Kerim'de sabır, namaz, Allah'a saygısızlık etmemek, iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, bağışlamak gibi salih ameller kararlılıkla yapılması ve sürdürülmesi gereken eylemler olarak tanıtılır. Çünkü imandaki azmin ve kararlılığın göstergesi ibadetlerdir. Kelime-i Şehadet getirerek Müslüman olmak Allah'ın koyduğu kurallar çerçevesinde hayatını sürdürmeye söz vermektir. O'nun rızasına ulaşabilmek adına duygu, düşünce ve davranışları doğru şekilde kontrol edebilmektir. Hedeflenen gayeye ulaşabilmek ve kendi çıkarlarından vazgeçebilme (fedakârlık) konusunda azim göstermektir.

7.5.6. **"Allah sabredenlerle beraberdir."** (Bakara suresi, 153. ayet.)

Rabb'imiz, peygamberinden ve kendisine inanan kullarından ibadette sabırlı ve azimli olmalarını, küçük menfaatlerin esiri olmamalarını istemektedir. Tüm bunların bilincinde olan sahabe, başta namaz olmak üzere Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirme, yasakları da terk etme hususunda azim gösterdi. Bu süreçte, davranışlarını Allah'ın rızasına uygun bir şekilde yönetmeyi (öz denetimi) öğrendi. Böylelikle inandıkları değerler uğrunda tüm sıkıntılara göğüs germelerine olanak sağlayan güçlü bir iradeye sahip oldular.

Daha önceki peygamberler ve onlara tabi olan insanlar gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ashabı da pek çok sıkıntılarla sınandı. Peygamberimiz Mekke Dönemi'nde türlü hakaret ve ambargolarla karşılaştı. Onunla birlikte inananlar da Mekke'de türlü işkencelere uğradı. Müslümanlar dövüldüler, aç ve susuz bırakıldılar, zindanlara atıldılar, göğüslerine kocaman taş yerleştirilerek kızgın güneş altında bekletildiler. Tüm bu sıkıntılar karşısında, sahabe doğru yolda azim ve kararlılıkla direndi. Bu uğurda, canlarını bile feda etmekten çekinmediler.

7.5.7. Güçlü bir iradeye sahip olmak için azimli ve kararlı olmalıyız.

272 Mustafa Çağrıcı, "Azim", TDV İslam Ansiklopedisi, C 4, s. 328.

Hicretle Müslümanlar fedakârlıkta en üst noktaya ulaştı. Çünkü onlar, içinde doğup büyüdükleri yurtlarını ve akrabalarını terk etmek zorunda kalmışlardı. Bazıları ise tüm bunların yanında tıpkı Suheyb b. Sinan gibi tüm mal varlıklarını da terk ederek ekonomik sıkıntıları göze almıştı. Yeni yurtları Medine'yi kendi vatanları bilen muhacirler, inançlarını özgürce yaşadıkları bu toprakları da kutsal bildiler. Hendek Savaşı'nda olduğu gibi vatanlarını korumak uğruna fedakârlıktan kaçınmadılar.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Medine'ye hicret etmek isteyen Süheyb b. Sinan'ın (r.a.) Mekke'de çok fazla malı ve alacağı vardı. Mekkeliler ona olan borçlarını ödemedikleri gibi onun hicret etmesini de engellemeye çalışıyorlardı. Bu durum karşısında Süheyb müşriklere: "Alacaklarımdan vazgeçsem, mallarımı terketsem bana engel olmaktan vazgeçer misiniz?" diye sordu. Onlar da: "Evet! Dediklerini yaparsan, sana engel olmayız!" dediler. Bunun Üzerine Süheyb b. Sinan çok mutlu olmuştu. "Öyle ise bütün malım sizin olsun!" dedi.

(İbn Hişam, Siret, C 1, s. 477-478.)

O gün, sayıları on bini bulan düşman ordularının birleşerek Medine üzerine yürüdükleri haberi gelmişti. Bu haber üzerine, Medine'nin Müslüman, Yahudi ve müşrik tüm vatandaşları, 'vatanlarına bir saldırı olursa onu, hep birlikte koruyacaklarına' dair verdikleri söze[273] bağlı kalarak yardımlaşma ve dayanışma içerisinde oldu. Düşmana karşı hazırlık yapıldı ve Medine şehrinin etrafına hendekler kazıldı. Düşmanın Medine önlerine geldiği gün samimiyetten uzak vatan hainleri açığa çıktı. Medine İslam Devleti'nin birer vatandaşı olan, dinî ve sosyal hakları Müslümanlar tarafından güvenceye alınan Yahudiler, vatanlarına ihanet ettiler. Vatanlarını düşmana karşı savunacakları yerde düşmanla iş birliği yaptılar. Cephede on bin kişiye karşı canlarını hiçe sayarak mücadele veren Müslümanlar en çok kendi içlerindeki hainlerden endişe duymuşlardı. O günlerde yaşanan müthiş korkuyu ve eşsiz fedakârlıkları Hz. Ebu Bekir: "Medine'deki çoluk çocuğumuz hakkında Benî Kureyza Yahudilerinden korktuğumuz kadar Kureyş ve Gatafan ordularından korkmadık. Zaman zaman Sel Dağı'nın tepesine çıkıp Medine evlerine bakar, onları sükûnet ve esenlik içerisinde gördükçe Allah'a şükrederdim."[274] sözleriyle ifade etmiştir.

7.5.8. Hendek Savaşı Krokisi.

273 bk. İbn Hişâm, Sîret, C 2, s. 109–112.
274 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 460.

Medine halkı her zaman tüm kalbiyle Allah Resulü'ne bağlandı, bu uğurda hiçbir fedakârlıktan kaçınmadı. Öyle ki Akabe'de canları pahasına onu koruyacaklarına dair söz verdiler.Hatta bu esnada Abbas b. Ubade: "Ey Hazreçliler! Bu kişiye ne üzere söz verdiğinizin farkında mısınız? Muhakkak siz, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) sahip çıkmak adına tüm cihana savaş ilan etmiş bulunuyorsunuz. Bu yüzden mallarınızın elden çıkması ve Mekke liderlerinin sizi öldürmesi gibi çeşitli olumsuzlukları şimdiden göze alarak onu davet ediniz! Şayet bu tehlikeleri görünce, onu yüzüstü bırakırsanız, bu durumunuz dünyada da ahirette de rezilikle sonuçlanır. Şayet sözünüze sadık kalırsanız, bu davranışınız iki dünyada da hayırlı olur!" dedi. Abbas b. Ubade'nin bu sözleri karşısında ensar kararlılığını sürdürerek her ne pahasına olursa olsun Allah Resulü'ne beyat edeceklerini söyledikten sonra Peygamberimize dönerek: "Ey Allah'ın Resulü! Bu fedakarlığımız karşılığında bize ne var!" dediler. Hz. Peygamber merak edilen sorunun cevabını tek kelime ile verdi: "Cennet!" Bunun üzerine onlar hep bir ağızdan "Uzat elini Ya Resulallah!" diyerek sıra ile ona beyat ettiler.[275]

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı şeylerden ibarettir. Andolsun, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan üzücü birçok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bunlar (yapmaya değer) azmi gerektiren işlerdendir."

(Âl-i İmrân suresi, 184-185. ayetler.)

Sadakatin, samimiyetin, gönülden bağlılığın en büyük göstergesi azimli olmak yani her türlü engele rağmen vazgeçmemektir. Ensar ve muhacir Bedir, Uhud ve Hendek gibi savaş meydanlarında birlik oldu. Allah'a ve Resulü'ne verdikleri sözü tutarak cesurca vatanlarını müdafaa etti.

Dinin yücelmesi uğruna kadın sahabiler de büyük çaba sarf ettiler. Mekke Dönemi'nde işkenceler gören, hicretle evini barkını, malını, ailesini terk eden sabırlı, sebatkâr ve fedakâr kadınlar; Medine Dönemi'nde de boş durmadı. Bir yandan İslam dinini eşe dosta anlatıp İslam'ın yayılması için çaba gösterirken bir yandan da çocuklarına, Allah'a ve Resulü'ne itaati ve bağlılığı öğretti. Kimileri savaş meydanlarında gazilere su dağıtıp onların yaralarını sararken kimileri de savaş meydanlarında düşmanla cenk etti.

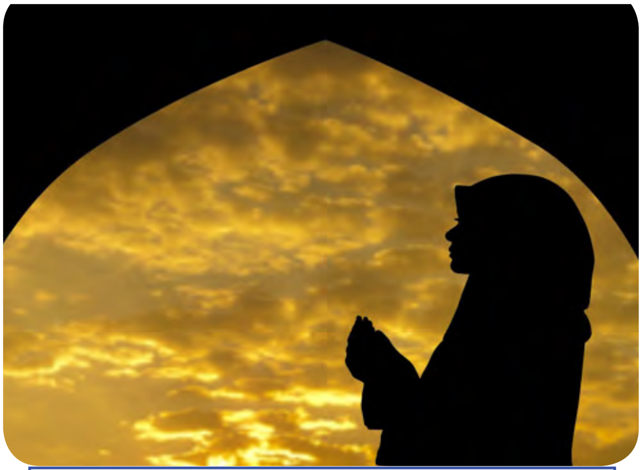

7.5.9. Sahabeden günümüze Müslüman kadınlar İslam davetinde önemli roller üstlenmişlerdir.

Bu kadın sahabilerden biri de Medineli Müslümanlardan Ümmü Ümâre'dir (r.a.). Ümmü Ümâre İkinci Akabe Biatı'nda kocası ve iki oğlu ile bulunmuştur. Bu biata katılan iki kadından biri olmasının yanında, savaşlarda en önde yer almasıyla da meşhurdur. Uhud, Huneyn ve Yemame Sa-

275 İbnü'l-Esîr, el Kâmil, C 1, 613-614.

vaşları'nda büyük hizmetleri oldu. Uhud'da savaşın en şiddetli olduğu ve Müslümanların zor durumda kaldığı bir sırada kocası ve iki oğluyla Hz. Peygamberi koruyan pek az sahabeden biridir. Ümmü Ümâre (r.a.) Uhud Savaşı'nda yaşadıklarını şöyle anlatır:

"Gündüzün başlangıcında Uhud'a vardım. Halk ne yapıyor bir bakayım, dedim. Yanımda su dolu bir kırba vardı. Allah Resulü'nün yanına kadar gittim. Kendisi, o sırada ashabı arasında bulunuyordu. Bu anlarda, Müslümanlar savaş üstünlüğünü devam ettiriyorlardı. Müslümanlar dağılmaya başlayınca Allah Resulü'nün yanına vardım. Çarpışmaya koyuldum. Kılıçla, okla müşrikleri Allah Resulü'nden uzaklaştırmaya çalıştım, yaralandım. Peygamberimiz'in yanında on kişi bile kalmamıştı. Ben, oğullarım ve kocam, Allah Resulü'nün önünde çarpışıyor, müşrikleri ondan uzaklaştırıyorduk. Hz. Peygamber (s.a.v.) kalkanımın olmadığını gördü. Yanında kalkan bulunanlardan birine; "Ey kalkan sahibi, kalkanını, çarpışana bırak!" buyurdu. Bırakınca, onu Allah Resulü bana uzattı. Ben de kalkanı alıp onunla korundum. Peygamberimiz Ümmü Ümâre'nin ve ailesinin Uhud'da gösterdiği fedakârlığından ötürü onların cennette kendisiyle komşu olması için dua etmiştir.[276]

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Sabredin; (düşman karşısında) sebat gösterin; (cihad için) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz."

(Al-i İmran suresi, 200. ayet.)

Mekke'de bir kişi ile başlayan İslam davetinin başarıya ulaşarak Medine'de İslam devletine dönüşmesi azmin ve fedakârlığın bir sonucudur. Şüphesiz İslam medeniyetinin kurulması yolunda en büyük azim ve fedakârlığı Allah Resulü gösterdi. Onun kaya gibi iradesi ve azmine çarpan tüm düşman kuvvetleri paramparça oldu. İslam tarihi Peygamberimiz ve sahabenin gayretleriyle yazıldı. Peygamberimiz ve sahabenin geçmişte yüklendiği İslam sancağını bugün bizler taşımaktayız. Bu nedenle bizler de tıpkı onlar gibi ibadetlerimizi azimle sürdürmeli, zorlukları yenme ve kötülüklere karşı tavrımızı koyma konusunda azim ve fedakârlık göstererek yaşadığımız toplumda ve dünyada adaletin ve barışın sağlanması için çalışmalıyız.

7.5.10. Peygamberimiz'in temsili mührü

DERS DIŞI ETKİNLİK

Fedakârlıklarıyla bilinen Hz. Osman ile ilgili sunu hazırlayınız.

276 Vâkıdî, Kitabu'l-Meğazi, C 1, S. 268–271; Halit Özkan, "Ümmü Ümâre" TDV İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 332.

OKUMA PARÇASI

ASHAB-I BEDİR

Hicretle birlikte Müslümanlar, sayı yönünden gittikçe çoğalmakta ve müşriklere karşı güç kazanmaktaydı. Ancak ekonomik yönden çok zor durumdaydılar. Çünkü muhacirler, mal varlıklarını geride bırakarak Medine'ye hicret etmek zorunda kalmışlardı. Ensar ise zaten yetersiz olan gelirini muhacirle bölüşüyor, kıt kanaat geçinmeye çalışıyordu.

Müslümanların yaşadığı ekonomik sıkıntıya karşılık Mekkeliler, muhacirlerin geride bıraktıkları mallarını satarak güçlü bir ordu hazırlama ve Müslümanları Medine'ye gittiklerine pişman etme telaşındaydılar. Bu amaçla Ebu Süfyan yönetiminde büyük bir ticaret kervanını Suriye'ye gönderdiler. Hz. Peygamber, bu ticaret kervanını durdurmak amacıyla ensar ve muhacirle birlikte yola koyuldu. Müşriklerin güçlü haber kaynakları vardı. Ebu Süfyan'a Müslümanların yola çıktıkları haberi ulaşmıştı bile. Bunun üzerine Ebu Süfyan, Mekke'ye kendilerini korumak üzere askerî bir birlik gönderilmesi için haber yolladı. Kendisi de kervanla birlikte Bedir'den uzaklaşarak başka bir yoldan Mekke'ye gitmek için yola koyuldu. Müslümanlar Bedir'e geldiklerinde Ebu Süfyan oradan çoktan uzaklaşmıştı. Fakat Ebu Süfyan'ın yardıma çağırdığı müşrik ordusu, Bedir'e varmak üzereydi. Peygamberimiz, ensar ve muhaciri toplayarak onlara: *"Yüce Allah bana iki gruptan birini vermeyi vaad etti. Ne dersiniz, ya kervan ya da Kureyş ordusu?"* dedi. Müslümanlar, savaş niyetiyle yola çıkmadıkları için savaşa hazırlıklı değildiler. Üstelik sayıları da çok azdı. Bu nedenle içlerinde, göz göre göre ölüme sevk edildiklerini düşünenler bile vardı. Düşmanla savaşmaktansa ticaret kervanını ele geçirmeyi tercih ettiklerini söylediler. Peygamberimizin yüzünün rengi değişmişti.Tekrar sordu: *"Kureyş ordusu Mekke'den çıkmış üzerimize doğru geliyor! Ne dersiniz? Size Kureyş ordusu mu yoksa kervan mı daha iyidir?"*

Hz. Peygamberin üzerlerine gelen ordudan kaçmak istemediğini, Müslümanlar anlamıştı. Bugün onlar için iki yol vardı. Birinci yol en kolay olandı: Vazgeçmek. Sadakatten, dostluktan, vefadan, hak yoldan vazgeçmekti. İkinci yol ise en zor fakat en şerefli olandı. Bu yol doğruluk ve dürüstlük, sadakat ve fedakârlık, azim ve mücadele yoluydu. Cennete götüren yoldu.

Sahabe cennetin yolunu seçti. Sadakatte azimli olmayı, düşmanın karşısına çıkarak canlarını ve mallarını Allah yolunda feda etme cesaretini göstermeyi, sabırla mücadele etmeyi tercih etti. Muhacirlerden Mikdat b. Amr (r.a.) ayağa kalkarak kararlarını açıkladı: 'Ey Allah Resulü! Allah sana ne emrettiyse onu yap. Biz seninle beraberiz. Biz İsrailoğulları'nın Hz. Musa'ya (a.s.) dedikleri gibi 'Sen ve Rabb'in gidin savaşın. Biz burada oturacağız!' demiyoruz. Biz ancak 'Sen (düşmanın üzerine) yürü, biz de seninle beraberiz!' diyoruz. Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederim ki sen bizi (çok uzak bir yer olan) Berku'l-Gımad'a kadar yürütecek olsan seninle birlikte oraya kadar yürürüz.'

7.5.11. İnsanlar tercihlerinden sorumludur.

Muhacirlerin bu tavrı, Allah Resulü'nü çok sevindirdi. Peygamberimiz bu defa ensara baktı. Onların da görüşünü almak istiyordu. Bu defa ensardan Sa'd b. Muaz (r.a.) ayağa kalktı ve şu konuşmayı yaptı: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz sana iman edip seni tasdik ettik. Getirdiğin her şeyin hak ve gerçek olduğuna şahitlik ettik. Sana itaat ettik ve sözüne uyma konusunda sana söz verdik. Ey Allah'ın Peygamberi! Allah'ın emrini uygula (Biz seninle beraberiz). Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki sen şu denize dalacak olsan biz de seninle dalarız. Bizden bir kişi bile geride kalmaz.'

7.5.12. Bedir Şehitliği

İşte bu sözleri söyleyen ve Bedir günü Hz. Peygamberle birlikte omuz omuza savaşan tüm Müslümanlara "Ashab-ı Bedir" denir. Bedir; sadakat, azim, kararlılık, cesaret, fedakârlık ve dayanışma içeren âdeta bir varlık yokluk mücadelesiydi. Şayet o gün ensar ve muhacir, İsrailoğullarının yaptığı gibi savaştan kaçsalardı, Peygamberimizi yalnız bıraksalardı, belki de tarihin akışı değişecekti. Onlar, imanlarına sadakat göstererek sözlerine sadık kalmayı, engeller ve zorluklar karşısında azmi ve fedakârlığı tercih ettiler. İslam tarihinde benzeri bulunmayan bir şerefe nail oldular.

(İbn Kesir, Tefsirü'l-Kur'an'il-Azim, C 4, s. 292-293; Mahmut Şit Hattab, Komutan Peygamber, s. 65-70. Bu okuma parçası yukarıdaki kaynaklardan derlenmiştir.)

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

جَاءَ جِبْرِيلُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا تَعُدُّونَ اَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ قَالَ مِنْ اَفْضَلِ الْمُسْلِمِينَ اَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا قَالَ وَ كَذلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلاَئِكَةِ

Cebrail (a.s) Allah Resulü'ne geldi ve: "Bedir ashabı hakkındaki düşünceleriniz nedir? diye sordu. Allah Resulü "*Onları ashabın en üstünleri sayıyoruz."* cevabını verdi. Cebrail (a.s.) şu cevabı verdi: "Biz de Bedir Harbi'ne katılanları (melekleri) aynı şekilde meleklerin en hayırlıları sayıyoruz."

(Buhârî, Megazi, 11–12.)

Bedir Savaşı, İslam uğruna yapılan ilk çetin mücadeledir. Aynı zamanda Bedir Savaşı, dinî sorumluluklarını yerine getiren samimi, inançlarına sımsıkı bağlı olan Müslümanları, Yüce Rabb'imizin yardımıyla daima destekleyeceğini göstermektedir.

Müslümanlar Bedir'de büyük bir azim ve fedakârlık göstererek, Peygamberimize sadık bir dost olduklarını kanıtladılar. Allah'a (c.c.) karşı kulluk görevlerini, Resulü'ne karşı ise ümmet olma görevlerini azimle yerine getirdiler. O gün, Müslümanların sayısı çok azdı. Müşrik ordusu Müslümanların sayısının yaklaşık üç katıydı. Üstelik Müslümanlar savaşa ne psikolojik açıdan ne de maddi donanım açısından hazırdılar. Tüm bunlara rağmen onlar, Peygamberimizin yanında yer aldılar. Onların gösterdikleri azim, fedakârlık, samimiyet ve gönülden bağlılık neticesinde Rabb'imiz, Ashab-ı Bedir'i meleklerle güçlendirdi. Onlara eşsiz bir zafer nasip etti.

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. ______________________________

2. ______________________________

3. ______________________________

4. ______________________________

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Sahabenin Peygamberimize olan sadakatini iki örnekle açıklayınız.

....

....

2. Sahabenin cesaretini örnek vererek açıklayınız.

....

....

3. Îsâr nedir? Bir örnekle açıklayınız.

....

....

4. Sahabenin azmi ve fedakârlığının İslam tarihi açısından önemini açıklayınız.

....

....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

Hz. Peygamber: *"Sadaka vermek her Müslümanın görevidir" buyurdu.*

Sahabe : "Sadaka verecek bir şey bulamazsa?" dediler.
Hz. Peygamber : *"Çalışır, hem kendisine faydalı olur hem de tasadduk eder." buyurdu.*
Sahabe : "Buna gücü yetmezse (veya iş bulamazsa)? dediler.
Hz. Peygamber : *"Darda kalana, ihtiyaç sahibine yardım eder." buyurdu.*
Sahabe : "Buna da gücü yetmezse?" dediler.
Hz. Peygamber :*"İyilik yapmayı tavsiye eder." buyurdu.*
Sahabe :"Bunu da yapamazsa?" dediler.
Hz. Peygamber :*"Kötülük yapmaktan uzak durur. Bu da onun için sadakadır." buyurdu.*

(Müslim, Zekât, 55.)

5. Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki hadis-i şerifte Peygamberimizin sadaka vermeye güç yetiremeyenlere tavsiyeleri arasında yer almaz?

A) İhtiyaç sahibine yardım etmek **B)** İyiliği tavsiye etmek
C) Doğru olmak **D)** Çalışmak

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi cihada örnek oluşturmaz?

A) Vatanı düşmana karşı savunmak **B)** İslam'ı tebliğ etmek
C) Dinin emir ve yasaklarını yerine getirmek **D)** İntikam almak

7. Ashab-ı Bedir'in diğer sahabilerden üstün tutulmalarının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) İslam'a ilk olarak giren kimseler olmaları **B)** Sadakatten ayrılmamaları
C) Hepsinin şehit olması **D)** Çok cömert olmaları

8. Peygamberimiz, zalim bir kimseye nasıl yardım etmemizi tavsiye etmiştir?

A) Ona para vererek.
B) Onu ziyaret ederek.
C) Onun kötülük yapmasına engel olarak.
D) Sırrını saklayarak.

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

9. ………………… kelimesi Allah yolunda savaşıp sağ kalan kişi anlamına gelir.

10. Cömertliğin en üst seviyesi ……………..dır.

11. ………………… tehlikeler karşısında dayanıklılık göstermektir.

12. Ka'b b. Malik (r.a.) Gassan Meliki'nin teklifini reddederek Hz. Peygambere olan …………………..kanıtlamıştır.

13. Hz. Peygamber, yalan söylemenin, verilen sözü tutmamanın ve ihanet etmenin ……………………… alameti olduğunu bildirmiştir.

Ç. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

Hz. Peygamber bir gün ashabından Muaz'ın elinden tuttu ve *"Muaz, Allah'a yemin olsun ki seni seviyorum ve sana her namazdan sonra şu duayı okumanı tavsiye ediyorum: Allah'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve güzel ibadet etmek hususunda bana yardımcı ol."* dedi.

(Ebû Dâvûd, Vitir, 26; Nesâî, Sehiv, 60.)

14. Hz. Peygamber Muaz'a (r.a.) dua ederek Allah'tan (c.c.) neler istemesini tavsiye etmiştir?

……………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………………

15. İyilikte yardımlaşma çerçevesinde yukarıdaki hadisi değerlendirerek düşüncelerinizi yazınız.

……………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………………

16. Peygamberimizin Muaz'a (r.a.) öğrettiği duayı sadakat ve doğruluk açısından değerlendiriniz.

……………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………………

D. Aşağıda verilen kavramları ve açıklamaları uygun şekilde eşleştiriniz.

1	Mute Savaşı'nda şehit oldu.	A	Ümmü Ümare
2	Dostlukla bağdaşmaz.	B	Bencillik ve cimrilik
3	Cesareti ve fedakârlığı ile tanınan hanım sahabilerdendir.	C	Zeyd b. Harise
4	Yardımlaşmanın karşıtı olan eylemlerdir.	D	Allah yolunda cihad etmek
5	Azim ve fedakârlık gerektirir.	E	Yalan ve ihanet

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünitede geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

▷ ŞEHİTLİK
▷ GAZİ
▷ CESARET
▷ CİHAD
▷ İSAR
▷ DOSTLUK

▷ SADAKAT
▷ SAHABE
▷ MUTE
▷ ENSAR
▷ MUHACİR
▷ UHUD

▷ TEBÜK
▷ MEDİNE
▷ ŞEHİT
▷ ÜBEY
▷ MALİK

V	A	Y	L	V	E	R	A	S	İ	V	E
Y	H	V	M	U	H	A	C	İ	R	M	B
V	Z	I	Y	T	E	R	A	S	E	C	K
M	E	N	T	K	İ	L	T	İ	H	E	Ş
Y	A	N	T	P	J	S	C	V	Y	T	Y
M	D	L	S	N	A	A	P	İ	O	A	E
T	E	O	İ	A	V	H	A	A	H	K	B
Y	İ	D	S	K	R	A	S	U	T	A	Ü
V	G	H	İ	T	V	B	H	H	V	D	D
N	Y	V	E	N	L	E	A	U	I	A	L
E	T	U	M	Ş	E	U	B	D	B	S	B
T	E	B	Ü	K	Z	J	K	İ	Z	A	G

SÖZLÜK

-A-

âciz	: Gücü bir şeye yetmeyen, zavallı.
adil	: 1. Adaletli ve insaflı olan, hakla hükmeden. 2.Haklıya hakkını, haksıza cezasını veren.
ahiret	: 1. Dünya hayatını takip eden hayat. 2. Kıyametin kopmasından sonra yeniden dirilişle başlayıp sonsuza kadar devam edecek olan ebedî hayat.
ahit	: 1. Söz verme, yemin. 2. İnsanın Allah'tan (c.c.) başka ilah tanımayacağına dair Allah'a söz vermesi.
alak	: 1. Embriyo. 2. Yumurtadan meydana gelen, yumurta zarı. 3. Yumurtanın döllenmesiyle başlayıp fetal döneme kadar devam eden gelişme aşamasındaki yavru.
amel	: 1. Davranış, hareket. 2.Çaba, çalışma, didinme. 3. Bir kuralın veya dinî emrin yerine getirilmesi.
arş	: Göğün en yüksek katı.
ashab	: Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak vefat etmiş kimseler. Sahabe.
avret	: 1. Edep yeri. 2. İnsan bedeninde görülmesi haram olan yer.
azat	: 1. Serbest bırakma. 2. Özgür, hür. 3. Köle veya cariyeyi hürriyetine kavuşturma.

-B-

bâtın	: Gizli, görünmeyen.
Beytullâh	: Allah'ın evi, Kâbe.
biat	: 1. Söz verme amacıyla el sıkma. 2. Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

-C- Ç-

cahiliye	: Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soysopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.
caiz	: Din, yasa, örf ve âdetlere göre yapılmasında sakınca olmayan.
cariye	: Eskiden savaşta ele geçirilen kadın köle.
Cenab-ı Hak	: Allah (c.c)
cihad	: 1. Söz ve fiille bütün kuvvetini harcayarak çalışma. 2.Gayret etme.

-D-

defnetmek	: Ölüyü gömmek.
Darü'n-Nedve	: Kureyş kabilesinin önemli meseleleri görüşüp karara bağladığı toplantı yeri.

-E-F-

ecir	: 1. Ücret, karşılık. 2. İbadetlere ve güzel davranışlara Allah(c.c.) tarafından verilen ahiret mükâfatı. 3. Başa gelen felaketlere sabretmenin karşılığı.
ehil	: Sahip, eş, ehliyetli.

ender : Çok az, çok seyrek.
ensar : Yardım edenler, koruyanlar, himaye edenler.
faiz : 1.Fazlalık, artma, çoğaltma. 2. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen ve İslam dininde haram kabul edilen kazanç.
fazilet : Olgunluk, erdemlilik, değer, kıymet.
fert : Birey, kişi.
fıtrat : 1.Yaratılıştan sahip olunan fiziki özellikler. 2.İnsanın doğuştan sahip olduğu huy, karekter.
fitne : 1.İmtihan, deneme, sınama. 2. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa. 3. Bela, felaket, musibet.

-G-H-

gaflet : 1.Ne yaptığını bilememek. 2.Bir şeyi bile bile terk etmek. 3.Günah ve sevap konusunda duyarsız davranmak.
ganimet : Savaşta düşmandan elde edilen mal ya da esir.
gaye : Amaç, hedef, erek.
gazap : 1.Öfke, kızgınlık, hiddet, hışım. 2.Hoşa gitmeyen bir davranış karşısında duygusal heyecanlanma.
gıyap : Göz önünde olmama, görülmeme, konuşulan yerde olmama.
güman : Şüphe, tereddüt.
Hacerü'l-Esved : Tavafın başlangıç yerini gösteren, Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, oval, siyah taş.
halife : 1.Birinin yerine geçen, vekil olduğu kişi yerine görev yapan kimse. 2.Hz.Peygamberin (s.a.v.) vefatından sonra onun yerine geçen devlet başkanlarının ortak adı.
hamd : Allah'a şükretmek.
hasbihal : Sohbet, söyleşi.
hassasiyet : Duyarlılık.
haya : 1.Utanma. 2.Kınanma endişesi taşıyarak dinî kurallara aykırı davranmaktan kaçınma.
Hılfu'l Fudûl : İslam Öncesi Dönem'de Mekke'de yaşanan haksızlıkları önlemek amacıyla bazı iyi insanların bir araya gelerek ahitleşmesi, söz birliğine varması.
heyet : Kurul.
husus : Konu, madde.
huşu : 1.Mutlak bir teslimiyetle Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirme. 2. Allah'a duyulan saygı çerçevesinde ibadetlerin yerine getirilmesi.
hutbe : 1.Konuşma. 2.Cuma ve bayram namazlarında topluluğa karşı yapılan konuşma.

-I-İ-

iffet : Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma.
ihsan : İyilik etme, iyi ve güzel davranma, bağışlama, ikram etme.
ikamet : Bir yerde oturma, eğleşme.
imtiyaz : Başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak veya şart, ayrıcalık.

infak : Kişinin Allah rızasını kazanması için kendi servetinden harcamada bulunması.

irtihal : Ölmek, ölüm, göç etmek.

istiğfar : 1. Af isteğinde bulunma. 2.İnsanın yaptığı işleri az görüp onları artırma çabası.

istihare :1.Hayırlı olanı isteme. 2.Yapılması düşünülen bir işin Allah (c.c.) katında hayırlı olan şekliyle gerçekleşmesini isteme.

istişare : Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma.

itibar : Saygınlık.

itidal : 1.Aşırı olmama. 2.Yeme ve içmede dengeli olma, israftan ve cimrilikten kaçınma.

ittifak : Anlaşma, uyuşma ve birlikte hareket etme.

-J-K-

kabile : Ortak bir atadan türediklerine inanılan, toplumsal ve ekonomik ilişki içinde olan topluluk, klan.

kafile : Birlikte yolculuk eden topluluk.

kanaat : Yetinme, razı olma.

kefaret : 1.Yerine getirilmeyen bir ibadeti, işlenen bir günahı veya yapılan bir hatayı telafi etmek umuduyla kesilen kurban, verilen sadaka veya oruç. 2.İşlenen bir günahın bağışlanması için yerine getirilmesi gereken mali veya bedenî ibadet.

kefil : Borcunu ödemeyen ya da sözünü yerine getirmeyen kişinin bütün sorumluluğunu üstüne alan kimse.

kemter : Değersiz, aşağı, eksik.

kerim : Eli açık, cömert.

kerahet : Yapılmasını dinin onaylamadığı, Hz. Peygamber'in sünnetinde yapılabilirliğine dair bir örneği bulunmayan söz ve davranışlar.

kınama : Ayıplama.

kırba : Su kabı.

kurra : Okuyucular, çok okuyanlar. Kur'an-ı Kerim'i okuyup ezberleme noktasında uzmanlaşan.

kutlu : 1.Uğurlu, hayırlı. 2.Mesut, bahtiyar.

kutsi hadis : Allah tarafından vahiy, ilham, rüya gibi değişik bilgi edinme yolları ile anlamı Hz. Peygamber'e bildirilen, onun tarafından kendi ifade ve üslubu ile Allah'a nispet edilerek rivayet edilen hadisler.

-L-M-

lisan : Dil.

liyakat : 1.Layık olma, yaraşırlık, uygunluk. 2.Yeterlilik, kifayet.

lütuf : 1.Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2.Kulu Allah'ın merhametine yaklaştıran yardım.

mabet : Tapınak, ibadet edilen yer.

mahlukat : Yaratılmış bütün varlıklar.

mahiyet : Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas.

mahrum olmak : Yoksun kalmak.

mahşer : Kıyamet günü sûra ikinci kez üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

Mescid-i Aksa : Kudüs'te bulunan, Kâbe ve Mescid-i Nebi'den sonra Müslümanların en önemli üçüncü mescidi.

mevki : Yer, makam.

mevlit : Doğma, doğum zamanı, doğum yeri, doğum yıl dönümü.

muamele : Davranma, davranış.

müekket sünnet : Peygamberimizin bağlayıcı olmadığını göstermek için bazen terk ettiği sünnetler.

müfessir : Açıklayan, izah eden, yorumlayan.

münasebet : İlişik, ilişki, ilinti.

münezzeh :1.Temiz. 2.Uzak.

müşrik : Allah'a ortak, yardımcı ve eş koşan kimse.

mütevazı : Alçak gönüllü, gösterişsiz.

müttaki : 1.Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına ibadet eden kişi. 2.Haramları ve dinen şüpheli olan şeyleri terk eden kimse. 3.Sevgiyi ve saygıyı zedelemekten korkan mümin.

-N-

nakletmek : Bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek.

nasip : Birinin payına düşen şey.

nazil : İnen, inmiş.

nefis : 1.Kişi, zat, varlığın kendisi. 2.Can. 3.Arzu, istek, tutku.

nezdinde : Katında.

nezih : Temiz, nazik, ince.

-P-R-

rahle : Üzerinde Kur'an-ı Kerim ya da kitap okunan küçük masa.

rahmet : 1.İncelik, sevgi, merhamet. 2.Bağışlama, affetme. 3.Lütuf ve ihsanda bulunma.

refakat : 1. Arkadaşlık etme, birlikte bulunma. 2. Eşlik etme.

Rıdvan Biatı : 628 yılında, Hudeybiye Seferi sırasında ashab-ı kiramın Peygamberimize bağlılığını bildirmesi, biat etmesi.

-S-Ş-

safha : Evre, aşama.

sahabi : 1.Arkadaş, dost, veli. 2.Müslüman olarak Peygamberimizi görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak ölmüş kimse.

sadakat : İçten bağlılık, güven duyma.

sancak : Bayrak, liva.

sefer : Genellikle ülke dışına yapılan askerî harekât, savaşa gitme, savaş.

sema : Gök.

suikast : Gizlice cana kıyma ve kötülük etmeye kalkışma.

suret : Görünüş, biçim.

şek : Şüphe

şirk : 1.Denklik, ortaklık, eş olma. 2.Allah'a (c.c) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı olarak kabul etme.

şuur : İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, bilinç.

şüheda : Şehitler.

-T-

tasdik : Doğrulama, onaylama, gönülden bağlı olma.

tasnif : Bölümleme, sınıflama.

taviz : Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödün.

tebliğ : Ulaştırma, duyurma, açıklama.

teheccüd namazı : Gecenin son üçte birlik zamanında uykudan kalkılarak kılınan nafile namaz.

tefekkür : 1.Düşünme. 2. Allah'ın (c.c.) yarattığı tüm varlıklar üzerinde kafa yorma.

temin : Sağlamak, elde etmek.

temkin : Bir işin sonunu düşünerek ölçülü davranma.

tevhid : 1.Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme. 2. "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed O'nun resulüdür." Anlamına gelen "Lâ ilâhe illallah Muhammedün resulullah." cümlesine kalp ile inanıp bunu dil ile söylemek.

tezahür : Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma, oluşma.

-U-Ü-

ufuk : Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi göründüğü yer.

ümmet : 1.Topluluk, bir din üzerinde birleşenler. 2.Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu.

-V-Y-

vaat : Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vefa : Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

vesile : Sebep, bahane.

yadırgamak : Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma veya şeye alışamamak, ısınamamak.

-Z-

zahir : 1. Açık, belli. 2. Dış yüz, görünen, görünüş.

zikir : 1. Anma; söyleme, sözünü etme. 2.Okunması âdet olan duaları ve Kur'an ayetlerini sürekli tekrarlamak.

ziynet : Süs, bezek.

zulüm : Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum.

KAYNAKÇA

Ahmed bin HANBEL, **Müsned**, 1-6, Beyrut,1969.

ALTINTAŞ, Ramazan, **Cahiliyenin İnsan Anlayışı**, (ed. Bünyamin Erul) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 3. Baskı, Ankara, 2016.

ALTUNTAŞ, Halil; Şahin, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2001.

APAK, Adem, **Anahatlarıyla İslam Tarihi**, Ensar Yay., 5. Baskı, İstanbul 2010.

APAYDIN, H. Yunus; Bardakçı, Ali; Karaman, Hayreddin, **İlmihal 1-2**, TDV Yay., Ankara, 2004.

AYKAÇ, Mehmet, "Fatıma binti Esed", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 12, İstanbul, 2008.

BEYHÂKÎ, **Delâilü'n-Nübüvve**, Beyrut, Darü'n-Nefais, 1986.

BOZKURT, Nebi, "Mescid-i Aksa", **TDV İslam Ansiklopedisi,** TDV Yay., C 29, Ankara, 2004.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâîl, **el-Edebu'l-Müfred**, (thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî), 3. baskı, Dâru'l-Beşâiru'l-İslâmiyye, Beyrut, 2005.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâîl, **el-Câmiu's-Sahîh**, I-VIII, Mektebetü-t Taberi, Kahire, 2010.

CANBULAT, Mehmet; Karagöz, İsmail, Karaman, Fikret; Paçacı, İbrahim, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, İstanbul, 2009.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Adâlet", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 1, İstanbul, 1988.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Komşu", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 26, Ankara, 2002.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Kul Hakkı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C 26, TDV Yay., Ankara, 2002.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Îsâr", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 22, İstanbul, 2000.

ÇAKAN, İsmail; Solmaz, Mehmet, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi**, Ensar Yay., İstanbul, 2014.

DÂRÎMÎ, Ebu Muhammed Abdullah, **Sünen**, Beyrut, 1987.

DERVEZE, İzzet, **Kur'an'a Göre Hz. Muhammed**, çev. Mehmet Yolcu, Düşün Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2012.

Ebu DÂVÛD, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistanî el-Ezdî, **Sünen-i Ebî Dâvûd ve Tercemesi**, (çev. Hüseyin Kayapınar, Necati Yeniel), Şamil Yay., İstanbul, 2003.

EFENDİOĞLU, Mehmet, "Selâm" **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 36, İstanbul, 2009.

ERUL, Bünyamin, "Veda Hutbesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 42, İstanbul, 2012.

FAYDA, Mustafa, "Bedir", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 5, İstanbul, 1992.

FAYDA, Mustafa, "Ebu Bekir", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 10, İstanbul, 1994.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, "Dârünnedve", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 8, İstanbul, 1993.

GÜZEL, Ragıp, **Yunus Emre Divanı**, Çelik Yay., İstanbul, 2009

HAMÎDULLAH, Muhammed, **İslam Peygamberi**, (çev. Salih Tuğ), İrfan Yay., (5. Baskı), İstanbul 2003.

HARMAN, Ömer Faruk, "Kudüs", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 26, Ankara, 2002.

HAŞİMİ, M. Ali, **Müslüman Kadını Şahsiyeti**, (çev. İbrahim Kutlay-Hamdi Arslan-Nurettin Yıldız), Bilimevi Basın Yayın, 15. Baskı, İstanbul, 2016.

HATTAB, Mahmud Şit, **Komutan Peygamber**, (çev. Ahmet Ağırakça), Bir Yay. İstanbul, 1988.

İBN CEVZİ, **El-Vefa**, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012.

İBN HACER, **Fethu'l-Bâri bi Şerhi'l-Sahihi'l-Buhârî,** (thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî-Muhibbüd-din el-Hatib), Daru'r- riyan, Kahire 1986.

İBN HİŞÂM, Ebu Muhammed Abdülmelik, **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, (thk. Muhammed Ali Kutub- Muhammed Balta), 3. Baskı, el-Mektebetü'l Asriyye, Beyrut, 1995.

İBN İSHÂK, Muhammed b. İshâk, **Sîretü İbn İshâk,** (thk. Muhammed Hamîdullah), Beyrut 1981.

İBN İSHÂK, Muhammed b. İshâk, **Kitabu'l- Mübtede ve'l-Meb'as, (**thk. Süheyl Zekkâr),: Dârü'l-fikr, Beyrût 1998.

İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ Hâfız ed-Dimeşkî, **Tefsirü'l-Kur'an'il-Azim**, (çev. Abdülvehhab Öztürk), Kahraman Yay., İstanbul, 2012.

İBN MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed el-Kazvini, **Sünen**, Beyrut, 1975.

İBN SÂD, Muhammed b. Sa'd, **et-Tabakâtü'l-Kübrâ**, Daru Sadr, Beyrut, 1968.

İBNÜ'L-ESÎR, İzzüddin b. Ebi'l-Hasen Ali b. Muhammed, **el-Kâmil fi't-Tarih**, Darü'l-Fikr Beyrut, 1979.

İBNÜ'L-ESÎR, İzzüddin b. Ebi'l-Hasen Ali b. Muhammed, **Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe**, (thk. Ali Muhammed Muavvid-Âdil Ahmed Abdü'l-Mevcûd), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.

İNAN, Akif, **Şiirler,** İz Yay., İstanbul, 2015.

KANDEMİR, M. Yaşar, **Peygamberimin Sevdiği Müslüman**, Zafer Yay., İstanbul, 2005.

KANDEMİR, M. Yaşar, **Gençler İçin Peygamberimizin Hayatı,** Nesil Basım Yayın, (54. Baskı), İstanbul, 2017.

KANDEMİR, M. Yaşar, "Muhammed", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 30, İstanbul, 2005.

KARAGÖZ, İsmail, "Sıla-i rahim", **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2006.

KARAMAN, Hayrettin; Özek, Ali; Dönmez, İbrahim Kafi;Çağrıcı, Mustafa; Gümüş, Sadrettin; Turgut, Ali, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, TDV Yay., Ankara, 2000.

KESKİOĞLU, Osman, **Hz. Muhammed ve Hayatı Siyer-i Nebi**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 30. Baskı, Ankara, 2015.

KILIÇ, Mustafa, **Zeyd b. Harise**, Siyer Yay., İstanbul, 2016.

KISA Mahmut, **Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meali**, Armağan Kitaplar, Konya, 2017.

KÖKSAL M. Asım, **İslam Tarihi,** Şamil Yay., İstanbul, ty.

KÖKSAL M. Asım, "Darülerkam", TDV İslam Ansiklopedisi, C 8, Ankara, 1993.

MEVDÛDİ Seyyid Ebu'l Ala, **Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı**, (çev. Ahmed Asrar), Pınar Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1985.

NESÂÎ, Ebu Abdurrahman Ahmed, **Sünen-i Nesâî,** I-II, Kahire, ty.

NUMANOĞLU, Cengiz, **Şuûr,** Adil basım yayım, (6. Baskı), İstanbul, 2001.

OKUMUŞ, Fatih, "Setr-i Avret", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 36, İstanbul, 2009.

ÖNKAL, Ahmet, "Hicret", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 17, İstanbul, 1998.

ÖZ, Mustafa, "Ehl-i beyt", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 10, İstanbul, 1994.

ÖZEL, Ahmet, "Al", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 2, İstanbul, 1989.

ÖZKAN, Halit, "Ümmü Umâre", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 42, İstanbul, 2012.

SARIÇAM, İbrahim, **Hz. Peygamber'in Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., (10. Baskı), Ankara, 2007.

SARIÇAM, İbrahim, **Hz. Peygamber'in Çağımıza Mesajları,** TDV Yay., (12. Baskı), Ankara, 2007.

SERİNSU, Ahmet Nedim; Sürmeli, Mehmet; Alkan, Arif; Akyürek, Ömer, Deliser, Bilal; Baştürk, Ayhan; Çınar, Ali; Mavili, Yusuf, **Dini Terimler Sözlüğü**, (ed. Ahmet Nedim Serinsu) Millî Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara, 2009.

SIRMA, İhsan Süreyya, **Medine Dönemi ve Cihat**, Beyan Yay., İstanbul, 1991.

SIRMA, İhsan Süreyya, **Müslümanların Tarihi**, Beyan Yay., İstanbul, 2016.

SİNANOĞLU, Mustafa, **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 10, İstanbul, 1999.

SÜRMELİ, Mehmet, **Gaye İnsan Hz. Muhammed**, Mavi Yay., İstanbul, 2007.

et-TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr, **Tarihu'l-Ümemive'l-Mülûk**, (thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrâhim), Darü'l-Maarif, Kahire, 1987.

TABERÂNÎ, Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, **el-Mu'cemü'l-kebîr** (thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî), Kahire, ty.

TİMURTAŞ, Faruk, **Yunus Emre Divanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1986.

TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünenü't- Tirmizî Tercümesi**, (thk. Ahmed Muhammed Şakir), Kahire, 1938.

TOKSARI, Ali, "Emanet", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 11, İstanbul, 1995.

TOPALOĞLU, Bekir, "Âmine", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 3, İstanbul, 1991.

TOPALOĞLU, Bekir, "Halim", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay.,C 15, İstanbul, 1997.

ULUDAĞ, Süleyman, "Takva", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 39, İstanbul, 2010.

VÂKIDÎ, Muhammed b. Ömer b. Vâkıd, **Kitabü'l-Megâzi**, (thk. Marsden Joners), Alemü'l-Kütüb Beyrut,1984.

VAROL, Bahaüddin, "Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir? Nasıl Olmalıdır?", İSTEM, Ek sayı: 2, 2003.

YAVUZ, Salih Sabri, "Mirac", **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., C 30, İstanbul, 2005.

YAZIR, M. Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992.

YEĞİN, Abdullah, **İslami, İlmi, Edebi, Felsefi Yeni Lügat**, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul, 1987.

YÜCEL İrfan, **Peygamberimizin Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 23. Baskı, Ankara, 2013.

ZEHEBÎ, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Osman, **Siyeru A'lâmi'n- Nübel**â, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1996.

İnternet Kaynakları:

http://www.sonpeygamber.info ,(Bünyamin Erul, Hz. Peygamber ve Gençlik), (Erişim Tarihi: 15.08.2018)

http://www.sonpeygamber.info , (Hatice Kübra Görmez, Allah Rasûlü'nün Rahmet Yüklü İlişkileri (Aile ve Yakın Çevre Örnekliği) , (Erişim Tarihi: 15.08.2018)

http://www.hadislerleislam.diyanet.gov.tr , (Erişim Tarihi: 18.12.2017)

http://www.tdk.gov.tr , (Erişim Tarihi:18.12.2017)

Görsel Kaynakça:

7.1.1. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.2. DÖGM görsel arşivinden alınarak düzenlenmiştir.

7.1.3. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.4. https://www.dreamstime.com/editorial-photo-muslims-visiting-hira-cave-mecca-saudi-arabia-disember-place-first-occurrence-revelation-to-prophet-muhammad-image96879886 , (Erişim Tarihi: 07.12.2017)

7.1.5. https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photography-jabal-nour-nour-mountain-mountain-light-mecca-saudi-arabia-prophet-muhammad-peace-be-him-received-his-first-rev-image36970777 , (Erişim Tarihi: 16.12.2017)

7.1.6. https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/lailahaillallahmuhammadurrasulullah-design-islamic-holidays-this-colligraphy-785945191 , (Erişim Tarihi: 12.02.2018)

7.1.7. Esra SAYGINER tarafından bu kitap için çekilmiştir.

7.1.8. https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/sunset-moon-128770232 , (Erişim Tarihi: 09.01.2018)

7.1.9. https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/takbir-word-allahu-akbar-which-mean-144050344 , (Erişim Tarihi: 30.12.2017)

7.1.10. https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/several-thousand-refugees-wandering-into-direction-331912505 , (Erişim Tarihi: 30.12.2017)

7.1.11. https://www.dreamstime.com/stock-photo-double-exposure-hunger-begging-hands-dry-soil-represent-lot-people-world-hungry-starvation-need-image69057865 , (Erişim Tarihi: 07.12.2017)

7.1.12. . https://www.dreamstime.com/stock-illustration-design-template-star-sun-lens-flare-rays-background-natural-big-light-image94289016 , (Erişim Tarihi: 07.12.2017)

7.1.13. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.14. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.15. Büşra SÖNMEZ'ın kişisel koleksiyonundan alınmıştır.

7.1.16. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.17. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.18. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.1.19. http://www.sonpeygamber.info/images/upload/hudeybiyekuyusu-m.jpg , (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

7.1.20. https://www.dreamstime.com/stock-images-medina-image3439774 , (Erişim Tarihi: 21.12.2017)

7.2.1. https://www.dreamstime.com/stock-photo-hands-around-earth-international-friendship-concept-image89983302 , (Erişim Tarihi: 18.12.2017)

7.2.2. https://www.dreamstime.com/stock-image-security-concept-home-digital-background-pixelated-icon-d-render-image30468481 , (Erişim Tarihi: 18.12.2017)

7.2.3. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/39291151.html?alttext=1&sti=mipczvaeo7bbg-gvc75| , (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

7.2.4. https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/aladl-name-god-islam-allah-arabic-586776551 , (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

7.2.5. DÖGM görsel arşivinden alınarak tasarlanmıştır.

7.2.6. https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photos-traffic-lamp-image18688668 , (Erişim Tarihi: 21.12.2017)

7.2.7. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.2.8. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/18964872.html?oriSearch=39291151&sti=lsc1pe-bkxjwmuqvdvx| , (Erişim Tarihi: 18.12.2017)

7.3.1. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.3.2. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.3.3. Tasarımcı Ferhat SAYGINER tarafından bu kitap için çekilmiştir.

7.3.4. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/64494867.html?oriSearch=%C3%A7evre&sti=l-d0iqd0q3jw2zq0jtx| , (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

7.3.5. https://www.dreamstime.com/stock-photo-father-son-having-fun-sunset-beach-image60419646 , (Erişim Tarihi: 18.12.2017)

7.3.6. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/106374409.html?&sti=o6ww8dgpjjgxn0t8yq|, (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

7.3.7. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.4.1. https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/blue-mosque-istanbul-turkey-sultanahmet-camii-539254135 , (Erişim Tarihi: 11.01.2018)

7.4.2. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.4.3. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.4.4. Editör H. İsmail DOĞAN tarafından bu kitap için çekilmiştir.

7.4.5. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.4.6. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/102863697.html?oriSearch=106374409&sti=l-v62j1xyu1yac7ycko| , (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

7.4.7. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.4.8. https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/hirkai-sherif-mosque-prophet-muhammed-cardigan-593447810 , (Erişim Tarihi: 11.01.2018)

7.5.1. https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/card-arabic-islamic-calligraphy-prophet-muhammad-519049345 , (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

7.5.2. https://www.dreamstime.com/stock-photo-muhammad-prophet-islam-image69122063 , (Erişim Tarihi: 25.12.2017)

7.5.3. https://www.dreamstime.com/stock-photo-religious-muslim-man-praying-inside-mosque-i-mage70765899 , (Erişim Tarihi: 25.12.2017)

7.5.4. https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/4097 , (Erişim Tarihi: 09.05.2019)

7.5.5. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.5.6. https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/arabic-islamic-calligraphy-quranic-verses-traditional-756080203 , (Erişim Tarihi: 06.02.2018)

7.5.7. https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/male-climber-dangles-sheer-rock-spi-re-518014852 , (Erişim Tarihi: 06.02.2018,)

7.5.8. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.5.9. https://tr.123rf.com/stok-foto%C4%9Fraf/13547973.html?oriSearch=102863697&sti=ofgm-semiyrbmc9uc0e| , (Erişit Tarihi: 10.05.2019)

7.5.10. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

7.5.11. https://www.dreamstime.com/stock-photo-way-life-creative-concept-man-front-two-roads-choosing-correct-image77712565 , (Erişim Tarihi: 27.12.2017)

7.5.12. DÖGM görsel arşivinden alınmıştır.

Okuma parçalarında kullanılan alt görselin çizimi Esra SAYGINER tarafından yapılmıştır.

Sayfa 32'deki Okuma Parçasının arka planında yer alan Kubbetü's-Sahra fotoğrafı Mehmet Akif ATEŞALP'ın kişisel koleksiyonundan alınmıştır.

	B BÖLÜMÜ	C BÖLÜMÜ	D BÖLÜMÜ
1. ÜNİTE	5-A 6-B 7-C 8-C 9-A	10-Muhacir-Ensar 11-Taif 12-Sabır 13-Habeşistan 14-Gizli	1-D 2-E 3-A 4-C 5-B
2. ÜNİTE	5-B 6-C 7-B 8-D 9-A	10-Tanımanız 11-Eşittir 12-Üstünlüğü 13-Mal	1-E 2-C 3-B 4-A 5-D
3. ÜNİTE	5-B 6-A 7-B 8-D 9-A	10-Ahlakı 11-Hz. Hasan 12-Hz. Hatice 13-Yakın-Uzak	1-D 2-C 3-A 4-E 5-B
4. ÜNİTE	5-D 6-C 7-C 8-D 9-A	10-Oruç 11-İtidal 12-Halim 13-Teravih	1-B 2-C 3-E 4-A 5-D
5. ÜNİTE	5-C 6-D 7-B 8-C	9-Gazi 10-Îsar 11-Azim 12-Sadakatini 13-Münafıklık	1-C 2-E 3-A 4-B 5-D